

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

Nizamettin GÜLEŞCE

GÜRPINAR KASABASI'NIN
COĞRAFİ ETÜDÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Mehmet ZAMAN

ERZURUM-2006

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
ÖNSÖZ.....	VI
TABLolar LİSTESİ.....	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	IX
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	X

GİRİŞ	1
1-Araştırma Sahasının Konumu ve Sınırları.....	1
2- Amaç ve Metot.....	5

BİRİNCİ BÖLÜM	8
1.FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	8
1.1.Jeomorfolojik Özellikler.....	8
1.2.İklim Özellikleri.....	11
1.2.1.Sıcaklık.....	12
1.2.2.Yağış.....	13
1.2.3. Basınç ve rüzgarlar.....	14
1. 3. Hidrografya.....	16
1. 4. Doğal Bitki Örtüsü	18
1. 5. Toprak Özellikleri.....	20

İKİNCİ BÖLÜM.....	22
2.BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	22
2.1.Nüfus.....	22
2.1.1-Nüfusun Gelişimi	22
2.1.2. Nüfus Hareketleri.....	27
2.1.2.1 Doğumlar ve ölümler.....	27
2.1.2.2. Göçler.....	29

2.1.2.2.1. Dış göçler.....	30
2.1.2.2.2. İç göçler.....	32
2.1.3. Nüfusun özellikleri.....	38
2.1.3.1. Nüfusun yaş ve cinsiyeti	38
2.1.3.2. Nüfusun eğitim ve kültürel özellikleri.....	43
2.1.3.3. Sağlık durumu	51
2.1.3.4. Nüfusun sektörel dağılımı.....	54
2.2. Yerleşme.....	55
2.2.1. Yerleşmenin tarihi gelişimi.....	56
2.2.2. Yerleşmenin şekli	56
2.2.3. Fonksiyonel özelliklerine göre yerleşme.....	60
2.2.3.1. Oturma alanları.....	61
2.2.3.2. İş ve ticaret alanları.....	62
2.2.3.3. Yönetim alanları.....	63
2.2.3.4. Sanayi alanları.....	64
2.2.3.5. Eğitim ve kültür alanları.....	64
2.2.3.6. Diğer kuruluş alanları.....	65
2.2.4. Mesken ve mesken tipleri :.....	67
2.2.4.1. Geleneksel meskenler	67
2.2.4.2. Modern meskenler	71
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	74
3. EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	74
3.1. Tarım :.....	74
3.1.1. Giriş.....	74
3.1.2. Tarım doğal çevre ilişkisi.....	75
3.1.3. Genel arazi kullanışı.....	75
3.1.4. Tarımsal organizasyon.....	76
3.1.5. Tarla tarımı.....	78
3.1.6. Bahçe (meyve ve sebze) tarımı.....	81
3.1.7. Bitkisel üretimde verimlilik.....	82
3.2. Hayvancılık.....	83

3.2.1. Küçükbaş hayvancılık.....	85
3.2.2. Büyükbaş hayvancılık.....	86
3.2.3. Kümes hayvancılığı:.....	87
3.2.4. Balıkçılık.....	89
3.3. Ticaret.....	90
3.4. Sanayii.....	93
3.5. Ulaşım.....	94
3.6. Turizm.....	96
SONUÇ VE ÖNERİLER :.....	100
KAYNAKÇA.....	104
ÖZGEÇMİŞ	107

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****GÜRPINAR KASABASI'NIN COĞRAFI ETÜDÜ****Nizamettin GÜLEŞCE****Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet ZAMAN****2006-SAYFA:107****Jüri : Yrd. Doç. Dr. Mehmet ZAMAN****Yrd. Doç. Dr. Serkan DOĞANAY****Yrd. Doç. Dr. Cemal SEVİNDİ**

Araştırmanın konusunu Gürpınar kasabası oluşturmaktadır. Gürpınar Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Murat Van Bölümü'nde, Van il sınırları içerisinde yer alır. Gürpınar yaklaşık 1740 m yüksekliğindeki Havasor ovası üzerinde kurulmuştur.

Araştırma sahamız, Doğu Anadolu Fay Zonu'nun ve yerel fay zonlarının etkisi altında bulunmaktadır. Kasaba ikinci derece deprem bölgesi içerisinde bulunmasına rağmen yapılar depremlerden zarar görmektedir.

Yıllık ortalama sıcaklık değeri 8,8 °C ve yıllık ortalama yağış miktarı 192,6 mm olan kasabada, karasal iklim hüküm sürmektedir. Araştırma sahasının akarsularını, Güzelsu Çayı ve Şamran Deresi oluşturmaktadır. Araştırma sahasında genel olarak alüvyal topraklar görülmektedir. Bu topraklar akarsular tarafından taşınarak yığılmış genç sedimenter üzerinde yer alan (düz veya düze yakın) (A) C profilli azonal topraklardır. Araştırma sahamızda görülen diğer bir toprak grubu ise kahverengi topraklardır. Kasabanın bitki örtüsünü step oluşturmaktadır. Step formasyonu otsu bitkilerdir ve daha çok antropojen stepler geniş yer tutar. Step (Bozkır) içinde başlıca türler meşe ve bodur ardıçlardır.

Gürpınar kasabasının 2000 yılındaki nüfusu 6211'dir. Kasaba nüfusunun cinsiyet oranına bakıldığında %62'sini erkek, %38'ini de kadınlar oluşturur. Ortalama aile büyüklüğü 9 kişi kadardır.

Gürpınar ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Nitekim kasabadaki faal nüfusun %62'sini tarım, %30'unu hizmetler sektöründe çalışanlar, %2'si gibi küçük bir oranı ise sanayi sektöründe çalışanlar oluşturmaktadır. Gürpınar kasabasının sürekli göç vermesi, kasabanın gelişmesindeki en büyük engeli teşkil etmektedir.

ABSTRACT
MASTER THESIS
THE GEOGRAPHICAL STUD OF GÜRPINAR TOWN CENTER

Nizamettin GÜLEŞCE

Supervisor : Asc. Doc. Dr. Mehmet ZAMAN

2006-PAGE:107

Jury : Assist. Prof. Dr. Mehmet ZAMAN

Assist. Prof. Dr. Serkan DOĞANAY

Assist. Prof. Dr. Cemal SEVİNDİ

The topic of the research is composed of Gürpınar village Gürpınar is in the region that is the upside of Murat river-Van which is in the borders of Van city of the East Anatolia Region. Gürpınar is placed on the plain Havasor that is nearly 1740 metres in height.

The field of the research is under the effect of the East Anatolia Fault Zone and local fault zones. Although village is in the second level earthquake zone, constructions are destroyed with the earthquakes.

The village is under the conditions of terrestrial climate that has the average temperature “8.8 °C” and amount of average rain “192.6 mm” per year. Streams of the field of research is composed of two rivers that are Güzelsu and Şamran. There can be generally seen aluvial soil in the field of research. This is azonal soil that has “C” profile which is carried to the fresh sediment by the rivers and has the characteristics of straight or nearly straight (A). The other group of soil that is seen in the field of research is “Brown soil”. The plant cover of village is sparsely vegetated plain as a result of terrestrial climate. This is grass like plants and there are much antropogen grasses that are existed in the formation of sparsely vegetated plants. The main types of plants that belong to sparsely vegetated plain are oak and small juniper trees.

The population of Gürpınar village is 6211 in 2000. If the population is examined, there can be seen that % 62 of the population is man and % 38 is woman. The average of largeness of family is 9 in number.

The economy of Gürpınar depends upon agriculture and stock raising. In other words, the active population is constituted of “% 62” as the worker of agriculture, % 30 as the worker of public service sector and % 2 as the worker of industry sector that is the least rate among the sectors. The most important obstacle that affects the development of village is the permanent immigration to the other settlements from Gürpınar.

ÖNSÖZ

Bu araştırma, Gürpınar kasabasının coğrafi özelliklerini ortaya koymak ve belirlenen sorunlara coğrafi yaklaşıma uygun rasyonel çözümler getirilmesi amacıyla yapılmış bir çalışmadır.

İnsanın yaşadığı coğrafi çevre ve insan arasındaki etkileşimin nedenlerini, dağılışını, aralarındaki ilişkiyi ve bunların sonuçlarını kendi özel prensibiyle inceleyen bilim dalına coğrafya denir.

Hatırlanacağı üzere bir yerin kasaba olarak ifade edilebilmesi için, nüfus, ekonomik fonksiyonlar ve planlama kriterlerine bakılması gerekir. Gürpınar, 10 000'den az olan nüfusuyla (6211) ve faal nüfusun %50'den fazlasının (%68'i) tarım sektöründe çalışıyor olması göz önüne alınacak olunursa bir tarım kasabası özelliği taşımaktadır.

Fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya açısından Gürpınar'ı tanıtmaya çalışmakla beraber istatistikî bilgilerin yetersizliği, kaynak bulma konusunda yaşadığımız problemlerin yanında, kasaba hakkında yapmış olduğumuz tez çalışmasının faydalı bir çalışma olduğu kanaatindeyiz.

Bu tezinin konusunun belirlenmesinde ve hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet ZAMAN olmak üzere; yardımlarını gördüğüm saygı değer hocalarıma, tüm kamu kurum ve kuruluşları ile çalışanlarına teşekkür ederim.

Nizamettin GÜLEŞCE

TABLOLAR LİSTESİ

SAYFA NO:

Tablo 1. 1. Gürpınar Kasabasının Aylık Sıcaklık Ortalaması (2004).....	12
Tablo 1. 2. Gürpınar Kasabasının Aylık Yağış Ortalamaları (2004).....	13
Tablo 1. 3. Gürpınar Kasabası'nın Mevsimlere göre Bağıl Nem Oranları.....	14
Tablo 1. 4. Gürpınar Kasabasının Ortalama Rüzgâr Frekansı (2004).....	15
Tablo 2.1. Gürpınar Kasabası'nın Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Durumu.....	24
Tablo 2.2. Gürpınar Kasabası'nın Doğum ve Ölüm Oranları (2004).....	28
Tablo 2.3. Araştırma Sahasından Dış Ülkelere Olan Göçlerin Dağılımı(2004).....	31
Tablo 2.4. Araştırma Sahasından Ülke İçine Olan Göçlerin İllere Dağılımı (2004).....	34
Tablo 2.5. Sayım Yıllarına Göre Gürpınar Kasabası Nüfusunun Cins Durumu (1940–2000).....	39
Tablo 2.6. Gürpınar Kasabası Nüfusunun Yaş ve Cinsiyet Bileşimi (2004).....	40
Tablo 2.7. Gürpınar Kasabasının Geniş Aralıklı Nüfus gruplandırılması (2004).....	43
Tablo 2.8. Araştırma Sahası Nüfusunun Eğitim Durumu (2000).....	44
Tablo 2.9. Gürpınar Kasabasında okuma yazma bilmeyenlerin yaş grubu ve cinsiyete göre dağılımı (2000).....	45
Tablo 2.10. Gürpınar kasabasının ilköğretim ve lise okullarında cinsiyetlere göre öğrenci sayıları (2004–2005).....	49
Tablo 2.11. Gürpınar Kasabasında Sağlık Fonksiyonunda Çalışanların Dağılımı (2004).....	53
Tablo 2.12. Gürpınar Kasabasında faal nüfusun çalıştığı fonksiyonlara göre dağılımı (2000).....	55
Tablo 2.13. Gürpınar Kasabasında Kurum ve Kuruluşların Mahallelere Göre Dağılımı (2004).....	59
Tablo 2.14. Gürpınar Kasabasında Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışanların Sayısı (2004).....	60
Tablo 3.1. Gürpınar Kasabasının Genel Arazi Kullanılışı.....	75
Tablo 3.2. Gürpınar İlçe Merkezinde Çiftçi Bilinçlendirme Toplantıları.....	77
Tablo 3.3. Gürpınar Kasabasında Bulunan Tarımsal Araç ve Gereçler.....	78
Tablo 3.4. Gürpınar İlçesinde Tarımsal Arazi Kullanışı.....	80

Tablo 3.5. Gürpınar-Van ve Türkiye Geneline Yetiştirilen Bazı Ürünlerin Verim Değeri.....	83
Tablo 3.6. Gürpınar İlçesi'nde Hayvan Varlığının Türlerine Göre Dağılımı.....	84
Tablo 3.7. Gürpınar İlçesinde Kümes Hayvanları Sayısı.....	87
Tablo 3.8. Gürpınar Kasabası'ndaki İtlaf Çalışmaları.....	89
Tablo 3.9. Gürpınar Kasabasında Ticarethanelerin Dağılışı.....	91
Tablo 3.10. Gürpınar İlçe Merkezinin Diğer Yerleşmelere Olan Uzaklığı.....	96

ŞEKİLLER LİSTESİ

SAYFA NO:

Şekil 1. 1. Gürpınar Kasabası'nın Lokasyon Haritası	2
Şekil 1. 2. Araştırma Sahasının ve Yakın Çevresinin Topografya Haritası.....	3
Şekil 1. 3. Araştırma Sahasının ve Yakın Çevresinin Jeoloji Haritası.....	9
Şekil 1. 4. Araştırma Sahasının Genelleştirilmiş Stratigrafik Kesiti.....	10
Şekil 1. 5. Gürpınar Kasabasının Aylık Sıcaklık Ortalaması (2004).....	12
Şekil 1. 6. Gürpınar Kasabasının Aylık Yağış Ortalamaları (2004).....	13
Şekil 1. 7. Gürpınar Kasabası'nda Yağışların Mevsimlere Dağılımı.....	14
Şekil 1. 8. Gürpınar Kasabasının Ortalama Rüzgâr Frekans Gücü.....	15
Şekil 1. 9. Araştırma Sahasının ve Yakın Çevresinin Hidrografya Haritası.....	17
Şekil 1. 10. Araştırma Sahasının ve Yakın Çevresinin Toprak Haritası.....	20
Şekil 2.1. Gürpınar Kasaba nüfusunun sayım yıllarına göre seyri (1940–2000).....	24
Şekil 2.2. Araştırma sahasından dış ülkelere olan göçlerin dağılımı.....	32
Şekil 2.3. Araştırma sahasından ülke içine olan göçlerin illere dağılımı.....	36
Şekil 2.4. Gürpınar Kasabası'nın nüfus piramidi (2004).....	41
Şekil 2.5. Gürpınar Kasabasının Geniş Aralıklı Nüfus gruplandırılması (2004).....	43
Şekil 2.6. Gürpınar kasabasında okuma yazma bilen nüfusun bir öğrenim kurumundan mezun olup olmamasına göre dağılımı (2000).....	44
Şekil 2.7. Gürpınar Kasabasında okuma yazma bilmeyenlerin yaş grubu ve cinsiyete göre dağılımı (2000).....	45
Şekil 2.8. Gürpınar kasabasının ilköğretim ve lise okullarında cinsiyetlere göre öğrenci sayıları (2004–2005).....	49
Şekil 2.9. Faal nüfusun çalıştığı iş kollarına göre dağılışı (2000).....	55
Şekil 2.10. Gürpınar Kasabasının Fonksiyonel Arazi Kullanılışı Haritası.....	58
Şekil 2.11. Gürpınar Kasabasında geleneksel tip bir ev planı.....	70
Şekil 2.12. Gürpınar Kasabası'nda modern bir ev planı.....	72
Şekil 3.1. Gürpınar Kasabasının Genel Arazi Kullanılışı.....	76
Şekil 3.2. Gürpınar İlçesinde Tarımsal Arazi Kullanışı.....	81
Şekil 3.3. Gürpınar İlçesi'nde Hayvan Varlığının Türlerine Göre Dağılımı	84
Şekil 3.4. Kasabadaki kümes hayvanlarının sayıları.....	88

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

SAYFA NO:

Fotoğraf 1.1. Gürpınar Kasabasından Bir Görünüm.....	4
Fotoğraf 1.2. Kasabada Yer Alan Beyarkı Deresinden Bir Görünüm	18
Fotoğraf 1.3. Aşağı ve Yukarı Kaymaz Mahallelerinde bulunan koruluklardan bir görünüm.....	19
Fotoğraf 2.1. Kasabada ortaöğretim hizmetinin verildiği Gürpınar Van-Et Lisesi'nden bir görünüm.....	48
Fotoğraf 2.2. Kasabada taşınmalı eğitimin yapıldığı Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu'ndan Bir Görünüm.....	50
Fotoğraf 2.3. Kiğzı mahallesinde yer alan Gürpınar Sağlık Grup Başkanlığı ve Gürpınar Sağlık Ocağı'ndan Bir Görünüm.....	52
Fotoğraf 2.4. Gürpınar Kasabası'nda, çarşının Kiğzı Mahallesi'nden Cumhuriyet Mahallesi'ne doğru kaymasıyla, buradaki dükkânlar yıkılmaya yüz tutmuştur.....	57
Fotoğraf 2.5. Gürpınar Kasabasındaki Hükümet Konağından Bir Görünüm.....	61
Fotoğraf 2.6. Kasabada kırsal karakterini koruyan Koyunyatağı Mahallesi'nden bir görünüm.....	62
Fotoğraf 2.7. İşyerlerinin yoğun olduğu Askeriye Caddesi'nden bir görünüm.....	63
Fotoğraf 2.8. Gürpınar Kütüphanesi'ninde yer aldığı belediye binasından bir Görünüm.....	65
Fotoğraf 2.9. Kasabadaki yeşil alanlardan olan Atatürk Parkından bir görünüm.....	66
Fotoğraf 2.10. Gürpınar Kasabasından Görülen Geleneksel Evlerden Bir Görünüm....	69
Fotoğraf 2.11. Gürpınar Kasabasından İnşa Halindeki Bir Modern Konut.....	71
Fotoğraf 3.1. Gürpınar Kasabasındaki Buğday Tarlalarından Bir Görünüm.....	79
Fotoğraf 3.2. Gürpınar Kasabasından Az da Olsa Bulunan Seralardan Birinin Görünümü.....	82
Fotoğraf 3.3. Gürpınar Kasabasına Özgü Norduz (Akkaraman) Koyunları.....	85
Fotoğraf 3.4. Şamran Kanalı Sularından Su İçen Büyükbaş Hayvanlardan Bir Görünüm.....	86
Fotoğraf 3.5. Kasabada bulunan Şifa Alabalık Üretim Çiftliği havuzlarından bir görünüm.....	90

Fotoğraf 3.6. Değirmendüzü Mahallesinde Bulunan Su Değirmenlerinden Bir Görünüm.....	92
Fotoğraf 3.7. Cumhuriyet Caddesi'nde bulunan atölye tipi sanayi kuruluşlarından bir görünüm	94
Fotoğraf 3.8. Güzelsu Çayı Üzerinde Yapılmış Gürpınar Kasabası İle Van İl Merkezi Arasında Ulaşımı Sağlayan Köprü	95
Fotoğraf 3.9. Urartular Döneminden Kalan Şamran Su Kanallarından Bir Görünüm.....	97
Fotoğraf 3.10. Hoşap Kalesi'nden Görünüm.....	98
Fotoğraf 3.11. Gürpınar Kasabasındaki Rekreasyon Alanlarından Biri Olan Alabalık Aile Dinlenme Tesislerinden Bir Görünüm.....	99

GİRİŞ

1-ARAŞTIRMA SAHASININ KONUMU VE SINIRLARI:

Araştırma konusunu, Gürpınar Kasabası ve yakın çevresi oluşturmaktadır. Gürpınar Kasabası, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Murat- Van bölümünün sınırları içerisinde yer alır. Yönetim bakımından Van'ın iline bağlı olup, Van il merkezine uzaklığı 22 km kadardır.

Gürpınar Kasabası, Vangölü havzasının güneyindeki Havasor Ovası üzerinde kurulmuştur.(Fotoğraf 1.1.) Havasor Ovası (190km²) ve güneyinde bulunan Norduz Yaylası'nın yeryüzü şekilleri dikkate alındığında kuzey ve güney yönlerine doğru yükseltinin arttığı görülmektedir. Kasabaya karayolu ulaşımı dışında herhangi bir ulaşım ağı mevcut olmayıp Van ve Hakkâri ili arasındaki yolun 2 km kadar güneyinde bulunmakta ve ayrıca güneyden Gevaş ilçesiyle bağlantısı bulunmaktadır.

Yerleşme kuruluşu itibariyle, Güzelsu ırmağı etrafında gelişme eğilimi gösterirken, sulama kanallarının varlığı ve Gevaş ilçesiyle ulaşım yolunun açılmasından sonra kasabanın uzanışı doğu batı yönünde olmuştur. Kasabanın yaklaşık olarak 1740 m yükseltide kurulmuştur.

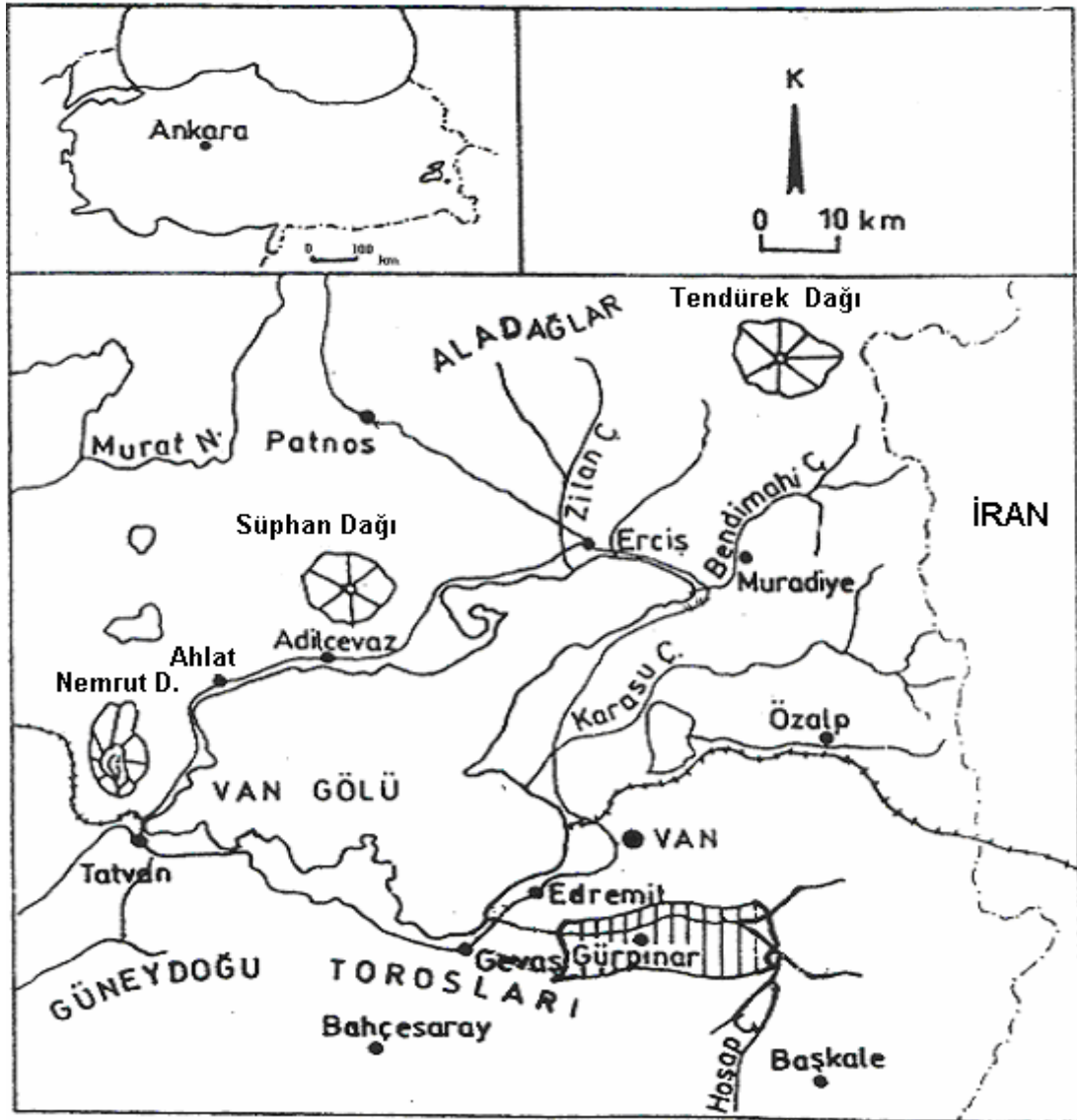
İdari birim olarak Gürpınar ilçesinin yüzölçümü 4063 km²'dir. Kapladığı alan bakımından yurdumuzun en büyük ilçesidir. Bu yüzölçümüyle yurdumuzda 10 tane ilin yüzölçümünden daha büyüktür.(Kocaeli 3625 km², Rize 3922 km², Kilis 1435 km², Yalova 850 km², Osmaniye 3196 km², Düzce 2593 km², Bayburt 3739 km², Bartın 2080 km², Iğdır 3542 km², Zonguldak 3310 km²) İlçenin doğusunda Başkale ve Saray ilçeleri, batısında Gevaş ilçesi, kuzeyinde Van il merkezi ile Özalp ilçesi, güneyinde Hakkâri ili toprakları ile çevrilir.¹(Şekil 1.1.)

Araştırma sahasını oluşturan Gürpınar Kasabası doğuda Çakınlı ve Yatağan, kuzeydoğuda Çavuştepe, güneydoğusunda Parmakkapı, batıda Köprüler ve Köklüköy, güneybatıda Gündoğan ve Sakalar köyleri ile sınırlandırılmıştır.(Şekil 1.2.)

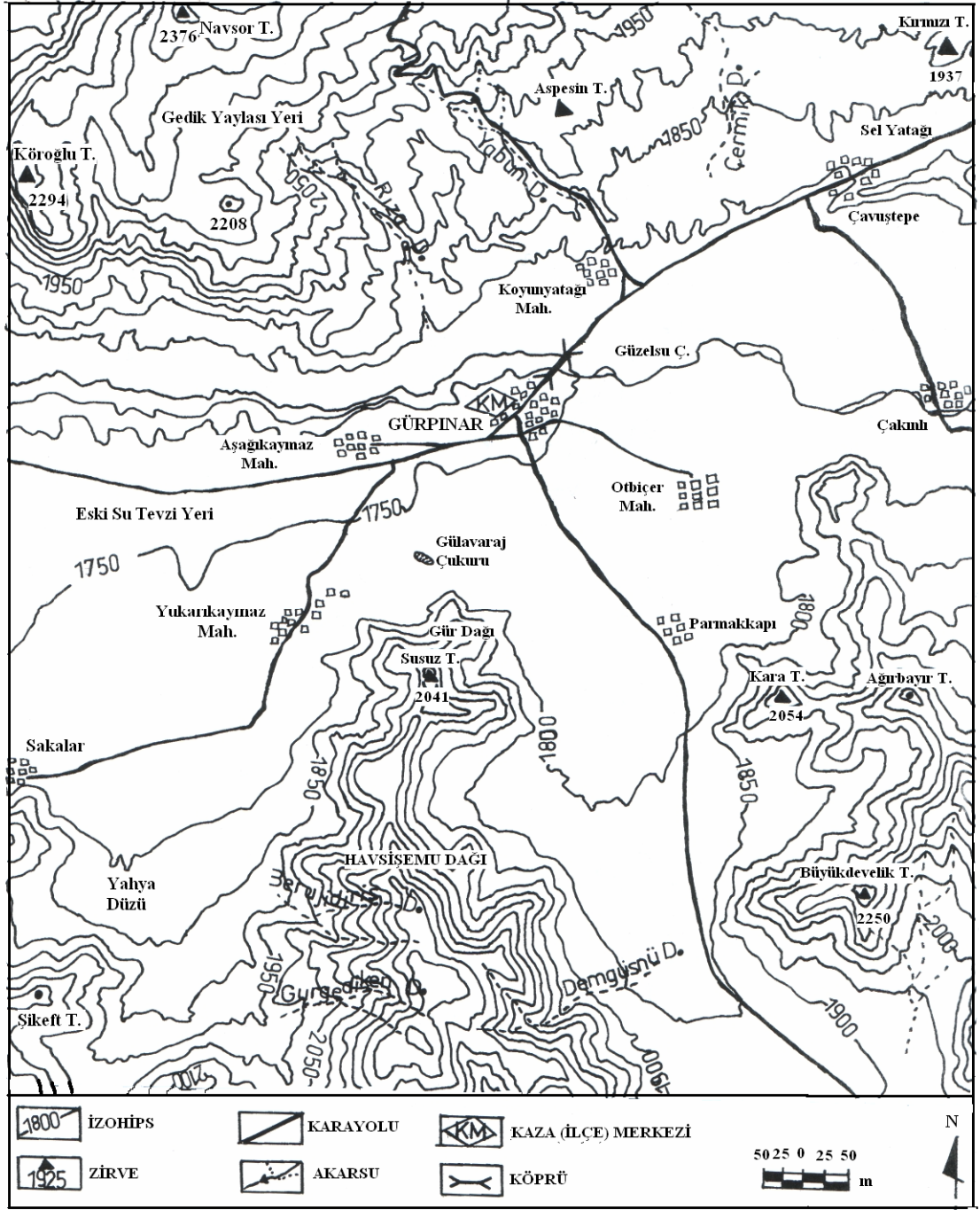
Araştırma sahasını çevreleyen başlıca yüksek dağlar, kuzeyde Başet dağı (en yüksek doruğu 3684 m) güneyde Gür ve Havşışemu dağı (en yüksek doruğu 2362 m), doğusunda İspiriz Dağları (en yüksek doruğu 3668 m) batısında Sarıbulak Dağları'dır. (en yüksek doruğu 3387 m'dir.)

¹ Cumhuriyetin 75. yılında Van, 1998, s.122, Van

Gürpınar’da tam donanımlı bir Meteoroloji İstasyonu bulunmamaktadır. Mevcut Meteoroloji İstasyonu Aşağı Kaymaz Mahallesi’nde kurulmuş olup, sıcaklık ve yağış rasatları yapmaktadır. İklimle ilgili diğer bilgiler Van Meteoroloji İstasyonu’nun rasat sonuçları kullanarak değerlendirilmiştir. Gürpınar rasat istasyonu verilerine göre, Gürpınar’ın yıllık ortalama sıcaklığı 8,8 °C ortalama yağış miktarı ise 292,1 mm kadardır.

Şekil 1.1. Gürpınar Kasabası'nın Lokasyon Haritası

Şekil 1.2. Araştırma Sahasının ve Yakın Çevresinin Topografya Haritası

Doğu Anadolu Bölgesi ve dolayısıyla Gürpınar Kasabası'nda İran-Turan Fitocoğrafya bölgesi sınırları içerisinde yer almaktadır.² Araştırma sahasında etkili olan iklim şartları step vejetasyonun gelişmesine zemin hazırlamıştır. Geven (Astragalus), Yavşan otu (Artemisia) ve Kekik (Thymus Fallax) sahadaki başlıca step

² Atalay, İ., 1994, Türkiye Vejetasyon Coğrafyası, Ege Üniv. Basımevi, Bornova /İzmir, s.125.

türleridir. Güzelsu vadisi boyunca higrofiller, tepelik alanlarda ise çeşitli step bitkileri yayılış gösterir.

Eski adı Mamuret-ul Hamit olan ilçenin geçmişi Urartu dönemine uzanır. Rus ve Ermeni işgaline uğrayan Gürpınar, Osmanlılar döneminde Van vilayeti Hakkâri sancağına bağlı 2 nahiye 34 köy ile birlikte 16850 nüfuslu bir kaza olduğu Şemsettin Sami tarafından zikredilir. Cumhuriyet döneminde ise 1935’ te ilçe yönetimi olarak teşkilatlanmıştır.³

2000 yılı genel nüfus sayımına göre kasabanın nüfusu 6211 kişiden ibarettir. Gürpınar Kasabası’nda belediye sınırları içerisinde, 7 mahalle yerleşmesi bulunmaktadır. Bunlar; Aşağı Kaymaz (Nüfusu 2729) Değirmendüzü (Nüfusu 296), Kığzi (Nüfusu 612), Koyunyatağı (Nüfusu 512), Otbiçer (Nüfusu 832), Yukarı Kaymaz (Nüfusu 722) ve Cumhuriyet Mahallesi (Nüfusu 552)’dir.

Fotoğraf 1.1. Gürpınar Kasabasından Bir Görünüm

Gelir düzeyinin düşük olması kent alanını dikey yönden çok, yatay yönden gelişmesine neden olmaktadır. Yatay yöndeki gelişmeler Van il merkezine uzanan yolun kenarında kuzey güney yönde devam etmektedir.

Gürpınar’daki toplam nüfusta erkek nüfus fazlalığı göze çarpmaktadır. (100 kadına yaklaşık 110 erkek düşmektedir.) Bunun temel nedeni, doğal nüfus artışının yanı sıra özellikle de ilçede bulunan asker nüfus ile ilgilidir. Bu sebeple Doğu Anadolu Bölgesi’nin birçok yerinde görülen işçi göçü söz konusu olmakla birlikte kasabada bu

³ Şen, S. M., 1993, Van Kütüğü, Yüzüncü Yıl Üniversitesi yayın No.8, Ankara, s.582.

sayı biraz daha azalmaktadır. Gürpınar’da ortalama aile büyüklüğü 8-9 kişidir. Nüfusun %53,5’ini 15–64 yaş dilimleri arasında bulunan teorik aktif nüfus oluşturmaktadır. Araştırma sahasında çalışan nüfusun sektörel dağılımına bakıldığında, nüfusun %68’ lik bir oranı tarım ve hayvancılıkla uğraştığı, %30’u ise hizmetler sektöründe %2’ si sanayide çalışır. Kasabanın bulunduğu yerin Havasor ovası gibi düz ve tarıma elverişli olması sebebiyle tarım ve hayvancılık etkin olan bir uğraş haline gelmiştir. Hizmetler sektöründe çalışanların büyük çoğunluğu Van il merkezine yakın olmasından dolayı il merkezinde konaklama ve kasabaya gidiş-dönüş yapmaktadır.

Gürpınar kasabası, içinde bulunduğu coğrafi çevrenin kalkınmayı güçleştirici etkilerine rağmen, değerlendirilebilecek ekonomik kaynaklara da sahiptir. Söz konusu kaynakların yeterince kullanılmamasından dolayı sürekli Marmara, İç Anadolu, Ege, Akdeniz ve Güneydoğu (Özellikle Adana, İstanbul, Gaziantep, Mersin) bölgesine göç vermektedir. Bu göçler, kasabanın gelişmesini engelleyen sorunların başında gelir.

Amaç ve Metod

Bu araştırma, bir yüksek lisans tezi çalışmasıdır. Araştırmanın esas amacını, Gürpınar kasabası doğal ve beşeri kaynaklarının sınırlı oluşunun yanı sıra bunların tam anlamıyla ortaya konulmaya ve belirlenen sorunlara coğrafi yaklaşıma uygun rasyonel çözümler getirilmeye çalışmak oluşturmıştır. Bunun yanında çalışmamızda, Gürpınar’ın ekonomik fonksiyonlarının yapısal özellikleri ve nüfusun sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı ile bazı sorunların analiz edilerek, uygulamalı coğrafya ilkeleri dâhilinde, çeşitli sorunlara ilişkin çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

Ülkemizin nüfus yapısı dikkate alındığında, hızlı bir nüfus artışının olduğu gözlenmektedir. 1927 nüfus sayımında 14.018.000 olan nüfusumuz sadece 73 yılda 72 milyona ulaşmıştır. Bu hızlı nüfus artışı ve hızlı gelişen kentleşmeler beraberinde birçok sorunlar getirmiştir. Bu sorunların çözümünde kentlerin doğal çevre şartları, sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerinin dikkatli bir şekilde etüt edilmesi gereğini ortaya koymuştur.

Köy ve kent yerleşmesinin başlıca kriterleri olarak yerel yönetimin kriterleri, planlama kriterleri, nüfus kriterleri, ekonomik (İktisadi) fonksiyonlar, baz alınmasına rağmen genellikle kabul görülen nüfus kriterleridir. Nüfus kriterleriyle ilgilide belirleyicilik ülkelerden ülkeye, resmi kurumlar ve araştırmacılar arasında da farklılık

göstermektedir. Örneğin Japonya’da 30.000, Kore’de 40.000, İsviçre’de 10.000, ABD’nde 2500, Almanya’ da 2000 gibi. Ülkemizde ise, 442 sayılı köy yasası; nüfusu 2000’ e kadar olan yerleşmelere köy, 2000 ila 20.000 arasında olanlara kasaba, 20 binden fazla olanlara şehir denir hükmünü koymuştur. (Madde:1)⁴

Araştırmacılarımızdan Erol TÜMERTEKİN kriter olarak kentleri 10.000 ve daha fazla nüfus yerleşmeleri esas almış,(Tümertekin, 1973:23–24), Besim DARKOT ise 3000’ den az nüfuslu yerleşmelerin köy, 3000–10.000 arasında olanların kasaba ve 10000’ den fazla nüfuslu yerleşmelerin, kent kabul edilmesini daha uygun görmüştür. (Darkot, 1972, 60) Bu konuda çoğu araştırmacılarımız (Tümertekin, Doğanay, Emiroğlu) ülke gerçeklerine daha uygun olması görüşünden hareketle 10.000 nüfus kriterini esas almışlardır. Sonuç itibarıyla Türkiye için bu limit, DİE ‘nün değerlendirmeleri de dâhil, 10.000 nüfus kabul edilmiştir. Fakat bu nüfus kriterleri kır ve kent yerleşmesinde her zaman isabetli sonuçlar ortaya koymaz. Bu nedenle nüfus ve konut yoğunluğu, fizyonomik görünüm, hayat tarzı, ekonomik fonksiyonlar ve merkeziyet gücü gibi kriterlerin birlikte değerlendirilmesi gerekir.⁵

Araştırma konumuzu oluşturan Gürpınar, gerek nüfus yoğunluğu (2000 yılı genel nüfus sayımına göre 6211 kişi) ve gerekse ekonomik fonksiyonları (nüfusun %68’ i tarım ve hayvancılık alanında çalışmaktadır.) bakımından ülkemizin kasabalarından birini oluşturmaktadır.

Doğu Anadolu Bölgesi genelinde olduğu gibi, Gürpınar kasabası da geçim sıkıntısı nedeniyle göç veren kasaba yerleşmelerinden biridir. Bu çalışmada kasabanın doğal, ekonomik ve beşeri çevre faktörleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Gerçektende bu tür sorunları tanıyıp nedenlerine inmeden getirilecek kalkınma planı yatırım kararlarının, amaca uygun ve isabetli seçilebileceği kanaatinde değiliz. Bu nedenle, coğrafi esaslara bağlı kalınarak, kasabanın kalkındırılmasına yönelik doğal ve beşeri potansiyel kaynakları üzerine temellendirilmiş olan çözüm önerilerinin getirilmesi, araştırmanın amaçlarından birini oluşturmaktadır.

Yapmış olduğumuz çalışma, birkaç aşamada gerçekleşmiştir. İlk olarak araştırma sahasını ilgilendiren yazılı kaynaklar gözden geçirilmiş ve dokümanter veriler derlenmiştir. Daha sonra, coğrafyanın temel araştırma metotlarından biri olan gezi-

⁴ Doğanay, H., 1997, Türkiye Beşeri Coğrafyası. Milli Eğitim Basımevi., İstanbul, s. 420.

⁵ Doğanay, S., 1998, Aşkale’nin Fonksiyonel Özellikleri. Atatürk Üniv., Sosyal Bil. Enst., (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, s.5-6.

gözlem aşaması gerçekleştirilmiştir. Özellikle bu aşama, çalışmanın en önemli kısmını oluşturmuştur. Çünkü kasabaya yönelik dokümanter bilgi ve belgeler çok kısıtlı olduğundan araştırmanın esasını teşkil eden bilgiler, bu yolla derlenmiştir.

Harita Genel Komutanlığı'nın 1/25 000 ölçekli Topografya Haritası paftalarından (Van L-50,b2 ve b3) ve Gürpınar Nazım İmar Planı'ndan geniş ölçüde faydalanılmıştır. Genel olarak bu yollarla derlenen dokümanter veriler, dağılım, sebep-sonuç ilişkileri gibi temel coğrafi düşünce ilkeleri esas alınarak olgular arası korelatif ilişkiler kurulmaya çalışılmıştır. Bu temel düşüncenin gerektirdiği dağılım haritaları, grafik gibi yardımcı şekiller hazırlanarak, gözlemlerimiz sırasında görüntülediğimiz fotoğrafları da ilgili bölümlerde ve konularda kullanarak, araştırma da ortaya konan fikirler güçlendirilmeye çalışılmıştır.

Ana çizgileri ile bu esaslara uyularak tamamlanan Gürpınar Kasabası'nın Coğrafyası adlı çalışmada fiziki coğrafya özellikleri, ekonomik özellikleri ile nüfus özellikleri analiz edilerek, çağdaş coğrafi düşüncenin ilkeleri dâhilinde, sorunlara çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Araştırmada ulaşılan sonuçların, kasabaya yönelik yatırım kararlarında, dikkate alınacağı umudunu taşımaktayız.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

1.1. Jeomorfolojik Özellikler

Deniz seviyesinden yaklaşık olarak 1740 m yükseklikte kurulan Gürpınar Kasabası Van'ın güneydoğusunda Havasor Ovası'nda, il merkezine 22 km uzaklıkta bulunmaktadır. Gürpınar ile Güzelsu arasındaki Çat Dağı, güneybatıda Damla Dağı, doğusunda Koçkırın Dağı, güneyinde Gür ve Havsişemu Dağları yer alır. Bu dağlar arasındaki platolar ile Hoşap Suyu boyunca Hoşap ve Havasor ovaları bulunur.

Kasabanın çevresindeki dağlar permokarbon tabakalarıyla kaplıdır. Bu dağlar üzerinde kretase yaşlı kalker tabakaları, marnlar ve flişler yer almaktadır. Kasaba ve çevresi kalker fliş ve marnlardan oluşmuş Eosen yaşlı oluşumlarla kaplıdır. Flişler ve kalkerler arasında nimmülitlere rastlanır. Eosen ve Miyosen yaşlı alanların kesiştiği yerlerde fliş ve konglomeraların altında kalker tabakaları yer almaktadır.(Şekil 1.3, Şekil 1.4) Bu kalker tabakaları paleozoik yaşlı oluşumlar üzerindedir.⁶ Doğuda Yukarı Kaymaz ile batıda Van-Çatak karayolu arasında Güzelsu Çayının güneyinde kalan sahada alüvyonların altında travertenler yer alır. Travertenler Dönemeç, Andaç, Kızıltaş köyleri arasında yüzeyde görülür.⁷

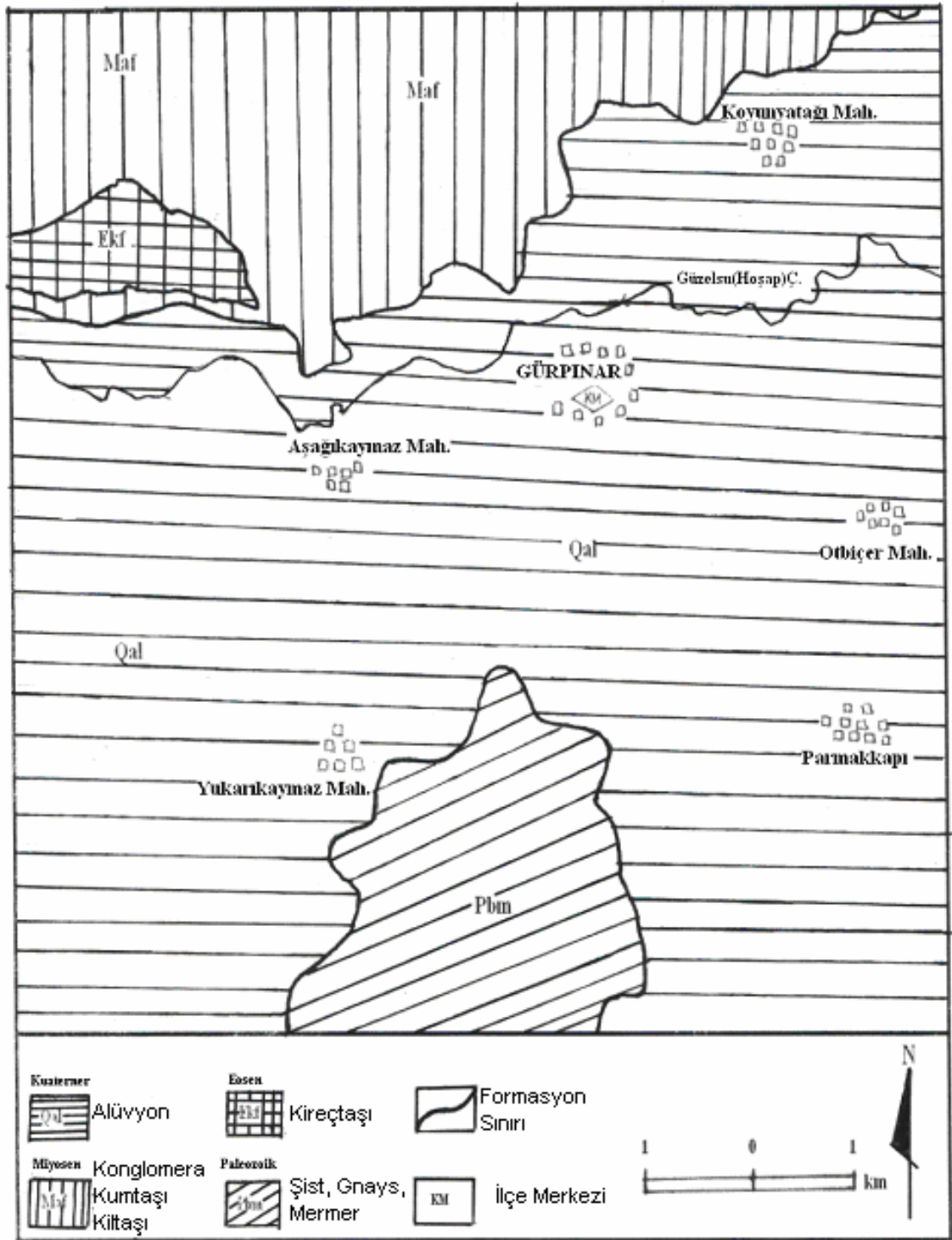
Gürpınar kasabası Havasor Ovası'nda kurulmuştur. Havasor Ovası, Hoşap (Güzelsu) çayının aşağı yatağı boyunca Gümüşdere (Edremit) ilçesi sınırlarına dek uzanır. Gürpınar kasabası ovanın ortasında kurulmuştur. Bu ovanın yüzölçümü 190 km²'dir.⁸ Gürpınar ovası kuzey ve güney kenarından doğu-batı uzantılı faylarla sınırlanmış bir çöküntü alanının (Graben) tabanında Güzelsu (Hoşap) çayı bugün ovanın kuzey kenarına yakın akmaktadır. Akarsu yer yer menderes vari kıvrımlar yapar, kuzeyden ve güneyden ovaya açılan vadi ağızlarında küçük birikinti konileri oluşmuştur.

Alpin ve Post-Alpin tektonik hareketlerin etkisinde kalarak kıvrım ve kırıklar oluşmuştur. Bu tektonizmanın bir sonucu olarak meydana gelen faylanma sonucunda kasaba 2. derece deprem bölgesi içerisinde yer almaktadır. Buna rağmen kasabanın çevresi birinci derecede deprem kuşağı içerisinde yer almaktadır.

⁶ Erinç, S., 1965, Doğu Anadolu Coğrafyası, İst. Üniv. Coğ. Enst.Yay., No:15, İstanbul, s. 69.

⁷ Ana Britanica, 10. Cilt, İstanbul, s. 211.

⁸ Göney, S.,1994, Vangölü Çevresinin Coğrafyası Beşeri ve İktisadi Coğrafya Açısından, İstanbul, s.34.

Şekil 1.3. Araştırma Sahasının ve Yakın Çevresinin Jeoloji Haritası⁹

⁹ Çakır, Y., 1998, Gürpınar (Van) Belediyesi İçme Suyu Projesi Hidrolojik-Hidrojeolojik Etüt Raporu, İller Bankası, Van , s. 8.

S E N O Z O Y İ K		Zaman
P A L E O Z O İ K		
T E R S İ Y E R		Devir
NEOJEN		
MİYOSEN		Devre
ALİBONCA FORMASYONU		Formasyon
Maf		Sembol
Qal		Kalınlık (m)
LİTOLOJİ		
AÇIKLAMALAR		
Alüvyon İnce-orta katmanlı ve bol çatlaklı konglomera, kumtaşı, silttaşı, kiltası ve kireçtaşı ardalanması. Gri, sarımsı gri renkli, orta katmanlı ve bol fosilli kireçtaşı. Çeşitli şist, gnays, metakuvarsit, amfibolit, mermer ve kristalize kireçtaşı.		

Şekil 1.4. Araştırma Sahasının Genelleştirilmiş Stratigrafik Kesiti¹⁰

Araştırma sahamız Doğu Anadolu Fay Zonu'nun ve yerel fay zonlarının etkisi altında bulunmaktadır. Kasaba ikinci derece deprem bölgesi içerisinde bulunmasına

¹⁰ Çakır, Y., 1998, Gürpınar (Van) Belediyesi İçme Suyu Projesi Hidrolojik-Hidrojeolojik Etüt Raporu, İller Bankası, Van , s. 9.

rağmen yapılar depremlerden zarar görmektedir. Bölgede meydana gelen depremlerde yıkım şiddetinin fazla olması, tektonik ve litolojik yapı gibi fiziki çevre özellikleri ile meskenlerde kullanılan yapı malzemesi ve inşaat tekniklerinin basit olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim arazinin kırık hatlar ihtiva etmesi; killi, kireçli ve alüvyal dolguların bulunması, yeraltı su seviyesinin yüksek olması depremin şiddetini artıran fiziki çevre faktörleridir.¹¹

Gürpınar kasabası ve mahalleri yaklaşık 1700m ile 1800m arasındaki yüksekliklerde kurulmuştur. Kasabanın kuzey ve güneyine doğru gidildikçe yükseklik çok çabuk artarken doğu ve batı yönünde yükseklik azar azar artmaktadır. Yükseklik dikkate alındığında araştırma sahası dikdörtgen görünümü vermektedir.

1.2. İklim Özellikleri

Araştırma sahasının iklim özelliklerini, hava kütlelerinin mevsimlik hareketlerine ve radyasyon özelliklerine bağlı planeter faktörler ile kontinentalite ve orografyaya bağlı coğrafi faktörler tayin etmektedir.

38° 30' kuzey enlemi ve 43° 22' doğu boylamlarında bulunan kasaba ılıman kuşakta yer alır. Dünya üzerindeki konumu nedeniyle yıl boyunca farklı kökenli hava kütlelerinin etkisi altında kalır. Sahanın iklim olaylarını bu hava kütlelerinin mevsimlik değişimleri düzenler.¹²

İklim özelliklerinin belirlenmesinde, denize yakınlık-uzaklık, yükselti ve bakı gibi, daha çok planeter faktörleri yerel değişimlere uğratan coğrafi faktörlerin önemli etkileri olduğu bilinmektedir.¹³

Gürpınar ilçesinin iklimi Van Gölü havzasına hâkim olan karasal iklimdir. İlçe merkezinin Havasor Ovası'nda bulunması, Güzelsu (Hoşap) vadisi sayesinde Vangölü'nün ılımanlaştırıcı etkisiyle kasabada kışların biraz daha yumuşak geçmesine neden olmuştur. Kışlar uzun soğuk ve kar yağışlı, yazlar sıcak ve kurak geçmektedir. Yaz mevsiminde güneyden gelen sıcak ve kuru alçak basınçların etkisiyle yöre az yağışlı sıcak ve kurak geçer, kış mevsiminde kuzeyden gelen yüksek basınçların etkisiyle yağışlı ve soğuk geçmektedir. Bu hava şartlarının oluşmasını yazın tropikal

¹¹ Sever, R.,1996, Aşkale Yöresi'nin Fiziki Coğrafya Etüdü, Atatürk Üniv. Sosyal Bil. Enst. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, s.19-20.

¹² Koçman, A.,1993,Türkiye İklimi. Ege Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No:72, İzmir,s.7.

¹³ Doğanay, S., 1998, a.g.e., s.10.

hava kütlelerinin kuzeye hareketi sırasında sıcak Basra alçak basınç merkezinin Türkiye'yi etkilemesi; kışın ise polar hava kütlelerinin güneye hareket etmeleri sırasında Sibirya yüksek basınç çekirdeğinin güneye doğru kayması ve böylece kasabanın termik nedenlerle soğumasına bağlayabiliriz.

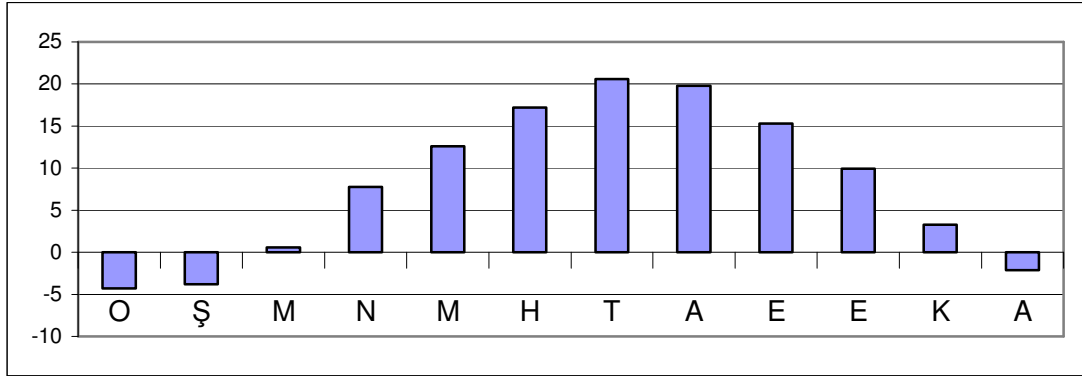
1.2.1.Sıcaklık

Kışlar genellikle soğuk, yazlar sıcak ve kurak geçer, en düşük sıcaklık ortalamaları ocak ayında (-4 ila -3 °C) görülür. Bu dönemde Sibirya termik yüksek basıncından dolayı havalar çok soğuk bir özellik gösterir. En yüksek sıcaklık ortalamalarına ise Temmuz'da (20,6 °C) rastlanmaktadır.(Tablo 1.1, Şekil 1.5) En düşük sıcaklık ortalaması ile en yüksek sıcaklık ortalaması arasındaki fark 24,9 °C' dir. Bu da karasallığın bir sonucudur.

Tablo 1.1. Gürpınar Kasabasının Aylık Sıcaklık Ortalaması (2004)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık Ortalama
Sıcaklık (°C)	-4,3	-3,8	0,6	7,8	12,6	17,2	20,6	19,8	15,3	9,9	3,3	-2,1	8,1

Kaynak: D.M.İ. Verileri

Şekil 1.5. Gürpınar Kasabasının Aylık Sıcaklık Ortalaması (2004)

Yükseklik bakımından Van' dan daha yüksekte bulunan Gürpınar' da son on yıl içerisinde ölçülmüş en yüksek sıcaklık 17 Temmuz 1999'da 35,6 °C'dir. En düşük sıcaklık ise 16 Şubat 1998' de -35 °C olarak ölçülmüştür.

Toplam donlu gün sayısı 132,7'dir. Kış boyunca sürekli don olayı görülürken geçiş mevsimlerinde de (ilkbahar, sonbahar) donlu gün sayısı fazladır.

İnceleme sahası kış ve yaz mevsimlerinde ayrı ayrı hava kütlelerine maruz kalır. Kışın, polar hava kütlelerinin etkisinden dolayı soğuk; yazın tropikal hava kütlelerinin etkisinden dolayı sıcak geçmektedir. Kontinental özelliğinden dolayı ilkbahar mevsimi yaza kaymıştır.

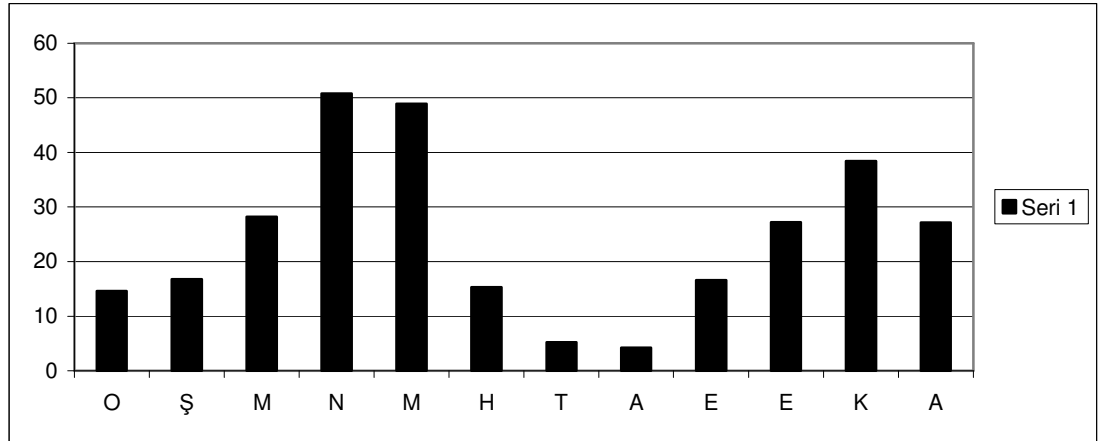
1.2.2.Yağış

Araştırma sahasındaki yağışlar açısından Doğu Anadolu iklimi ile güneydeki Akdeniz iklimi arasında bir geçiş özelliğine sahiptir. Yağışların ilkbahara doğru kayması karasallıkla ilgili bir özelliktir. Yazın çok az yağış olması ve kışın yağışlı olması Akdeniz ikliminin tesirinin olduğunu göstermektedir.(Tablo 1.2, Şekil 1.6)

Tablo 1.2. Gürpınar Kasabasının Aylık Yağış Ortalamaları (2004)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık Ort.
Yağış (mm)	14,6	16,8	28,2	50,8	48,9	15,3	5,2	4,2	16,6	27,2	38,4	27,1	292,1

KAYNAK: D.M.İ. Verileri

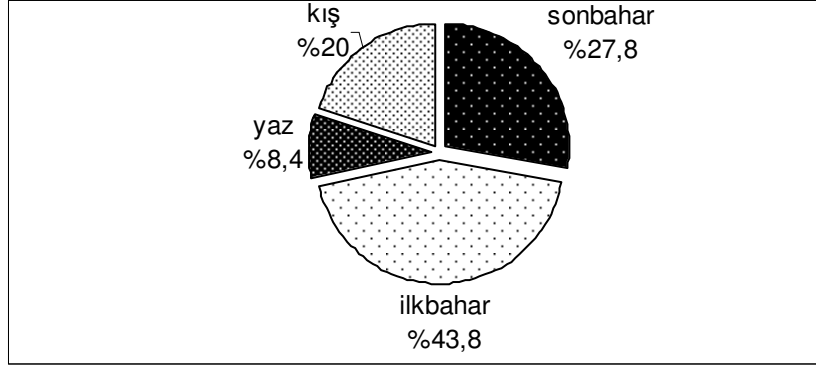

Şekil 1.6. Gürpınar Kasabasının Aylık Yağış Ortalamaları (2004)

Gürpınar'da yağış en çok ilkbahar mevsiminde düşmektedir.(% 43,8) Bunu sonbahar takip eder.(% 27,8) En çok yağış alan üçüncü mevsim kıştır.(%20) En az yağışı yaz mevsiminde alır.(% 8,4)(Şekil 1.7)

Yağış miktarının sahaya yakın diğer istasyonlarla karşılaştırdığımızda yağış oranları Gevaş, Çatak ve Van'dan daha az olduğu görülmektedir. Van'da yıllık yağış ortalaması 380mm' ye kadar ulaşır.

KAYNAK: D.M.İ. Müdürlüğünün Verilerinden

Şekil 1.7. Gürpınar Kasabası'nda Yağışların Mevsimlere Dağılımı (2004)

Ortalama bulutluluk 2,6 olarak belirlenmektedir. Açık günler sayısı 192,4, bulutlu günler sayısı 140, kapalı günler sayısı ise 33,1' dir. Bu özelliğiyle kasaba Türkiye'nin en fazla güneş alan yerlerinden biridir. Eylül ayına kadar bu durum sürmekte Ekim – Kasım aylarında sonbahar yağmurları düşmektedir. Ortalama bağıl nem %59 en düşük bağıl nem ise %9' dur. Bağıl nemin en yüksek olduğu mevsim %71 ile ilkbahar, %64,3' lük payı ile sonbahar mevsimi takip eder. Kış %55,3' lük bir bağıl nem ortalamasına sahiptir. En düşük bağıl nem %45,6 ile yaz mevsiminde görülür. (Tablo 1.3)

Tablo 1.3. Gürpınar Kasabası'nın Mevsimlere göre Bağıl Nem Oranları

Mevsimler	Sonbahar	Kış	İlkbahar	Yaz
Bağıl Nem Oranı (%)	64,3	55,3	71,0	45,6

KAYNAK: D.M.İ. Müdürlüğünün Verilerinden (2004)

1.2.3. Basınç ve Rüzgârlar

Gürpınar Kasabası'nın çevresindeki rüzgârlar genellikle doğu yönlüdür. Buna rağmen rüzgârların aksiyon merkezi istikrarlı değildir. Çünkü her taraftan az veya çok rüzgârlar esmektedir. Rüzgarların en çok estikleri yön E (doğu) iken, en az estiği yön NW (kuzeybatı)' dır. Araştırma sahasında sonbahar, kış ve ilkbahar mevsiminde doğu yönlü rüzgârlar eserken, yaz mevsiminde batı kaynaklı rüzgârlar esmektedir.(Şekil 1.8)

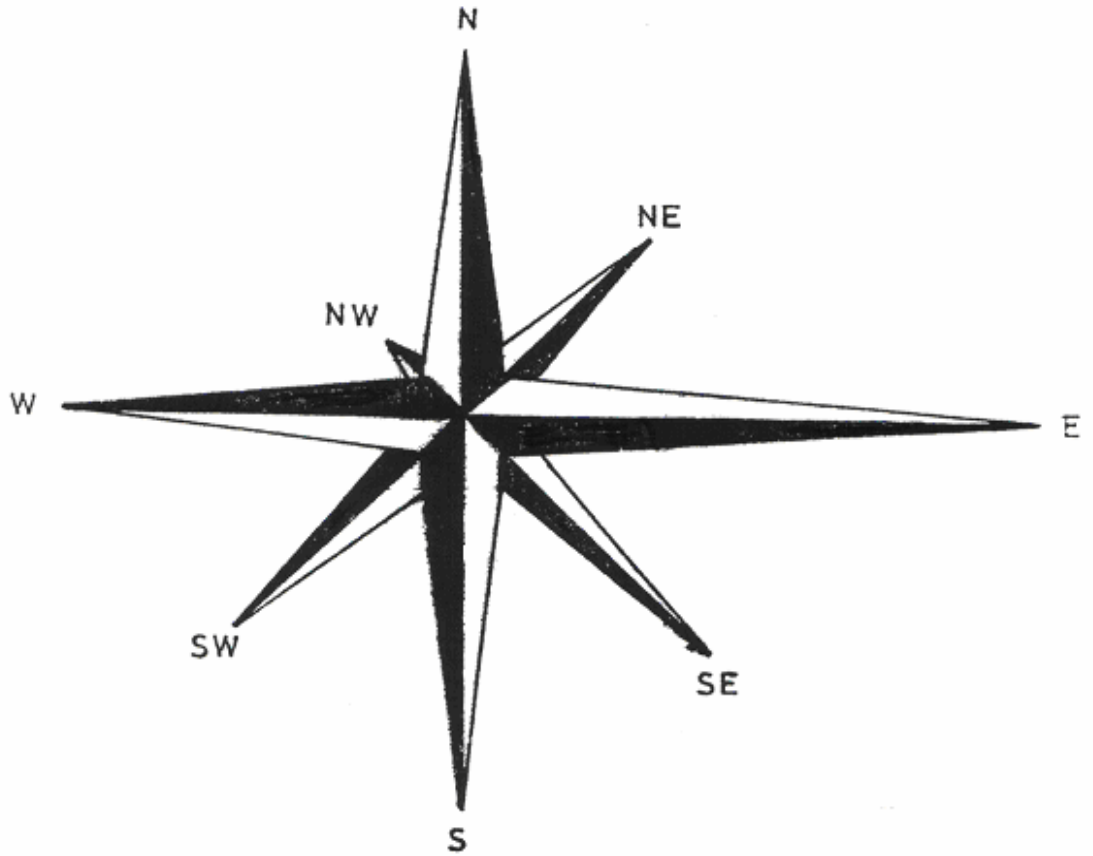
Gürpınar' da kuzeyden esen rüzgârların yıllık ortalama miktarı baför ölçeğine göre 2,3 m/sn' dir. Kuzeydoğudan esen rüzgârların yıllık ortalama hızı 1,5 m/sn, doğudan esen rüzgârın yıllık ortalama hızı 1,4 m/sn, güneyden esen rüzgârın yıllık ortalama hızı

1,5 m/sn, güneydoğudan esen rüzgârların yıllık ortalama hızı 1,6 m/sn, güneybatıdan esen rüzgârların yıllık ortalama hızı 1,9 m/sn, batıdan esen rüzgarların yıllık ortalama hızı 1,7 m/sn, kuzeybatıdan esen rüzgarların yıllık ortalama hızı ise 1,6'dır.(Tablo 1.4)

Tablo 1.4. Gürpınar Kasabasının Ortalama Rüzgâr Frekansı (2004)

YÖN	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW
Esme Sayısı	876	685	1830	909	1428	806	1029	334
Bafor Ölçeğine Göre Hız (m/sn)	2,3	1,5	1,4	1,6	1,5	1,9	1,7	1,6

KAYNAK: D.M.İ. Verileri

Şekil 1.8. Gürpınar Kasabasının Ortalama Rüzgâr Frekans Gülü

1.3. Hidrografya

Araştırma sahasının hidrografik özelliklerine baktığımızda göze çarpan iki önemli akarsu vardır. Bunlar Hoşap (Güzelsu) Çayı ve Şamran Deresi' dir.(Şekil 1.9) Araştırma sahasındaki akarsu rejimi tipik bir yağmur-kar veya plüvionival akarsu rejimine girmektedir.¹⁴

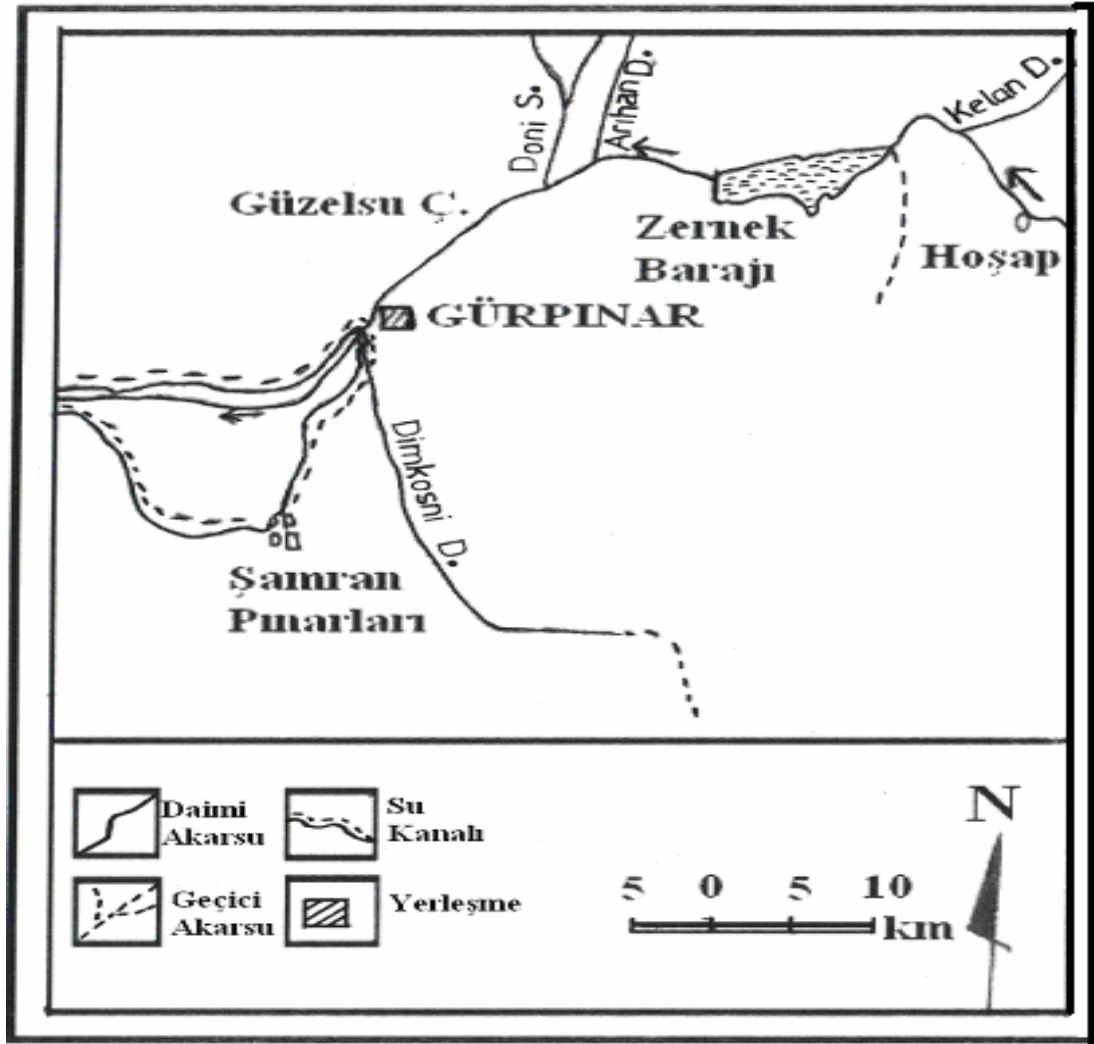
Hoşap Çayı (Güzelsu-Mijingir Çayı) Başkale ve İspiriz dağlarıyla Norduz Yaylası'ndan kaynaklarını alır. Koçkiran, Gelispiri ve Kelereş dağlarından doğan çay çok sayıda yan dereciklerle beslenir. Derin ama sarp olmayan bir vadide, doğu ve batıdan gelen Ağıl, Tensin, Kelan adındaki yan derecikleri alarak kuzeybatıya doğru akar ve giderek büyür. Hoşap Ovası'nda 50 m' ye kadar derinden akar. Daha sonra oldukça derin Zernek Boğazı'na girer, bu boğazda yapımı 1989 yılında tamamlanan sulama ve hidroelektrik elde etmeyi amaçlayan Zernek Barajı yapılmıştır. Ardından Havasor Ovası'na girer. Bu ova dar ve uzuncadır. Ovanın kuzey kenarı boyunca biraz derinden akar. Gevaş'ın kuzeyinde Van Gölü'ne ulaşınca kadar da Zernek, Arıhan, Dimkosni ve daha birçok derelerle birleşerek Mijinger Suyu adını alır. Daha sonra sığ ve bataklık bir kıyıda Van Gölü'ne dökülür. Bu çayın uzunluğu 130 km olup yıllık toplam 150 milyon m³ civarında su taşır.¹⁵

Ayrıca Gürpınar Kasabası'nın etki alanı içinde Hoşap Çayı üzerinde Zernek Barajı kurulmuştur. 105 milyon m³ su hacmine yaklaşık 13 milyon kw/saat enerji üretmekte olup ana kanal uzunluğu 74 km' dir. Gevaş ve Gürpınar' da sulamalı tarıma geçişi başlatarak ürün artışı sağlamasına neden olmuştur.

Araştırma sahasındaki diğer önemli akarsu Şamran Deresi'dir. İlçe merkezinin güneybatısında Yukarı Kaymaz (Yukarı Mijingir) Mahallesinde bulunan Faki Musa Tepesi'nin berrak ve bol suyu olan Gür-pınar adı da verilen Şamran suyu kaynağı kasabaya 3 km uzakta bulunmaktadır. Şamran Suyu, Urartu kralı Menua tarafından yapılan 80 km' lik bir kanal aracılığıyla Urartuların başkenti Tuşpa' ya (Van) taşınmıştır.

¹⁴ Erinç,S.,1957, Türkiye'de Akarsu Rejimlerine Toplu Bir Bakış, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:17, İSTANBUL s. 109-110

¹⁵ Şen, S. M., 1993, a.g.e., s.16

Şekil 1.9. Araştırma Sahasının ve Yakın Çevresinin Hidrografi Haritası

Kasabada bir de Beyarkı bulunmaktadır. Bu iki kanalında tarihi bir değeri vardır. Zamanla bu kanallar harap olmuştur. Van Belediyesi'nin çalışmaları sonucunda yapılan tesisle Van merkezi ve kasabanın içme suyu da karşılanmaktadır. Şamran suyunun bir kısmı ise, Kırkdeğirmen mahallesindeki su değirmenlerini çalıştırmakta geri kalan suları Şamran Kanalına akmaktadır. Bu kaynak Gürpınar'da sulu tarıma geçişte önemli rol oynamaktadır.(Fotoğraf 1.2)

Bu su kaynaklarından başka kasabada önemli miktarda su taşıyan büyük akarsular bulunmamaktadır. Tepelik alanlardan vadi tabanına açılan çok sayıdaki derelerde episodik bir akış gösterirler. Nitekim bu dereler yılın büyük bir bölümünde kurudur. İklim özellikleri bağlı olarak ilkbaharda karların erimesi ve yağış azamisinin görülmesi ile bu dereler su taşımaya başlarlar. Yaz mevsiminde karların tamamen ortadan kalkması ve yağışların azalmasıyla kururlar.

Fotoğraf 1.2. Araştırma Sahasındaki Akarsulardan Beyarkı Deresinden Bir Görünüm

Güzelsu (Hoşap) Çayı'nın rejimi üzerinde en fazla etkili olan faktör iklim faktörüdür. Yağışların fazla olduğu ilkbahar mevsiminde Güzelsu (Hoşap) Çayı'nın rejimi de azami bir değer taşımaktadır. Debisinin en fazla olduğu aylar; Nisan, Mayıs'tır. Yaz sonu ve sonbahar mevsiminin başında debisinin en düşük olduğu dönemdir. Yağışların çok az olduğu bu dönemlerde Zerneke Barajı'ndan bırakılan sular sayesinde Hoşap Çayı kurumaz, az da olsa sürekli bir akış söz konusudur.

1. 4. Doğal Bitki Örtüsü

Doğu Anadolu Bölgesi ve dolayısıyla da Gürpınar, İran-Turan Fitocoğrafya Bölgesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Yağış ve sıcaklık rejiminde bazı farklar olmasına rağmen, bu bölgede karasal iklim şartları hüküm sürmektedir. Yazlar sıcak ve kurak; kışlar uzun, soğuk ve karlı geçmesi nedeniyle depresyon alanlarında yazın kuruyan otsu bitkiler (step), yüksek sahalarda ise nem şartlarının nispi artışına bağlı olarak meşe türleri ile karaçamdan ibaret karışık orman ve ardıç toplulukları görülmektedir.¹⁶

¹⁶ Atalay, İ., Türkiye Coğrafyası, Ankara, s.184.

Fotoğraf 1.3. Aşağı ve Yukarı Kaymaz Mahallelerinde bulunan koruluklardan bir görünüm

İlkbahar yağışlarıyla yeşeren bu otlar (bozkır), yağışın düştüğü yaz mevsiminde kısa bir sürede olgunlaşır ve sararır, kışın ise soğuktan dolayı vejetasyon devresi kesintiye uğrar. Havzada bitki örtüsü yükseklik ve nemliliğe göre oluşmuştur. Dağlar genellikle çıplak boz ya da kırmızımtrak bir renk almıştır.

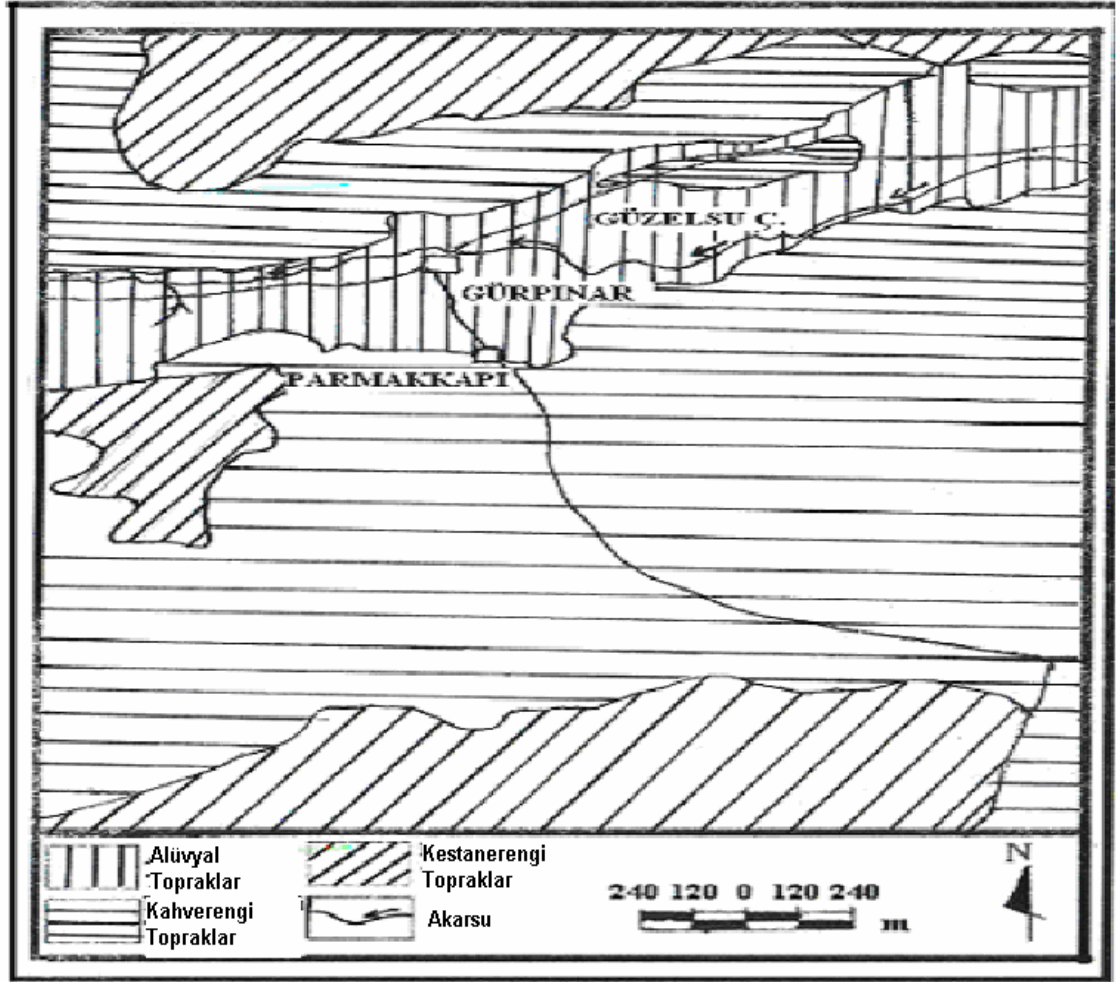
Hoşap Çayı ve Şamran Deresi vadi yamaçları ve akarsu boylarında küçük ormancıklara (koruluk) rastlanır(Fotoğraf 1.3). Buralarda yaygın ağaç türleri kavak, söğüt, iğde ve meyva ağaçları(elma, erik, armut vb.)’dir. Buralarda orman ve bozkır yan yanadır.

Bu alan ve çevresi insanlık tarihinin en eski zamanlardan beri yerleşilmiş bir sahasıdır. Bu nedenle yörede bitki örtüsü insanlar tarafından büyük ölçüde tahrip edilmiştir. Bu tahripler sonucunda asli bitki örtüsü bozulmuş bir yerde özellikle ormanlar ortadan kaldırılmıştır. M.Ö. 8. yy.’da bugün çıplak olan Van-Hakkâri yöresine bir sefer düzenleyen Asur hükümdarı bu yöredeki sazlık kadar sık ormanları kestiğinden söz etmektedir. Step formasyonu otsu bitkilerdir ve daha çok antropojen stepler geniş yer tutar. Step (Bozkır) içinde başlıca türler meşe ve bodur ardıçlardır. Meşelerde birçok yerde bozulmuş çalılıklar halini almıştır. Stepin en önemli elemanı gevene (astraganus) bölgede sıkça rastlanır.

1. 5. Toprak Özellikleri

Araştırma sahasında genel olarak alüvyal topraklar görülmektedir.(Şekil 1.10) Bu topraklar akarsular tarafından taşınarak yığılmış genç sedimentler üzerinde yer alan düz veya düze yakın (A) C profilli azonal topraklardır. Üst toprak alt topoğrafyaya belirsiz bir şekilde geçer. Irmak yatağından uzaklaştıkça drenaj, bünyede farklılıklar gösterir. Alt tabakaları yaş olup genellikle gley horizonu bulunur. Araştırma sahasımızda Hoşap Çayı ve Şamran Deresi'nin faaliyetleri sonucu bu toprak grubu yaygınlık göstermiştir. Bu toprakların ana maddesi genellikle çakıldır. Bu topraklar 1. sınıf toprak olarak kabul edilmiş olup büyük bir kısmında sulu tarım yapılmaktadır.¹⁷

KAYNAK: Van Tarım İl Müdürlüğü

Şekil 1.10. Araştırma Sahasının ve Yakın Çevresinin Toprak Haritası

¹⁷ Van Tarım Master Planı, 2003, VAN, s. 47.

Araştırma sahamızda görülen diğer bir toprak grubu kahverengi topraklardır. (Şekil 10) Bu topraklar alanımızda yer yer görülmektedir. Kalsifikasyon faaliyetine sahip ABC profili zonal topraklardır. Erozyona uğrayan kesimlerde sadece A-C profili görülür. A horizonu 10-25 cm kalınlıkta belirli bir gözenekliğe sahip, orta derecede organik madde içerir. PH nötr veya kalemidir. B horizonu köşeli blok yapılı olup, horizon baştan sonra kalkerlidir. Tabii vejetasyonu kısa ve orta boylu otlar olup, toprak yılın büyük bir kısmı kurudur. Ana madde kireç, marn, kil, şist'tir. Alanımızın kuzeyinde yayılış göstermektedir. Bu topraklar hafif ve orta eğimli alanlarda kuru tarıma, eğimin fazla olduğu kesimlerde de otlaklara ayrılmıştır.¹⁸

¹⁸ Şen, S. M., 1993, a.g.e., s.682.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1. Nüfus

2.1.1. Nüfusun gelişimi

Belli bir sayım gününde bir yerde sayılarak belirlenen toplam insan sayısı nüfus olarak tanımlanmaktadır.¹⁹ Nüfus sayımı ise Birleşmiş Milletlerin tanımına göre ‘belirli bir zamanda bir ülke ya da ülkenin iyi tanımlanmış bölgesindeki tüm kişilere ilişkin demografik, ekonomik, toplumsal verilerin toplanma değerlendirme, analiz edilme ve yayınlama işlemlerinin tümüdür.’²⁰

Yapılan nüfus sayımları sonucunda nüfusla ilgili bütün özellikler verilmiş olur. Aile nüfus sayısı, yaş ve cinsiyet durumu, eğitim durumu, medeni hal, meslekler, göç durumu gibi özelliklerle ilgili nüfusun genel yapısı hakkında bilgi sahibi olunur.

Nüfusun bir yerdeki mevcut dağılışı, yoğunluğu ve diğer özellikleri doğal çevre faktörleri ve beşeri faktörlere bağlıdır. Doğal çevre faktörleri arasında topografik özellikler, yeraltı su seviyesi, iklim, bitki örtüsü ve toprak özelliklerini sayabiliriz. Beşeri faktörler ise; mevcut yerin bağlı bulunduğu ülkenin siyasal yapısı, güvenlik durumu, sanayileşme ve tarımsal kültür, turizm, doğal kaynaklar ve ulaşım güzergâhına bağlı olarak nüfusun dağılışını ve yoğunluğunu etkiler. Fiziki ve beşeri coğrafya şartları bakımından elverişli yerler nüfuslanma, nüfus çekme ve yerleşme tarihi bakımından ön plana çıkmaktadır.

İnsanlar çok eski zamanlardan beri nüfus sayımı yapmalarına rağmen modern sayımlar oldukça yenidir.²¹ Ülkemizdeki nüfus sayımı ve sonuçlarını Cumhuriyet devri öncesi ve Cumhuriyet devri diye ikiye ayırmak mümkündür. Gerek Selçuklu ve gerekse Osmanlı-İmparatorluğu dönemlerinde, Anadolu’nun nüfusu hakkındaki bilgilerimiz; tarihçilerin, bazı genel tahminlerine kaynaklık eden tahrir defterleri, mühime defterleri, seyahatnameler, vakfiyeler ve benzerlerine dayanır. Ancak, ileri sürülmüş olan bu tür nüfus verilerinden yararlanılarak, nüfusun geçmiş dönemlere ilişkin sosyal ve ekonomik yapısı ve diğer özellikleri hakkında ayrıntılı bilgiler ortaya koymak, hemen hemen

¹⁹ Doğanay, H., 1997,a.g.e., s. 149.

²⁰ Tümertekin, E., Özgüç, N., 1998, Beşeri Coğrafya. , İstanbul, s. 233.

²¹ Tümertekin, E., Özgüç, N., 1998, a.g.e., s.233.

mümkün değildir.²² Buna rağmen bu bilgiler nüfus hakkında ön bilgi edinmemizi sağlamaktadırlar.

Araştırma sahamız Anadolu'nun diğer kesimlerinde olduğu gibi tarihin en eski dönemlerinden beri insan topluluklarının yerleştiği bir sahadır. Ancak araştırma sahamızın XIX. yüzyıla kadar ki nüfusu hakkında yazılı belge yoktur.

Bu bölgenin yeryüzünde ilk uygarlıkların kurulduğu sahalara olması nedeniyle daimi bir nüfus olmuştur. İlk çağdan itibaren Urartu, Kimmer, Medler, Romalılar, Selçuklular, Osmanlılar gibi büyük medeniyetler bölgenin nüfusunu teşkil etmişlerdir. Araştırma sahası Osmanlı egemenliğine kadar çeşitli devletler tarafından sık sık el değiştirmiştir. Bu nedenle çeşitli savaşlar istilalar sırasında nüfus zaman zaman azalmıştır. Araştırma sahamızda Roma ve Bizans hâkimiyeti sırasındaki nüfus hakkında Osmanlı dönemine kadar fikir yürütmek mümkün değildir. XIX yüzyıla ait (1890) Osmanlı Salnamelerinde Şemsettin Sami Gürpınar için şunları söyler;

“Gürpınar ilçesi Van vilayeti Hakkâri Sancağında Urban ve Akçakale nahiyeleri ile 34 köyünden 16840 nüfus barındıran bir kazadır. Kendi gereksinimine yetecek tarım ürününü ancak elde edebilen kazanın geniş meralarında bol miktarda koyun yetiştirilir.”

Yine Osmanlı salnamelerinde Ali CEVAT ise Gürpınar'dan şöyle söz eder; “Gürpınar, Van vilayeti Hakkâri Sancağına bağlı bir kazadır. İki nahiye 70 köyünde 17000'e yakın nüfus barındırır.”

1899 Van vilayet salnamesinde Havasor Nahiyesinde 48 köy, 1830 hanenin mevcut olduğu belirtilmiştir.²³

Ülkemizde Cumhuriyet dönemi nüfus sayımları ilk olarak 1927 yılında yapılmış, ikinci nüfus sayımı 1935 yılında yapılmıştır. Daha sonra her beş yılda bir yapılan nüfus sayımı 1990'dan sonra onar yıl arayla yapılması kararlaştırılmış, fakat 1990'ın ilk yarısında meydana gelen göç hareketleri, seçmen sayısı ve seçim bölgelerinin belirlenmesi amacıyla 1997'de de nüfus tespiti yapılmıştır. En son nüfus sayımı 2000 yılında yapılmış olup, Cumhuriyet döneminde ülkemizde toplam 15 tane nüfus sayımı yapılmıştır.

Araştırma sahamız olan Gürpınar ilçe merkezi hakkındaki nüfus verileri 1940 yılına dayanmaktadır. Bu yıldan önceki yıllara ait sağlıklı verilere ulaşılamamaktadır. Araştırma sahamızın nüfusu değişken bir yapı göstermektedir. Çünkü nüfusun artışı

²² Doğanay, H., 1997,a.g.e., s. 151.

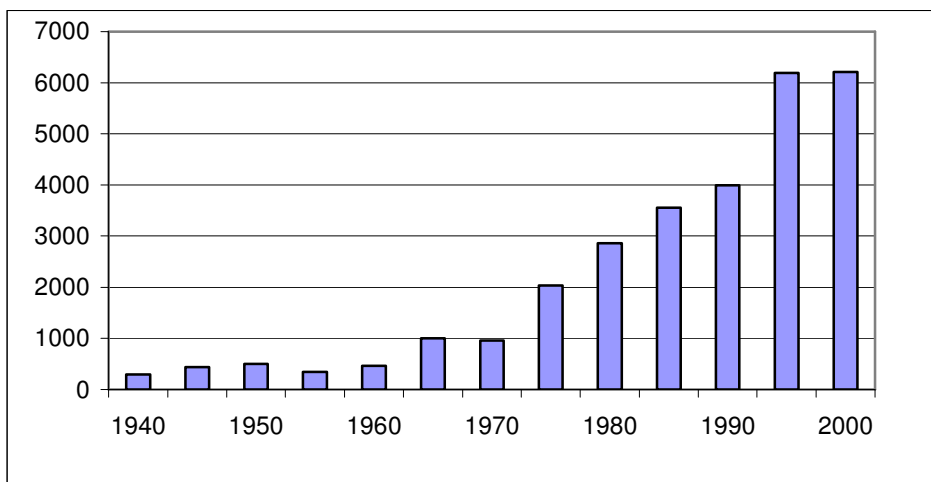
²³ Kayaçelebi, K., 1990, Tüm Yönleriyle Doğunun Yıldızı Van, İstanbul, s. 54.

düzenli ve sürekli bir şekilde değildir, bazı dönemlerde yükseliş gösteren nüfus, bazı dönemlerde azalmıştır.(Tablo 2.1, Şekil 2.1)

Tablo 2.1. Gürpınar Kasabası'nın Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Durumu

Sayım Yılı	Kasaba Nüfusu	Erkek	% 'si	Kadın	% 'si	Yıllık Artış (%)
1940	297	175	59	122	41	-----
1945	436	268	61	168	39	9,3
1950	503					3
1955	342	205	59	137	41	-6,4
1960	466	281	60	185	40	7,2
1965	1004	542	54	462	46	23
1970	957	1045	53,4	912	46,6	18,9
1975	2037	1022	50,2	1015	49,8	0,8
1980	2866					8
1985	3556	1884	53	1672	47	4,8
1990	3994	2047	51,3	1947	48,7	2,4
1997	6193					7
2000	6211	3887	62,6	2324	47,4	10,6

KAYNAK: D.İ.E. Genel nüfus sayımı sonuçlarından

Şekil 2.1. Gürpınar Kasaba nüfusunun sayım yıllarına göre seyri (1940–2000)

Gürpınar ilçe merkezinin nüfusu 1940 yılında 297 kişi iken 1945 yılında 139 kişilik bir artışla 436 kişiye yükselmiştir. Bu dönemde nüfus %46,7 oranında artarken, yıllık artış hızı da %9,3 olarak gerçekleşmiştir. (Tablo 2.1, Şekil 2.1) Artışın bu derece yüksek olmasının en önemli sebebinin kasabanın ilçe haline gelmesiyle orada oluşan yaşam koşullarını iyileştirici ekonomik fırsatlar, kişisel güvenlik, eğitim ve kültürle ilgili fırsatlardan yararlanma isteği oluşturmıştır.

Ayrıca bu dönemde insanlar daha çok tarımla uğraşmaktaydı. Tarımda ekstansif metotlarla yapılmakta ve insan gücüne gereksinim duymaktaydı. Nüfustaki bu artışın bir nedeni de insan gücüne olan ihtiyaçtan kaynaklanmıştır.

Gürpınar'ın nüfusu 1945–50 devresinde 67 kişi artarak 503 kişiye ulaşmıştır. Bu devrede nüfus %15,3 oranında artarken, yıllık nüfus artış hızı da %3 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde ülke genelinde yıllık nüfus artış hızı %2,3'tür. Bu dönemde nüfustaki bu artışın sebebi ikinci dünya savaşının bitmesiyle ülkedeki genel seferberlik halinin kalkmasıyla artışı teşvik ederek nüfusun terhis edilmesi ve ekonomik şartların yavaşta olsa düzelmeye başlaması olarak gösterilebilir.

Araştırma sahasının nüfusu 1950–55 döneminde 161 kişi azalarak 342 kişiye düşmüştür. Bu devrede nüfus artış hızı -32 iken yıllık artış hızı -6,4 civarında gerçekleşmiştir. Bu dönemde ülke nüfusu yıllık %2,6 artış hızı gösterirken Van ili bu dönemde %5,2'lik bir yıllık nüfus artışı göstermiştir. Bu sonuçlardan sonra kasabanın nüfusunun azalışı; ilçenin 1936'da Kırkgöçit'te kurulmuş ve 1954 yılında şimdiki yerleşim yeri olan Kığzı mahallesine nakledilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. İlçenin yerinin taşınmasıyla; resmi kurumların taşınması sağlanabilmesine rağmen, buradaki nüfusun ve yerleşmelerin taşınması uzun zaman gerektirmektedir.

Gürpınar'ın nüfusu, 1955–1960 döneminde 124 kişi artış göstererek 466 kişiye ulaşmıştır. Bu devrede nüfus artış hızı %36,2 iken yıllık artış hızı %7,2 civarında gerçekleşmiştir. Bu dönemde ülkemizdeki yıllık nüfus artış hızı %2,9, Van ilinde yıllık artış hızı %5,5 iken kasabanın nüfusunun yıllık artış hızının %7,2 olmasının en önemli sebebi kasabanın yeni yerine taşınmasıyla buradaki ekonomik fırsatlar, güvenlik, eğitim ve kültürle ilgili fırsatlardan yararlanmayı düşünenlerin kasabaya olan iç göçlerinden kaynaklanmaktadır.

Araştırma sahasının 1960–65 döneminde 538 kişi artarak 1004 kişiye ulaşmıştır. Bu dönemde artış hızı %115,4 ve yıllık artış hızı ise %23 civarındadır. Bu artış hızıyla

ilçe Cumhuriyet tarihinde en yüksek nüfus artış hızına bu dönemde ulaşmıştır. Bu artışın en büyük sebebi ilçe merkezinin Kiğı mahallesine taşınmasıyla, taşındığı yere olan iç göçlerdir. Bunun yanında bölgede görülen aşiretçilik ve aşiretlerin birbirine nüfusça üstün olma düşünceleri ve tarımsal üretimde henüz makineleşmeye geçilmeyip, insan gücüne duyulan ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır.

Araştırma sahasında 1965–70 yıllarında nüfus 1004 kişiden 953 kişilik bir artışla 1957 kişiye yükselmiştir. Bu dönemdeki nüfus artışı %94,9 ve yıllık artış hızı %18,9 gibi yüksek bir rakama ulaşmıştır. Bu yüksek artış bir önceki dönemdeki (1960,1965) nüfus artış sebepleriyle açıklanabilmektedir.

1970–75 döneminde nüfus artış hızı önceki iki döneme göre bir azalma göstermektedir. Beş yıllık dönemde nüfus sadece 80 kişi artarak 2037 kişiye ulaşmıştır. Bu dönemde nüfus artış hızı %4 olup, yıllık artış hızı ise %0,8 dolaylarındadır. Bu dönemde görülen yıllık nüfus artışındaki düşüşün sebebi; ilçe nüfusunun kısa sürede çok fazla artmasına karşılık işsizlik oranının artmasıyla, Van şehrine göçlerin artması ve kırsal alandan kasabaya olan göçlerdeki azalmadan kaynaklanmaktadır.

Araştırma sahasında 1975–80 yılları arasındaki dönemde nüfus 829 kişilik artışla 2866 kişiye ulaşmıştır. Bu dönemde nüfus artış hızı %40 olurken yıllık artış hızı %8 civarında gerçekleşmiştir.

Gürpınar kasabasının 1980–85 yılları arasında nüfusu 690 kişilik artışla 3556 kişi olmuştur. Bu dönemde nüfus artış hızı %24 olup, yıllık artış hızı %4,8 dolaylarındadır.

Nüfus artışı 1985–90 yılları arasındaki dönemde 438 kişi artarak 3994 kişiye ulaşmıştır. Bu dönemdeki nüfus artış hızı %12,3 iken yıllık nüfus artış hızı %2,4 civarında gerçekleşmiştir.

Gürpınar kasabasındaki 1975–1980, 1980–1985, 1985–1990 yılları arasındaki yıllık nüfus artışının sebebi, doğal nüfus artışı ve çevre köylerden ilçe merkezine yönelik göçlerden kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu üç dönemdeki yıllık nüfus artış oranının azaldığı görülmüştür. Bununla birlikte kasabada işsizlik oranının artması sebebiyle göçlerin Van il merkezine yönelmesi ve köylerden olan göçlerdeki azalmaya bağlayabiliriz.

Araştırma sahasında 1990–1997 yılları arasındaki dönemde nüfusun 2199 kişi arttığı görülmektedir. Bu dönemdeki nüfus artış hızı %55’lik gibi yüksek bir rakamı gösterirken yıllık nüfus artış hızı %7 gibi yüksek bir nüfus artışını göstermektedir. Bu

dönemdeki nüfus artış hızının en büyük sebebi; güvenlik nedeniyle bazı köylerin boşaltılması ve burada yaşayan halkın bir kısmının Van il merkezine büyük bir kısmının ise, Gürpınar Kasabası'na göç etmesinden kaynaklanmaktadır.

Araştırma sahamızda 1997–2000 yılları arasında nüfus 18 kişi artarak 6211 kişiye yükselmiştir. Bu dönemdeki artış oranı %0,2 iken yıllık artış hızı %0,07 civarındadır.(Tablo 2.1, Şekil 2.1) Bu dönemde çok az nüfus artışı olmasının sebebi köylere geri dönüş projesinin faaliyete geçirilmesiyle köylerini boşaltan kişilerin tekrar köylerine dönmesi olmuştur.

Gürpınar kasabasında Cumhuriyet döneminde toplam 13 nüfus sayımı yapılmış, ilk sayımla son sayım arasında 60 yıl geçmiştir. Yapılan nüfus sayımı sonuçlarının ülkemizdeki nüfus artış hızıyla karşılaştırıldığında kasabadaki yıllık artış hızı üç dönemde ülke artış hızından az (1955, 1975, 2000) bir tanesinde eşit (1990), dokuz nüfus sayımında ülke artış hızından çok fazla olduğu görülmektedir. Bu yüksek artışın sebepleri arasında, doğal nüfus artışı, ölüm oranlarındaki azalma, insan ömrünün giderek uzaması, erken yaşta evlilik, doğum kontrollerindeki yetersizlik, eğitimsizlik, çok evlilik, aşiretler arasında nüfus üstünlüğü düşüncesi, tarımsal faaliyetlerde makineleşmeye geçilememesi dolayısıyla insan gücünden faydalanılması, kasabadaki yaşam koşullarını iyileştirici imkânlardan faydalanmak amacıyla yapılan göçler, nüfus artışının bölgedeki en büyük sebeplerindendir.

2.1.2. Nüfus hareketleri

2.1.2.1 Doğumlar ve ölümler

Herhangi bir yörede nüfus hareketlerinin oluşumu; orada meydana gelen canlı doğum ve ölüm oranları arasında fark ile araştırma sahasını etkileyen göç hareketlerine bağlıdır. Doğal artış hızı yerleşim birimi sınırları içerisinde 15–49 yaş dilimleri arasında toplam kadın nüfustan 1000 kadın başına düşen yıllık doğum sayısına “Genel Doğurganlık Oranı” denir. Buna karşılık nüfus kitlesi içinde her yaştan nüfus toplamında 1000 nüfus başına düşen yıllık ölüm sayısına, “Genel Ölüm Oranı” denilmektedir.²⁴ Yukarıda tanımladığımız genel doğum ve ölüm oranı arasındaki fark doğal nüfus artış hızını göstermektedir.

²⁴ Doğanay, H., 1997,a.g.e., s.160.

Nüfusun bu yolla olan artışının ortaya konulabilmesi için doğumlar ve ölümler ile ilgili güvenilir istatistiklere ihtiyaç vardır. Ancak araştırma sahasında sözü edilen konularla ilgili veriler bulunmaktadır. Çünkü kırsal bir yerleşme olarak görülen araştırma sahamızda doğumlar ve ölümler olay meydana geldikten birkaç yıl hatta uzun yıllar sonra kayıtlara geçmektedir.

Bununla birlikte kasabadaki Gürpınar Sağlık Grup Başkanlığı verilerine ve İlçe Nüfus Müdürlüğü bu konuda bir dereceye kadar fikir verebilmektedir. 1980’li yıllardan sonra sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ölüm oranlarını azaltmış, ölüm yaşını da geciktirmiştir. Böylece doğum ve ölüm oranı arasındaki fark, doğum oranı lehinde yükselmiş ve nüfusun doğal artışı hız kazanmıştır.

Tablo 2.2. Gürpınar Kasabası’nın Doğum ve Ölüm Oranları (2004)

DOĞUM				ÖLÜM			
Erkek	Kadın	Toplam	Genel Doğum Oranı (‰)	Erkek	Kadın	Toplam	Genel Ölüm Oranı (‰)
73	78	151	23,4	29	22	51	7,9

Kaynak: D.İ.E. ve Gürpınar Sağlık Grup Başkanlığı Verilerinden

Gürpınar kasabasında 2004 yılında Gürpınar Sağlık Grup Başkanlığı’nın kayıtlarına göre 151 canlı doğum meydana gelmiştir. Bunlardan 73’ü erkek, 78’i kızdır. Yıllık genel doğum oranı ise ‰ 23,4 olarak ortaya çıkmaktadır. (Tablo 2.2) Türkiye’nin ortalama genel doğum oranından (‰20,9)²⁵ yüksek olduğu görülmektedir. Genel doğum oranlarının ülke ortalamasının üzerinde olmasının en büyük sebebi eğitimsizlik olmuştur. Nitekim araştırma sahasında yapılan mülakatlardan eğitim düzeyi düşük kişilerde çocuk sayısının fazla olduğu görülmüştür. Bunun yanında poligami (erkeklerin çok eşliliği) de doğurganlığı artırmıştır. Bölgedeki doğurganlığı artıran bir diğer etmen de erkek çocuk sahibi olma isteğidir.

Doğumlarla ilgili kullanılan göstergelerden biri de genel doğurganlık oranıdır. Canlı doğum sayısının (15–49) yaş grubundaki doğurgan kadın sayısına bölünüp binle çarpılmasıyla genel doğurganlık oranı ‰102’dir. Sosyo-kültürel değişim ile birlikte

²⁵ D.İ.E. 2000 Yılı Nüfus Sayımı Sonuçları.

evlenme yaşının gecikmesi, risk artışına bağlı olarak ileri yaşlarda çocuk sahibi olma isteğinin azalması dikkate alınır, doğurganlık oranının yüksekliği görülür.²⁶

Doğal nüfus artışının ortaya konulması için ölüm oranlarının da bilinmesi gerekir. Gürpınar İlçe Nüfus Müdürlüğü verilerine göre 2004 yılında Gürpınar kasabasında 29 erkek, 22 kadın olmak üzere toplam 51 ölüm olayı görülmüştür. Araştırma sahasındaki genel ölüm oranı %07,9 olduğu hesaplanmıştır. Türkiye ortalamasının %07 olduğu göz önüne alınacak olunursa araştırma sahasındaki genel ölüm oranları %00,9 oranında bir fazlalık söz konusudur. Bunun en büyük nedeni bebek ölüm oranlarındaki artış, hastalık esnasında bilinçsizce davranılması, halk ilaçları denilen bilimsel dayanağı olmayan ilaçların kullanılması ölüm oranlarının yüksek olmasının sebepleri arasındadır.

Sonuç olarak Gürpınar kasabasında 2004 yılında doğum oranı %023,4, ölüm oranı da %07,9 kadardır. Buna göre Gürpınar kasabasının doğal nüfus artış hızı %015,5'dir. Oysa 2000 yılında Türkiye geneli için bu değer, %013,9'u kadardı. Bu da araştırma sahasında doğal nüfus artış hızının Türkiye ortalamasından daha fazla olduğunu göstermektedir.

2.1.2.2. Göçler

Bir yerin gelişim seyrini sadece doğumlar ve ölümler belirlemez, bunların yanında göçte önemli bir etkidir. Nüfusun, devamlı yaşama bölgelerini kişisel olarak, aileler veya gruplar halinde terk edip, geçici veya sürekli olarak yaşamak amacıyla bir başka yere gitmesi hareketine "göç etmek" denir.²⁷ Nüfus ile geçim kaynakları arasında daha iyi bir denge sağlanması için kendiliğinden meydana gelen hareketler olarak da yorumlanan²⁸ göçler, belli bir yerdeki nüfus miktarı ve demografik yapı (nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı) üzerinde de bazı değişikliklere neden olmaktadır.²⁹

²⁶ Köse, A., 1997 İvrindi ve Çevresinin Coğrafi Etüdü, Atatürk Üniv. Yay. No:837, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yay. No:76, Araştırma Serisi No:17, Erzurum, s. 68.

²⁷ Doğanay, H., 1997, a.g.e., s. 172-173.

²⁸ Tümertekin, E., 1994, Beşeri Coğrafya. İstanbul Üniv. S.233, İstanbul. Yay. No:3819, İletişim Fak. Yay. No:2464, İstanbul, s. 160.

²⁹ Akkayan, T., 1979, Göç ve Değişme. İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No.2573, İstanbul. s. 20.

Araştırma sahasında nüfusun giderek artmasına karşılık geçim kaynaklarının sınırlı kalması ve mevcut potansiyel ekonomik kaynakların iyi değerlendirilememesi, araştırma sahasında tarım arazisinin sınırlı olması, işsizlik, tarım arazisinin veraset yoluyla bölünmesi, şehir hayatının çekiciliği, daha iyi yaşama arzusu göçü teşvik eden nedenler arasındadır. Bunun yanı sıra çeşitli dönemlerde yaşanan savaşlar ve bunlara bağlı olarak yapılan antlaşmalar da göçlere neden olmaktadır ki bu tür göçlere zorunlu göç denilmektedir.³⁰

Kasaba halkının en önemli gelir kaynağı tarımdır. Tarım arazilerinde buğday, arpa, şeker pancarı, yetiştirilmektedir. Şeker pancarına uygulanan kota yüzünden bu karlı faaliyetten yoksun kalmışlardır. Buğday ve arpa ise ekonomik değeri düşük ürünlerdendir. Bu durumda işsizliği bir kat daha artırmıştır. Ayrıca araştırma sahası Gürpınar ekonomisinde büyük bir pay sahibi olan sınır ticareti, nüfusun tarımdan sonra uğraştığı ikinci önemli faaliyettir. Sınırların ticaretinin sınırlandırılması, işsizliği iyice artırmıştır. Bununla birlikte hayvancılık önemli bir iktisadi faaliyet iken uygulanan eğitim faaliyetlerinin yetersizliği, halkın ilkel yöntemlerle ve bilinçsizce davranması hayvancılık sektörünün gelişememesi ve hatta gerilemesine sebep olmuştur. Bu gibi olumsuzluklara birde güvenlik nedeniyle köylerin boşaltıldığını da katarsak göç bölge için kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

Gürpınar kasabesindeki göç hareketlerinin çeşitli özellikleri dikkate alınarak, dış göçler, iç göçler ve mevsimlik göçler şeklinde incelenmesi amacımız yönünden uygun olacaktır.

2.1.2.2.1. Dış göçler

Yurt dışına yönelik göçlerin temel nedenini istihdam imkânlarının yetersiz oluşu, diğer bir ifadeyle geçim zorlukları oluşturmaktadır. Ayrıca uygun ücret koşulları, sosyal güvenlik avantajları, çok kazanma gibi faktörler de göç hareketlerinde etkili olmaktadır.³¹

Ülkemiz genelinde olduğu gibi, araştırma sahasından yabancı ülkelere yönelik göçler (dış göçler) daha çok iç göçler şeklinde olmuştur. Ülkemizde 1961 yılından itibaren başlayıp 1965–1970 yılları arasında yoğunlaşan³² bu tip göç hareketlerine

³⁰ Doğanay, H., 1997,a.g.e., s.173

³¹ Doğanay, H., 1997,a.g.e., s.201

³² Tandoğan, A., 1994, Türkiye Nüfusu, Eser Ofset Matbaacılık Yay., Trabzon, s. 52.

Gürpınar kasabasından katılanlarda olmuştur. Araştırma sahasından yurt dışı göçlerinden Almanya'ya olan göçlerde 1970–1975 dönemlerine rastlar. Yaptığımız anket sonuçlarına göre 35 kişi Almanya'ya göç ederken, 15 kişi Hollanda'ya, 16 kişi Fransa'ya, 13 kişi Suudi Arabistan'a, 8 kişi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne, göç etmişlerdir.(Tablo 2.3, Şekil 2.2) Önceleri sadece erkek nüfusun göç etmesine karşın, daha sonra eş ve çocuklarını da götürmüşlerdir.

Tablo 2.3. Araştırma Sahasından Dış Ülkelere Olan Göçlerin Dağılımı

Göç Edilen Ülke	Göç Eden Nüfus	%'Sİ
Almanya	35	40
Hollanda	15	17
Fransa	16	18
Suudi Arabistan	13	15
K.K.T.C.	8	10
TOPLAM	87	100

Kaynak: Anket ve Mülakatlar (1960-2004)

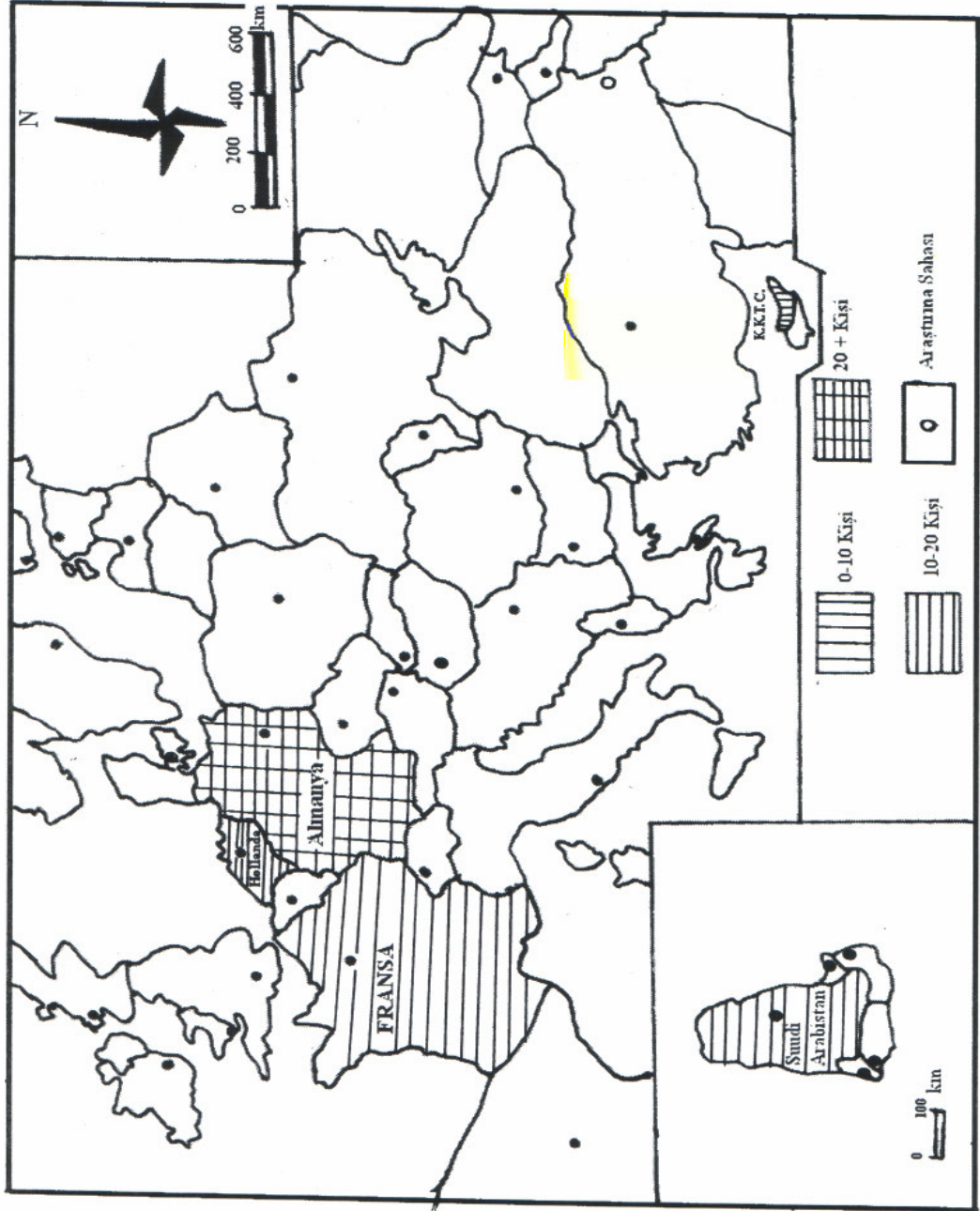
Almanya'ya yapılan göçler, daha çok 1961–1974 yılları arasına rastlar bu dönemde özellikle 1970–1975 döneminde başta Almanya olmak üzere Hollanda ve Fransa'ya da göçler olmuştur. Bu ülkelere göç eden nüfus daha çok işçi olarak çalışmaya gitmişlerdir. Özellikle 1975'den sonra petrol fiyatlarındaki artıştan kaynaklanan ekonomik krizi önlemek amacıyla Suudi Arabistan başta olmak üzere ülkemizden işçi talep etmiş ve bu dönemde araştırma sahamızdan yaklaşık 13 kişi dış ülkelere, göç edenlerin % 15 kadarı da Arabistan'a göç etmiştir. Bölgeden K.K.T.C.'ne olan göçlerin bir kısmı işçi olarak çalışmak için gitmelerine karşılık bir kısmı da eğitim ve askerlik için gittiği bu ülkeye yerleşmiştir.

Araştırma sahamızdan yurtdışına olan işgücü göçünün temeli ekonomik nedenlere dayanır. Bu göçler istihdam sorunu için yurt dışına işgücü arzı kısmen dengeleyici ve ferahlık getiren bir çözüm olmuştur. Bu hareketlerin Türkiye aleyhine, bir takım sosyal ve ekonomik zararları da vardır. Bunlardan birkaçını şöyle özetleyebiliriz:

1-Nitelikli işgücünün (Teknisyen, mühendis) becerisi, başta Almanya ekonomisi olmak üzere, işgücü arz edilen ülkelerin toplumları için değerlendirilmiş olmalıdır.

2- Bu ülkelerde doğan çocuk nüfus, Türk kültürüne yabancılaşmıştır.

3- Yurt dışındaki nüfusumuz, o toplumlar tarafından “yabancı” diye tanımlanmakta ve Avrupa’da istenmeyen yabancı damgası taşımaktadır.³³

Şekil 2. 2. Araştırma sahasından dış ülkelere olan göçlerin dağılımı

2.1.2.2.2. İç göçler

³³ Doğanay, H., 1997,a.g.e., s. 204.

Araştırma sahasında yerleşme tarihi M.Ö. 9. yy kadar inen değişik kavimlerin hakimiyeti altında kalan araştırma sahasının nüfusu, savaşlar, istilalar ve bunun sonucu olarak da göçlerin ardından bazen artarken bazı dönemlerde azalmıştır. Çok eski devirlere ait göç hareketleri hakkında kesin bir bilgi bulunmamasına rağmen, tarihi devirlerde Urartuların, Medlerin, Perslerin, Makedonyalıların, Sasanilerin, Müslüman Arapların, Bizanslıların egemenliği altına girmiş II. yy'da Malazgirt savaşıyla bölge Türkleşmeye başlamıştır.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde 1914–1918 Birinci Dünya Savaşı sırasında kurtuluş savaşının ortaya çıkardığı göç hareketleri nüfusun değişiminde etkili olmuştur. Nitekim 1914–1918 Birinci Dünya Savaşı sırasında İran'da bulunan birçok Azeri Türkleri İran'daki yoğun baskıdan kurtulmak için bölgeye göç etmiş ve Ermeni Tehcir Olayı'yla boşaltılan Ermeni köylerine yerleştirilmiştir. Göç edenlerin sayıları hakkında kesin bir bilgi bulunmamasına rağmen, bu nüfus Gürpınar'ın Köprüler (Gemköy) köyüne yerleşmişlerdir.

Araştırma sahasında görülen iç göçleri; sahadan dışarıya, dışarıdan sahaya ve saha içerisinde meydana gelen göçler olmak üzere üç grupta incelemek mümkündür.³⁴ Türkiye'de 1950'lerde belirginleşmeye başlayan kırlardan kente göç kırsal alanlarda altyapı yetersizliği, toprak ve gelir dağılımındaki dengesizlikler, tarımda makineleşmenin yaygınlaşmaya başlaması ile meydana gelen iş gücü fazlası gibi itici etmenlerin yanında; az da olsa kentlerin nisbi istihdam imkânları gibi çekici etmenlerin etkisi ile sanayileşme ile birlikte kaçınılmaz bir eğilim olarak günümüze kadar devam etmiştir.³⁵

Gürpınar kasabasından yapılan iç göçlere daha çok 1960'tan sonra başlanmış 1970'dan sonra göçler hızlı bir şekilde artmaktadır. Göçler daha çok çalışma amaçlı olduğu için büyük şehirlere doğru olmuştur.

Araştırma sahasında göç hareketlerine katılan nüfusun sayısı ile ülke içinde hangi merkezlere yöneldiklerinin kesin rakamsal değerlerle tespiti, bu göç hareketi sürecinin çok uzun bir zaman dilimini kapsamaması, bazen bütün aile bireylerini kapsayan bu göç hareketinin çoğunlukla aile bireylerinden birkaçının katılımıyla eğitim, çalışma evlenme veya başka sosyal amaçlı göçler şeklinde gerçekleşmesi nedeniyle mümkün

³⁴Yazıcı,H.,1997, Orta Sakarya Vadisi'nin Coğrafi Etüdü(Yenice-Alpagut Arası), Atatürk Üniv. Yay. No:839, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yay. No:78, Araştırma Serisi No:19, Erzurum, s. 64.

³⁵ Tandoğan, A., 1998, a.g.e., s.74-80.

olamamaktadır.³⁶ Ancak, belirtilen etmenler nedeniyle eksik ve yetersiz olmasına rağmen elde edilen bazı değerler, kasabanın devamlı göç verdiğini göstermektedir.

Tablo 2.4. Araştırma Sahasından Ülke İçine Olan Göçlerin İllere Dağılımı

Göç Alan İl	Göç Eden Aile Sayısı	Göç Eden Nüfus	% 'si
İstanbul	58	396	23,8
Van	53	317	19,0
İzmir	46	256	15,5
Mersin	37	213	12,9
Bursa	29	150	9,0
Gaziantep	18	86	5,2
Antalya	15	78	4,7
Konya	11	62	3,7
Ankara	7	48	2,9
Diyarbakır	5	31	1,9
Adana	4	23	1,4
Toplam	283	1660	100,0

Kaynak: Anket ve Mülakat Sonuçları (1970-2004)

Araştırma sahasında yaptığımız anket methodology yaptığımız tespitlere göre 2004 yılına kadar kasabadan toplam 1660 kişinin 11 farklı merkeze göç etmiştir. En çok göç edilen illerin başında İstanbul, Van, İzmir, Bursa, Mersin, Gaziantep gelmektedir.(Tablo 2.4, Şekil 2.3) Bu ülke içi göçlerinin en fazlası İstanbul'a olmuştur. Hemen hemen 58 ailenin göç ettiği, İstanbul'a göç eden toplam nüfusun yaklaşık %23,8'i (396 kişiyle) gitmiştir. Bunun en büyük sebebi İstanbul'daki sanayileşme sayesinde duyulan işçi ihtiyacı ve iş bulma ümidi oluşturmıştır. Bu ilden sonra ikinci sırayı 53 aile ve 317 kişinin göç ettiği Van il merkezi oluşturmaktadır. Göç eden nüfusun %19 unu Van il merkezine göç etmiştir. Bunların büyük çoğunluğu Van'daki hayat şartları ve olanaklarından faydalanmak ile şehirdeki daha büyük pazar koşullarından yararlanarak, küçük de olsa ticari müesseseler açıp, işletme amacı gütmektedir.

³⁶ Doğanay, S., 1998, a.g.e., s. 28.

Mersin ilinde konutların ucuz olması sebebiyle kasabadan bu ilimize de göç gerçekleşmekte ve 2004 yılı itibariyle 37 ailenin 213 kişi göç etmiştir. Toplam göç oranının %12,8'ini oluşturmuştur.

Gaziantep ilimiz sanayi ve ticaret faaliyetlerinin fazla olduğu şehirlerimiz arasındadır. Araştırma sahamıza yakınlığı, insanların fabrikalarda çalışma imkânı ve canlı hayvan ticareti açısından Gaziantep, kasabadan göç faaliyeti için tercih edilen illerimiz arasındadır. Yapılan mülakatlar sonucunda Gaziantep'e 18 aile ve 86 kişiyle göç nüfusunun, %5,2'sini oluşturmaktadır. Yine Bursa, İzmir, Antalya, Konya, Ankara, Diyarbakır ve Adana'da göç edilen illerimiz arasındadır.

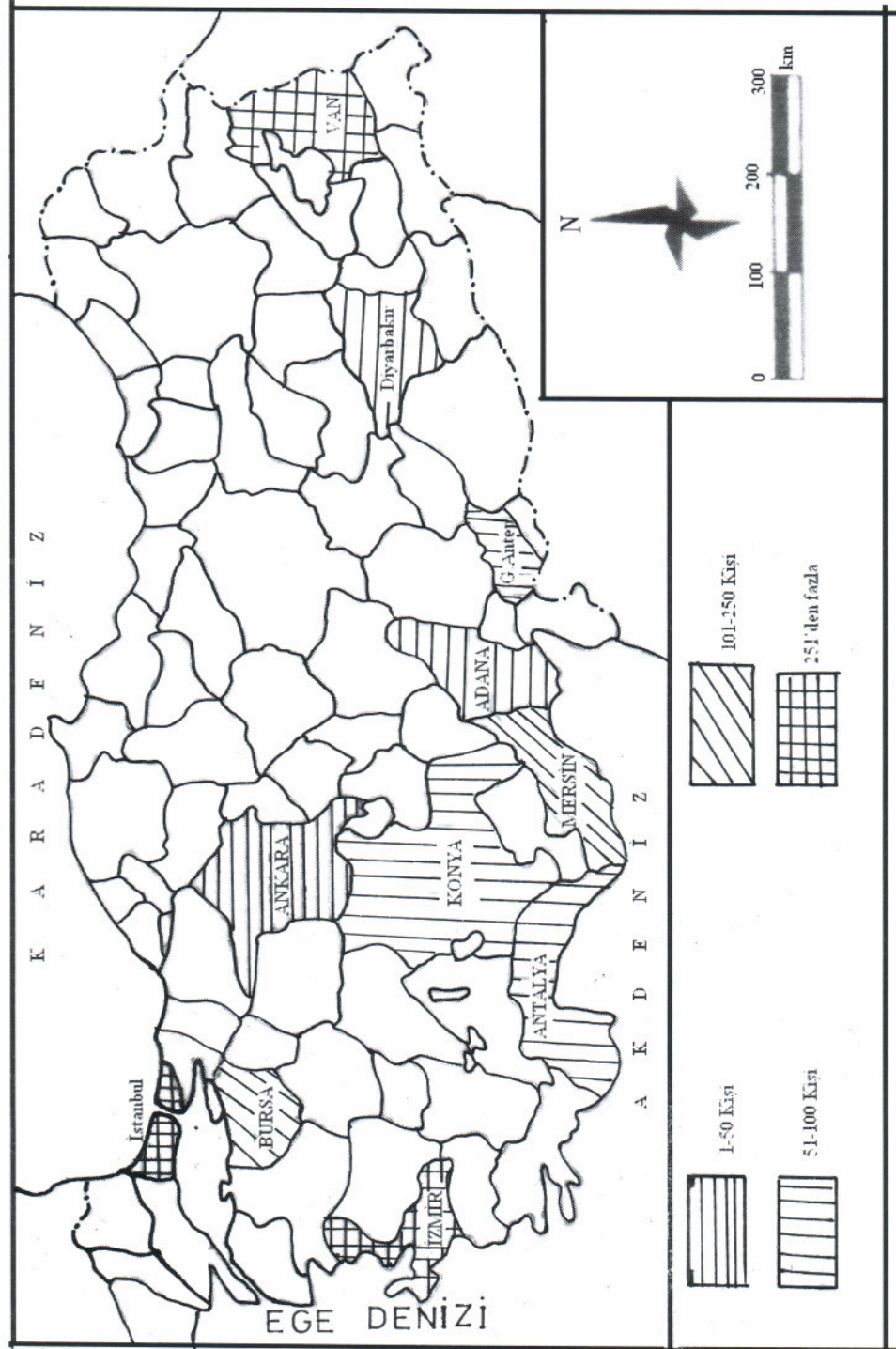
Göç eden nüfus önce tek kişilik çalışmak amacıyla göç etmişlerdir. Uygun iş bulunması durumunda ailece göç etmişlerdir. Göç esnasında da kasabadaki ev ve arsalarını satmakta elde edilen parayla gittikleri yerlerde ev, arsa veya dükkân alarak oralara yerleşmişlerdir. Göç eden kişiler büyük şehirlerdeki kiralara yüksek olması yüzünden daha çok geniş aileler halinde yaşamaktadır ve daha ziyade aileden önce göç eden bireylerin gittikleri yerlere yerleşmesi söz konusudur.

Araştırma sahasından başka illere göç meydana geldiği gibi, bölge de göç almaktadır. Bunun göç alma olayı 1990 yılından sonra oldukça artmıştır. Gürpınar Kasabası çevre köylerin güvenlik sebebiyle boşaltılmasıyla göç almıştır. Bu 17 köyde yaşayan yaklaşık 5000 insan evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Köye dönüş projesi kapsamında günümüzde de her ne kadar göç etmiş nüfusu köylere çekmeye çalışılmışsa da bunda beklenen sonuç elde edilememiştir. Bunun sebebi de, bir kısım nüfusun kasabada ve göç ettiği şehirlerde iş bularak çalışması ve şehirdeki yaşam koşullarının rahatlığından dolayı geri dönmek istemeyişinin yanında köyden gelirken sattığı hayvanların parasıyla göç ettiği yerde arsa, ev, dükkân sahibi oluşudur.

Araştırma 1954 yılında Kırkgeçit'te bulunan Gürpınar ilçesinin Kığzı mahallesine taşınmasından dolayı Kırkgeçit'ten Gürpınar'a doğru bir iç göç yaşanmıştır. 1955 nüfus sayımına göre 342 kişiden 1960'da 466 kişiye ulaşmasının en büyük sebeplerinden biri de bu göçlerdir.

Kasaba ve yakın çevresindeki göç hareketlerinin bir diğeri de mevsimlik göçlerdir. Bu göçler süreleri ve amaçlarına göre farklılık göstermektedir. Mevsimlik göçleri gruplandırarak olursak, işçi göçü, yaylacılık, arıcılık, tarımsal etkinlikler, eğitim nedeniyle olan göçler bölgede görülen mevsimlik göçlerdendir.

Araştırma sahasının karasal iklime sahip olması nedeniyle karın yerde kalma süresi ve donlu gün sayısı fazladır. Bölgede inşaatla uğraşan halk sonbahar mevsiminin ortalarında Ekim-Kasım aylarında inşaatla uğraşamaz taki, Nisan-Mayıs aylarına kadar, bu süre zarfında bu sektörde çalışan insanlar İstanbul, İzmir, Antalya gibi şehirlere giderek çalışmaktadırlar.

Şekil 2.3. Araştırma sahasından ülke içine olan göçlerin illere dağılımı

Araştırma sahasındaki önemli mevsimlik göç hareketlerinden biri yaylacılık faaliyetlerinden kaynaklanan göç olayıdır. Doğu Anadolu'daki göçebe hayvancılık, Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Mezopotamya Ovaları'ndan başlayarak kuzeyde Van, Erzurum ve hatta Kars platolarını içine alacak şekilde geniş bir sahada yapılmıyordu.³⁷ Günümüzde bu faaliyetin çok azalmasına rağmen yine de sürdürülmektedir. Temmuz ayında kasabanın güney ve kuzeyinde bulunan yüksek düzeylere çıkılır, Eylül ayında da kışlaklara geri dönülür. Genellikle aileleriyle birlikte göç eden hayvan sahipleri çadırlarda veya taştan yapılmış, köy konutlarına benzer şekilde, çamur harcı ile örtülmüştür. Bu dönemde elde edilen süt ürünlerinden peynir yapılarak Van şehrine ve diğer büyük şehirlere (İstanbul, Ankara gibi) gönderilerek pazarlanmaktadırlar.

Tarımın bir parçası olan ve kırsal kesimlerdeki topraksız kişiler için önemli istidam alanı sağlayan arıcılık faaliyeti nedeniyle de bölgede mevsimlik göçler görülmektedir. Bu faaliyetler oldukça sınırlı olup Mayıs döneminde yüksek yerlerde ve bitki örtüsünün çeşitli olduğu yerlerde Eylül ayına kadar konaklamak suretiyle yapılmaktadır. Bu tür göç çok az olmakla beraber araştırma sahasının ekonomisine katkıda bulunur.

Kasabada yaşayan birçok kişinin yakın köylerde de arazileri bulunmaktadır. Haziran ayından Eylül ayına kadar ki dönemde bu kişiler köydeki arazilerini işlemek amacıyla köylere göç ederler. Yapılan bu faaliyetlerde mevsimlik göçlere örnek teşkil etmektedir.

Araştırma sahasında, eğitim faaliyetlerindeki gayretler sayesinde birçok öğrenci Van şehrine ve diğer illerdeki liseleri ve üniversiteleri kazanmalarıyla buralarda eğitim-öğretim döneminde okumak amacıyla göç edip yaşamaktadırlar. Evlilik nedeniyle meydana gelen göçlerde söz konusudur.

Araştırma sahamız 1960 yıllarından bu yana artan göç hareketleriyle sürekli nüfus kaybetmektedir. Bu da büyük şehirlerde çarpık kentleşme ve alt yapı yetersizliği gibi sorunları ortaya koymaktadır. Göçlerin en önemli sebebinin ekonomik şartlardan olduğu hatırlanacak olunursa, bölgedeki ekonomik kaynakların (hayvancılık, tarım, sanayi) yeterince değerlendirilmesiyle bu göçlerde bir azalışın olacağı, böylece bölge ekonomisinin kalkınacağı ve büyük şehirlerdeki yoğun nüfus artışından kaynaklanan sorunlarında önüne geçilebileceğini umuyoruz.

³⁷ Tandoğan, A., 1994, a.g.e., s. 42-43.

2.1.3. Nüfusun Özellikleri

2.1.3.1. Nüfusun yaş ve cinsiyeti

Nüfusta cins oranı; belli bir nüfus kitlesinde, 100 veya 1000 kadın başına düşen erkek sayısı şeklinde hesaplanır.³⁸ (Nüfusta genel cins oranı= $\frac{\text{erkek nüfus}}{\text{Pt kadın nüfus}} \times 100$ veya 1000) Nüfustaki cins oranları bize savaşlar, göçler ve doğum ve ölümler hakkında bilgi vermektedirler. Bir yerin nüfusunda toplam olarak veya yaş gruplarına göre kadın erkek nüfustaki dağılışı, yalnız demografik yönden değil; sosyal ve ekonomik bakımdan da büyük önem taşır. Örneğin evlenecek yaşlardaki kadın ve erkek nüfuslarında ortaya çıkacak bir oransızlık, evlenmeler hususunda güçlüklerin belirlenmesine ve bunun sonucunda bazı sosyal sorunlara yol açabilir. Nüfusta cinsiyetin dağılımı, ölümler bakımından da önem arz eder. Bir toplumda kadın-erkek nüfustaki oransızlık, bilhassa doğum yapılabilecek yaşlardaki kadın noksanlığı, doğum oranının düşük olmasına sebep olur. Erkeklerin iktisadi hayatta kadınlara nazaran büyük ölçüde görev yüklendiklerini göz önünde bulundurursak kadın erkek oranının çalışabilir nüfusa veya ekonomisinin insan gücü kaynaklarına da tesir edeceğini söyleyebiliriz.³⁹

. Araştırma sahasındaki nüfusun cinsiyet yapısı ve yaş gruplarını ortaya koyarken Gürpınar Sağlık Grup Başkanlığı'nın 2004 verilerinden yararlanılmıştır. Araştırma sahasında 2004 yılı itibarıyla toplam 6450 kişi yaşamaktaydı. Bu nüfusun 3382'sini erkekler, 3068'ini de kadınlar oluşturmaktaydı.(Tablo 2.6)

Araştırma sahasındaki nüfus cinsiyet durumuna göre incelendiğinde bütün sayım dönemlerinde erkek nüfus oranının kadın nüfusa oranla yüksek olduğu gözlenmektedir. (Tablo 9)1940 yılında araştırma sahasındaki erkek nüfus oranı %59'luk bir oran gösterirken, kadın nüfus %41'lik bir oran göstermektedir.(Tablo 2.5) Nitekim aynı dönem içerisinde Türkiye %49'u erkek, %51'i kadın nüfustan oluşmaktaydı. Araştırma sahasının sürekli göç verdiği ve göçe daha çok erkeklerin katıldığı göz önüne alınacak olunursa erkek nüfus oranındaki fazlılığın bir çelişki olduğu görülmektedir. Bu durum bölgede mevcut olan Gürpınar kasabasında Jandarma Komando Tabur Komutanlığı ve İlçe Jandarma Komutanlığı'nda mevcut bulunan asker sayılarıyla da açıklanabilmektedir.

³⁸ Doğanay, H., 1997, a.g.e., s. 164.

³⁹ Tandoğan, A., 1994, a.g.e., s. 42-43.

Araştırma sahasında erkek nüfus oranının en yüksek olduğu dönem 2000 yılıdır. 1990 yılında erkek nüfus oranı %51 iken 2000 yılında erkek nüfus oranı %62,6 civarındadır.(Tablo 9) 10 yıllık süredeki %11 civarındaki bu büyük artışın en büyük sebebi, kasabadaki Gürpınar Jandarma Komando Tabur Komutanlığının kurulması ve güvenlik nedeniyle İlçe Jandarma Komutanlığı'ndaki asker sayılarının arttırılmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim D.İ.E. 2000 yılı yaş grupları verilerine göre askerlik yaşı olan 20–24 yaş grubundaki toplam nüfustaki erkek nüfus oranı %81 iken, bu yaş grubundaki kadın nüfus oranını ise %19'dur. Bu oranlarda gösteriyor ki, 2000 yılındaki erkek oranının yüksekliği kasabadaki asker nüfusunun mevcuduyla açıklanmaktadır. Ayrıca 2000 yılında erkek nüfusun kadın nüfustan fazla olmasının bir diğer nedeni de kasabada erkek öğrenci yurtlarının fazla olması ve buradaki öğrenci sayılarından kaynaklandığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 2.5. Sayım Yıllarına Göre Gürpınar Kasabası Nüfusunun Cins Durumu(1940-2000)

Sayım Yılı	Kasaba Nüfusu	Erkek	Kadın	Cins Oranı (%)
1940	297	175	122	143
1945	436	268	168	160
1950	503*			
1955	342	205	137	150
1960	466	281	185	152
1965	1004	542	462	117
1970	957	1045	912	115
1975	2037	1022	1015	101
1980	2866			
1985	3556	1884	1672	113
1990	3994	2047	1947	105
1997	6193			
2000	6211	3887	2324	167

Kaynak: D.İ.E.verilerinden hesaplanmıştır.(* Bu sayımda kadın – erkek ayrımı yapılmamıştır.)

Nüfusun yaş yapısının demografik, askeri, siyasi, sosyal ve iktisadi bakımlardan büyük önemi vardır. Örneğin bir ülkede doğumlar, ölümler iktisaden faal olabilecek nüfus, silahlı kuvvetlerin insan gücü kaynakları, yaş bünyesi ile yakından ilgilidir. Bu

bakımdan konunun önemi büyüktür.⁴⁰ Özellikle sosyal ve ekonomik amaçlı planlamalarda, stratejilerin isabetli seçilebilmesi bakımından, nüfus miktarı kadar önemli olan bir sorunda, nüfus yaş yapısının bilinmesi ve analiz edilmesidir.⁴¹

Araştırma sahasının yaş yapısı incelendiğinde en fazla nüfusa sahip olan yaş gruplarının 10–14 ve 20–24 yaş gruplarıdır.(Tablo 2.6, Şekil 2.4) Bu iki grubun nüfus içindeki payı %32,4’tür. Araştırma sahasının nüfus piramidi kadın nüfusunun fazlalığı ile başlar bunun sebebinin bu yıl içerisinde erkek doğum oranının kız doğum oranına göre fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca 0-4 yaş dilimindeki erkek nüfus piramidi 10-14 yaş dilimine kadar devam eder.

Tablo 2.6. Gürpınar Kasabası Nüfusunun Yaş ve Cinsiyet Bileşimi (2004)

Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam	%’si
0-4	359	487	846	13,1
5-9	475	409	884	13,7
10-14	681	496	1177	18,3
15-19	428	411	839	13,0
20-24	490	420	910	14,1
25-29	283	234	517	8,0
30-34	162	146	308	4,8
35-39	135	103	238	3,7
40-44	92	90	182	2,8
45-49	74	65	139	2,2
50-54	52	65	117	1,8
55-59	48	41	89	1,4
60-64	49	38	87	1,3
65+	54	63	117	1,8
Toplam	3382	3068	6450	100

Kaynak: Gürpınar Sağlık Grup Başkanlığı Verileri

Bu gruplandırma, henüz iktisadi anlamda faaliyet çağına girmediği kabul edilen 0–14 yaşlarındaki çocuklar, 15–64 yaşlarındaki faal nüfus ve çalışma çağı dışında kalan 65 yaşından yüksek yaşlı nüfus şeklinde yapılır.⁴²Buna göre araştırma sahasının %45’i 0–14 yaş grubundaki çocuk nüfus %53’ünü genç ve yetişkinlerden oluşan faal nüfus,

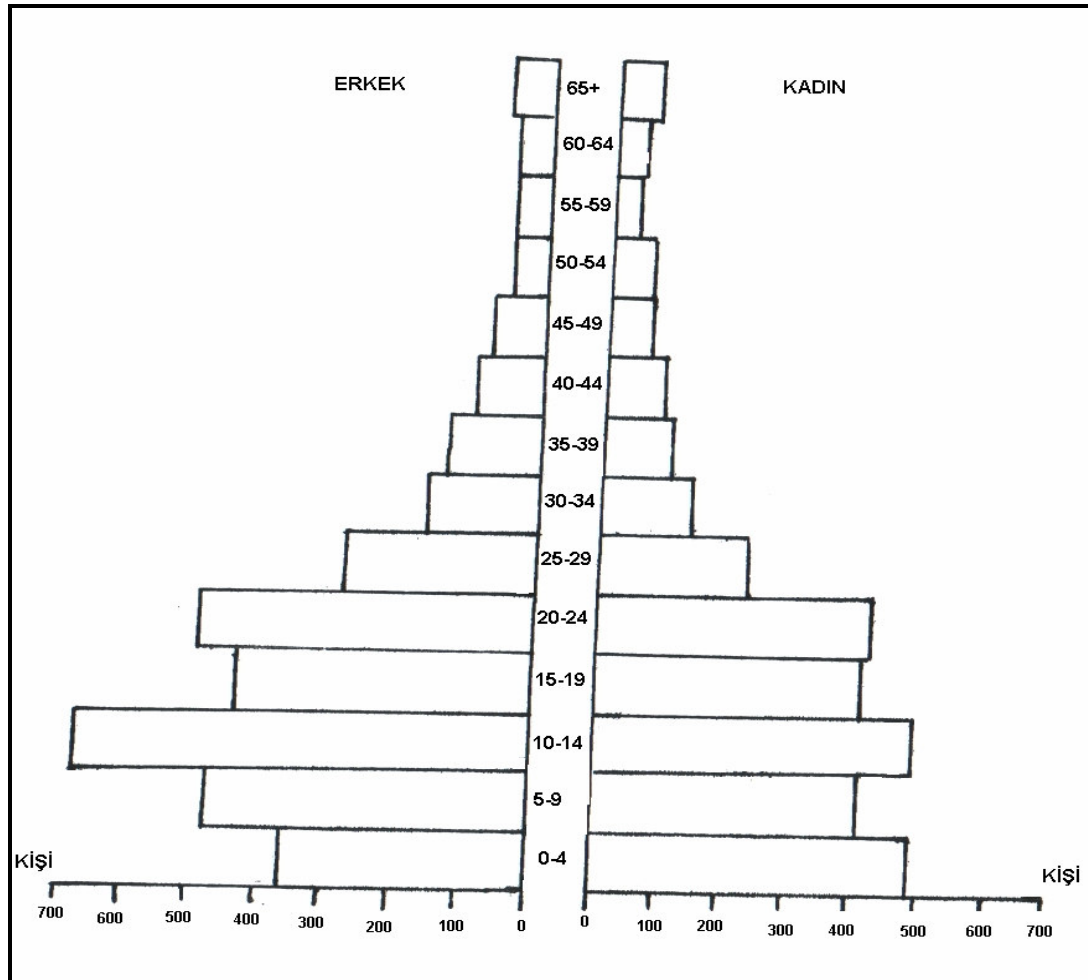
⁴⁰ Tandoğan, A., 1994, a.g.e., s. 42-43.

⁴¹ Doğanay, H., 1997,a.g.e., s. 165.

⁴² Tandoğan, A., 1994, a.g.e., s. 42-43.

%2'sini ise yaşlı nüfus oluşturmaktadır.(Tablo 2.7, Şekil 2.5) Bu sonuçlardan da anlaşılacağı gibi çocuk nüfus ve faal genç nüfusun yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırma sahasında faal nüfus 3426 kişi olup, bağımlı nüfus 3024 kişi, bağımlılık oranı ise %88,2'dir. Bu oran 1985 yılı Türkiye bağımlılık oranına (%64,6) göre oldukça yüksektir.⁴³ Bu durum 0-14 yaş arasındaki çocuk oranının yüksekliği, 65 yaş üzerindeki gelişen sağlık şartlarından dolayı insan ömrünün uzaması ve faal (genç) nüfusun büyük şehirlere göç etmesi ile açıklayabiliriz.

Şekil 2.4. Gürpınar Kasabası'nın nüfus piramidi (2004)

Araştırma sahasındaki nüfus için belirlenen %88,2'lik potansiyel bağımlılık oranı gerçeği yansıtmaz. Çünkü sahada çalışma çağı 15 yaşından itibaren değil, daha küçük yaşlardan itibaren başlamaktadır. Üst yaş gruplarına ise, belli bir sınırlama koymak oldukça zordur. Öte yandan çalışma çağındaki nüfusun tümü, fiilen çalışan nüfus

⁴³ Doğanay, H., 1997,a.g.e.,s. 168.

anlamına gelmez. Çünkü öğrenim ve istihdam şartlarının yetersiz olması nedeniyle iş bulamama gibi faktörler bunu engeller.⁴⁴

Araştırma sahasının nüfus piramidine bakıldığında kadın ve erkek nüfus miktarının birbirine eşit olmadığı bir aralıkla başlar. Bu aralıkta kadın nüfus erkek nüfusa göre fazlalık gösterir. Bunun sebebinin bu yılda kadın doğum sayısının fazlalığıdır. Nüfus piramidinin en geniş halini aldığı grup 10–14 yaş gruplarıdır. 10–14 yaş diliminde olanların bütün yaş dilimleri içerisindeki %18,3'lük bir oranla ilk sırayı aldığı görülür. Bunun en önemli nedeninin 1990–1995 yılları arasındaki doğum oranının daha sonraki dönemlere göre çok daha yüksek olmasıdır. Bu yaş dilimindeki erkek nüfus oranının yüksekliği yatılı ilköğretim okullarındaki erkek öğrenci sayısının fazlalığındandır. 20–24 yaş dilimindeki nüfus azalma eğiliminde de olsa %14,1'lik bir oranla nüfusu fazla olan yaş dilimleri arasında ikincidir. Doğum oranlarının yüksekliği 1980–1984 yılları arasındaki doğanların sayısındaki fazlalıktan kaynaklanmaktadır. Nüfus piramidinin fazla olmasının bir diğer nedeni de bölgede kamu kurumlarında çalışanların genç ve bu yaş grupları arasında olmasından kaynaklanmaktadır. 20–24 yaş diliminden sonra 60–64 yaş dilimine kadar piramidin daralmaya başladığı görülmekte sadece 65+ yaş grubunu kapsadığı için piramidin bu grupta yeniden genişlediği görülmektedir. Bir başka nedeni yukarı yaşlarda göç olayının daha az olması, hatta emekli olanların kasabaya geri dönmeleri, gelişen sağlık imkânlarıyla ömürde görülen uzama sayılabilir.

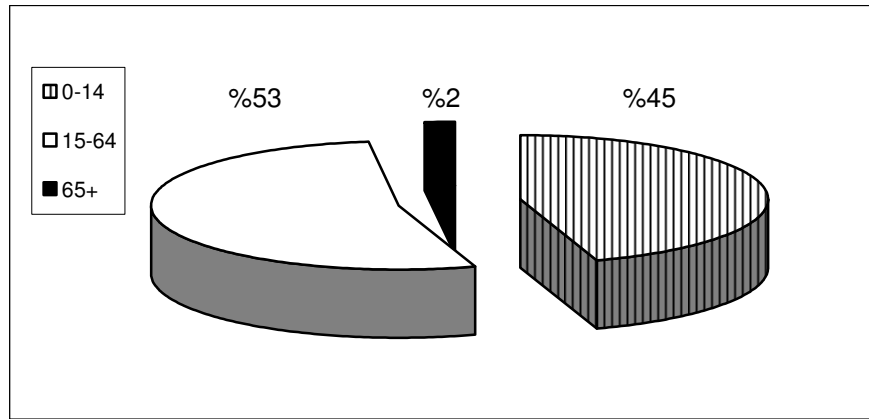
0–14 yaş grubunda en az nüfusa sahip olan grup %13,7 oranıyla 0–4 yaş grubudur. Bu durum son yıllarda üzerinde önemle durulan aile planlaması sonucunda doğum oranlarındaki azalmadır. 0–14 yaş grubu içinde en az nüfusa sahip olan 0–4 yaş grubu %13,1'lik bir orana sahipken 5–9 yaş grubunda bu oran %13,7'dir. 25–29 yaş grubunda nüfus piramidinin daralması bu yaş grubundaki gençlerin çalışma amacıyla büyük kentlere göç etmesinin bir sonucudur. Ayrıca bu daralmanın kadın nüfusta da görülmesi 1975–1980 yıllarındaki genel doğum oranının düşüklüğü ile açıklanabilir.

⁴⁴ Doğanay, S., 1998, a.g.e., s. 38.

Tablo 2.7. Gürpınar Kasabasının Geniş Aralıklı Nüfus gruplandırılması (2004)

Yaş Grubu	Erkek Nüfus	%'si	Kadın Nüfus	%'Si	Toplam	%'Si
0-14	1515	44,8	1392	45,4	2907	45
15-64	1813	53,6	1613	52,5	3426	53
65+	54	1,6	63	2,1	117	2

Kaynak: Gürpınar Sağlık Grup Başkanlığı Verileri (2004)

Şekil 2. 5. Gürpınar Kasabasının Geniş Aralıklı Nüfus gruplandırılması (2004)

Cinsiyete göre yaş grupları incelendiğinde ise erkek nüfusun bütün yaş dilimlerinde kadın nüfustan fazla olduğu görülmektedir. Kadın ve erkek nüfus arasındaki farkın 0-4, 50-54 ve 65+ yaş yukarısı gruplarında kadınların lehine olduğu görülmektedir. 0-4 ile 50-54 yaş arasındaki kadın nüfus fazlalığı doğal nüfus artış oranıyla açıklanabilir. 65+ yaş yukarısındaki kadın nüfusunun yüksekliği ise erkek nüfusun dış işlerde ve gurbette çalışması nedeniyle bedenen daha fazla yıpranması sonucu daha az yaşamlarına bağlanabilir.

2.1.3.2. Nüfusun eğitim ve kültürel özellikleri

Araştırma sahamızın 2000 yılı itibariyle 0-6 yaş grubu üzerindeki nüfusu 5252 olup, okuma yazma bilenlerin sayısı 4510 kişidir. Okuryazarlık oranı ise, %85,8'dir. (Tablo 2.8, Şekil 2.6) Türkiye genelinde bu oranın %80,4 kadar olduğu hatırlanırsa⁴⁵ okuryazarlık oranının ülkemiz genelinden biraz fazla olduğu görülmektedir. 1990 yılı D.İ.E verilerine göre 6 yaş grubu üzerindeki nüfus 3041 kişi, okuma yazma bilenlerin nüfusu 1844 kişi olup, okuryazar oranı %60 kadardı. Bu

⁴⁵ D.İ.E., Türkiye Ekonomisi İstatistik ve Yorumlar. Eylül 1995, Ankara, s.334.

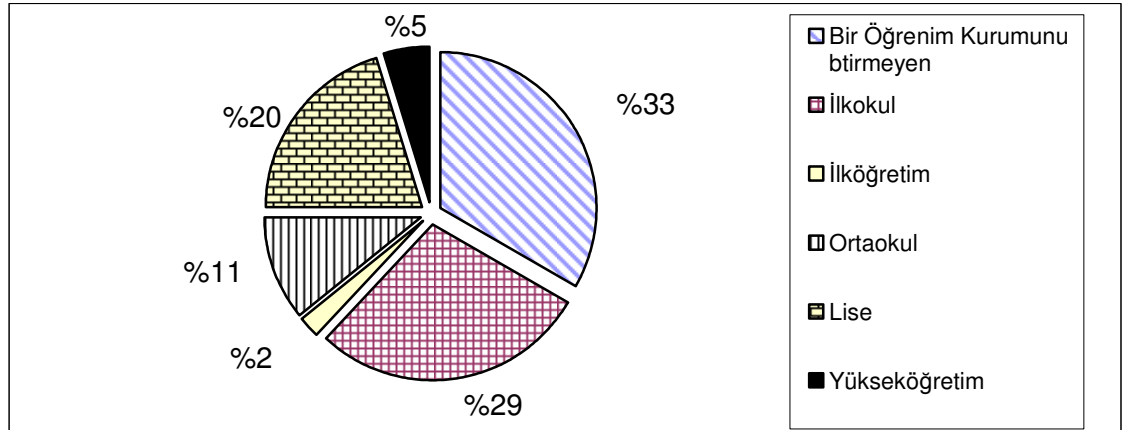
değerler göz önüne alındığında Gürpınar ilçesinde 10 yıllık bir sürede okuma yazma bilenlerin sayısında %25,8'lik gibi bir artış görülmüştür. Bu artışın en büyük sebebinin kasabada düzenlenen okuma-yazma kursları olmuştur. Ayrıca okuma yazma bilmeyip askere gidenlere de askerlik esnasında düzenlenen okuma yazma kurslarıyla okuma yazma öğrenmişlerdir.

Kasabada okuma yazma bilmeyen 15 yaşın üzerindeki 658 kişinin (%82), %62,9'u 35 yaşın üzerindedir, hatta sadece %11,3'ünü 65 yaşın üzerindekiiler oluşturur. (Tablo 2.9, Şekil 2.7) Kasabada okuma yazma bilmeyenlerin %82'sinin 15 yaş ve üzerinde olduğu düşünülürse, kasabadaki eğitim atağının 1985 yıllarında hız kazandığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 2.8. Araştırma Sahası Nüfusunun Eğitim Durumu (2000)

	Toplam	Okuma Yazma Bilmeyen	Okuma Yazma Bilen	Okul Bir Bitirmeyen	Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olan					Toplam
					İlkokul	İlköğretim	Ortaokul	Lise	Yüksek öğretim	
Erkek	3491	182	3309	1101	949	70	361	675	153	2208
Kadın	1901	700	1201	498	529	18	45	81	28	701
Toplam	5392	882	4510	1599	1478	88	406	756	181	2909

Kaynak: 2000Genel Nüfus Sayımı. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (Van)

Şekil 2.6. Gürpınar kasabasında okuma yazma bilen nüfusun bir öğrenim kurumundan mezun olup olmasına göre dağılımı (2000)

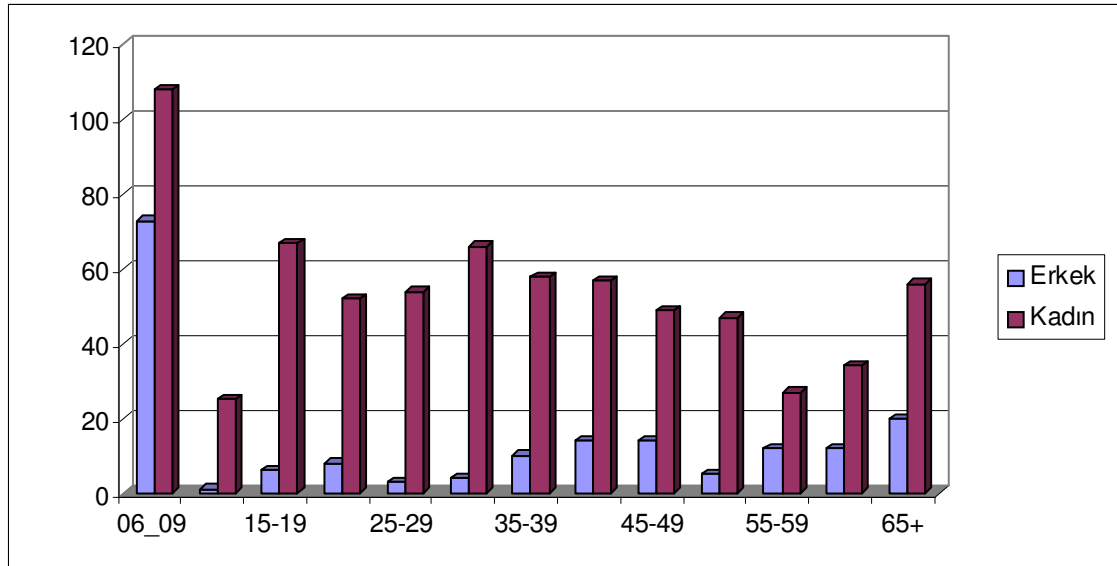
Araştırma sahasında okuma yazma bilmeyen 882 kişinin %20,6'sını erkek nüfus, %79,4'ünü kadın nüfus oluşturmaktadır. (Tablo 2.8, Şekil 2.6)Kasabada 35 yaş üzerinde

okuma yazma bilmeyen nüfusun (415); %79'unu kadın (328), %21'i (87) erkek nüfus oluşturmaktadır. Bu oranlardan da anlaşıldığı gibi kız çocukların eğitime önem verilmemektedir. Erkekler okuma yazmayı askerde de öğrenme imkânına sahiptir.

Tablo 2.9. Gürpınar Kasabasında okuma yazma bilmeyenlerin yaş grubu ve cinsiyete göre dağılımı (2000)

Yaş Grubu	Erkek	%'si	Kadın	%'si	Toplam	%'si
6-9	73	8,3	108	12,2	181	20,5
10-14	1	0,1	25	2,8	26	2,9
15-19	6	0,7	67	7,6	73	8,3
20-24	8	0,9	52	5,9	60	6,8
25-29	3	0,3	54	6,1	57	6,4
30-34	4	0,4	66	7,5	70	7,9
35-39	10	1,1	58	6,6	68	7,7
40-44	14	1,6	57	6,5	71	8,1
45-49	14	1,6	49	5,6	63	7,2
50-54	5	0,6	47	5,3	52	5,9
55-59	12	1,4	27	3	39	4,4
60-64	12	1,4	34	3,9	46	5,3
65+	20	2,2	56	6,4	76	8,6
Toplam	182	20,6	700	79,4	882	100,0

Kaynak: D.İ.E. 2000Genel Nüfus Sayımı (Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri)Van

Şekil 2.7. Gürpınar Kasabasında okuma yazma bilmeyenlerin yaş grubu ve cinsiyete göre dağılımı (2000)

Kasabadaki okullaşma oranına bakılacak olunursa D.İ.E. 2000 yılı nüfus istatistiklerine göre, ilkokul mezunu nüfusun 1478, ilköğretim mezunu nüfusun 88 kişi, ortaokul mezunu nüfus 406 kişi, lise ve dengi meslek okulu mezunu sayısı 756 kişi olduğu, yükseköğretim mezunu sayısının da 181 kişiden ibaret olduğu bilinmektedir.(Tablo 2.8, Şekil 2.6)

Tüm öğrenim kademelerinden mezun olanlar arasında da erkek nüfus lehine çok belirgin bir fark bulunmaktadır. Öyle ki, ilkokul mezunlarının %64'ü erkek, %36'sı kız; Ortaokul ve dengi meslek okulu mezunlarının %87'si erkek, %13'ü kız; lise ve dengi meslek okulu mezunlarının %89'u erkek, %11'i kız nüfustan oluşurken; yükseköğretim mezunlarının %85'ini erkek, %15'lik bir oranını da kız nüfus oluşturmaktadır.

Bütün bu sonuçlardan da anlaşıldığı gibi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde olduğu gibi kız çocuklar sosyo-kültürel baskılara maruz kalmakta “ ayıptır, günahtır” gibi ilkel, bilim ve dinden uzak düşüncelerle okumaları engellenmektedir.

Örgün eğitim kurumları dışında araştırma sahasında eğitim hizmetleri veren bir diğer kuruluşta Halk Eğitim Merkezi'dir. Halk Eğitim Merkezi yöre halkına yönetim eğitim amaçlı birtakım çalışmalarda bulunmaktadır. Halk eğitim bünyesinde okuma yazma bilmeyen ilçe halkına okullarda ve eğitim sınıflarında okuma yazma kursları açılmıştır. Bu kurslara talepte oldukça yoğundur. Ayrıca mahallelerdeki okullarda ve eğitim merkezinde düzenlemiş olduğu dikiş-nakış kurslarıyla bölgedeki kadın nüfusun meslek sahibi olmasını ve aile ekonomisine katkıda bulunmasını sağlamıştır. Halk eğitim merkezinde kasabada çalışan memurlara çağımızın gereği olan bilgisayar kursu verilmektedir. Bu kursların etki sahasını genişleterek kasaba halkına da ücretsiz hizmet vermektedir. Bu kursların yanında sosyal ve kültürel faaliyetleri geliştirmek açısından son üç yıldır bağlama kursları düzenlemektedir. Bu kursların tümü halk eğitim bünyesinde ve herhangi bir ücret talep edilmeksizin gerçekleşmektedir.

Kasabada Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına ait kilimcilik atölyesi bulunmaktadır. Bu atölyede 4 usta öğretici görev yapmakta 100 tane öğrencisi bulunmaktadır. Ayrıca bazı köylerde de ev ekonomisine katkı amaçlı kilim atölyeleri kurulmuştur. Üretilen kilimler Van'da bulunan kilimci dükkânlarına satılmaktadır.

Araştırma sahasında eğitim faaliyetlerine katkıda bulunan birde halk kütüphanesi mevcuttur. 20.10.1982 yılında kurulan halk kütüphanesi Belediye Başkanlığı'na ait binada hizmet vermektedir. Kütüphanede 9699 adet kitap bulunmaktadır. Kütüphane

kayıtlarından yıllık okuyucu sayısının 23697 kişi olduğu, bunların %58,5'inin (13856) erkek, %41,5'inin (9841) kadın olduğu belirtilmektedir. Bu da bölgedeki erkek nüfusun okuryazarlık oranıyla doğru orantılıdır. Buna rağmen kütüphanenin yeterince ilgi görmediği, genellikle okul döneminde kullanıldığı ve daha çok yıllık ödev, dönem ödevi, araştırma ödevleri hazırlamak amacıyla öğrencilerin kullandığı, yaz döneminde çok az kişinin uğradığı bir eğitim ve kültür merkezidir. Halkın büyük bir kısmı kütüphanenin yerini dahi bilmemektedir. Zamanlarının büyük çoğunluğu kahvelerde geçiren halk için, çarşıya da yakın olması sebebiyle ideal bir kültür merkezidir.

Araştırma sahasında sinema ve tiyatro gibi kültürel aktivitelerde söz edilmemektedir. Fakat kitle iletişim araçlarının (televizyon, radyo, telefon) sayesinde dış dünya ile sıkı ilişkiler içerisinde bulunmaktadır. Araştırma sahasında hizmetler sektöründe çalışanların %22'si (220) eğitim sektöründe çalışmaktadır.

Kasabada 1 lise, 7 tanede ilköğretim okulunda eğitim-öğretim faaliyetleri sürmektedir. Bu eğitim kurumlarında 2388 öğrenci bulunmaktadır. İlköğretim okullarındaki derslik sayıları ile öğrenci sayısı oranlandığında derslik sayısı Yavuz Sultan Selim İlköğretim Okulu, Bir Nisan İlköğretim Okulu ve Cumhuriyet İlköğretim Okulu'nda yetersizdir. Derslik sayısının yetersizliğinden dolayı bu okullarda ikili eğitim yapılırken, Fatih Sultan Mehmet İlköğretim Okulu, Atatürk İlköğretim Okulu, Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu ve Gürpınar Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında normal eğitim yapılmaktadır. Kasaba da eğer bütün okullar normal eğitim yapacak olsa öğrenci sayısı derslik başına 40 öğrenciden fazla olurdu. Bu da ideal bir eğitimin oluşmasını sağlayan sınıf mevcudundan (10) fazladır.

İlköğretim okulları kapladığı alanlar itibariyle de yeterli değildir. Batı ülkelerinde benimsenen uygulanan normlara göre, 180 öğrencilik bir ilkokul için gerekli alan $4850m^2$ 'dir. Yani öğrenci başına düşmesi gereken alan yaklaşık $27m^2$ kadardır. Ülkemizde ise uygulanmamasına rağmen, bir ilkokulun kuruluş alanı $5000m^2$ olarak öngörülmüştür.⁴⁶ Kasabadaki en geniş araziye sahip ilköğretim okulu Gürpınar Yatılı Bölge İlköğretim Okulu'dur. Yaklaşık $17100 m^2$ alanda kurulmuş olan (YİBO) okulun, $5000m^2$ 'sinin öğretmen lojmanları için ayrılmış geri kalan $15100m^2$ alanda 546 öğrencinin eğitim gördüğü hatırlanacak olunursa öğrenci başına $22m^2$ 'lik bir alan düşmektedir. Bu rakamlar göz önüne alındığında, okulların birçoğunun kapalı ve açık

⁴⁶ Doğanay, H., 1983, Erzurum'un Şehirsel Fonksiyonları ve Başlıca Planlama Sorunları. Atatürk Üniv. Fen-Ede. Fakültesi Coğrafya Bölümü (Basılmamış Doçentlik Tezi), Erzurum, s. 158.

alanların yetersiz olduğu buna rağmen öğrenci sayılarının artmasından dolayı okulların yapılışında bir plansızlığın olduğu görülmektedir.

Fotoğraf 2.1. Kasabada ortaöğretim hizmetinin verildiği Gürpınar Van-Et Lisesi'nden bir görünüm

Kasabada ortaöğretim hizmetini sadece Cumhuriyet mahallesinde kurulan Gürpınar Van-Et Lisesi üstlenmektedir.(Fotoğraf 2.1) Yaklaşık 7200 m²'lik alanda 1966 yılında ortaokul olarak kurulan okul 1970'den sonra Gürpınar Lisesi olarak eğitim-öğretim yapmaya başlamış, 2006 yılında Van-Et firmasının yaptırdığı ek binasıyla adı Gürpınar Van-Et Lisesi olarak değiştirilmiştir. Lisenin 357'si erkek, 37'si de kız öğrenci olmak üzere 394 öğrencisi bulunmaktadır.(Tablo 2.10, Şekil 2.8) 10 derslikten oluşan lisede 13 tane öğretmen görev yapmaktadır. Ayrıca hafta sonları düzenlenen kurslarla öğrenciler üniversite sınavına hazırlanmaktadır. Ortaöğretim çağına bulunan öğrencilerin cinsiyet durumları incelenecek olunursa ilköğretim okullarında olduğu gibi erkek nüfusun daha fazla olduğu görülmektedir. Öyle ki, 394 öğrencinin %91'i erkek ve %9'unu kız öğrenciler oluşturmaktadır. Bunun sebebi kızların okula gönderilmemesiyle beraber kızların küçük yaşlarda başlık parası karşılığında evlendirilmelerinin de önemli bir rolü bulunmaktadır.

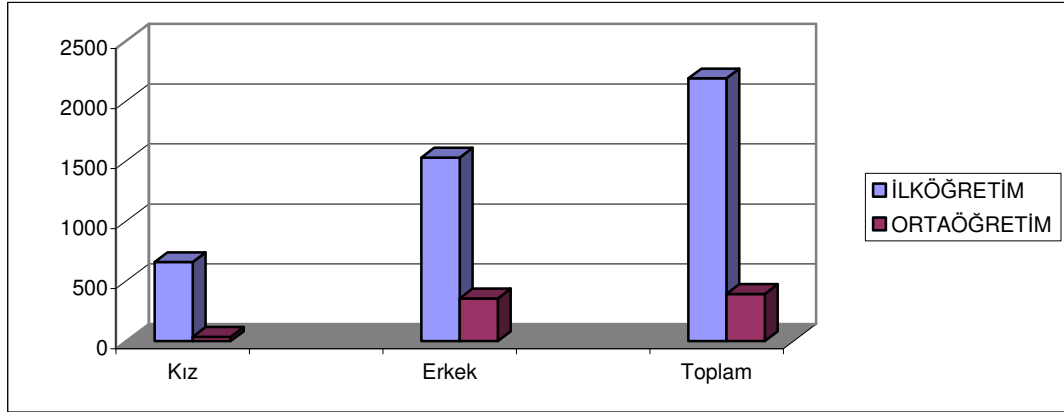
Araştırma sahasında Cumhuriyet mahallesinde bulunan 200 yataklık kapasiteli öğrenci yurdunda 196 ortaöğretim erkek öğrencisi barındırılmıştır. Öğrenci alımları

sınavsız olup, öğrencilere yiyecek giyecek yardımı da yapılmaktadır. Kız mahallesinde bulunan Gürpınar Van-Et Lisesi'ne öğrenciler taşınalı olarak servislerle götürülmektedir.

Tablo 2.10. Gürpınar kasabasının ilköğretim ve lise okullarında cinsiyetlere göre öğrenci sayıları (2004–2005)

Eğitim Kurumu	ÖĞRENCİ SAYISI					
	Kız	%'si	Erkek	%'si	Toplam	%'si
Bir Nisan İlköğretim Okulu	22	1	36	1,7	58	2,7
Cumhuriyet İlköğretim Okulu	66	3	71	3,3	137	6,3
Fatih Sultan Mehmet İlköğretim Okulu	15	0,7	6	0,3	21	1
Gürpınar Yatılı İlköğretim Okulu	12	0,5	534	24,4	546	24,9
Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu	184	8,4	298	13,6	482	22
Atatürk İlköğretim Okulu	299	13,6	477	21,8	776	35,4
Yavuz Sultan Selim İlköğretim Okulu	62	2,8	108	4,9	170	7,7
Toplam	660	30	1530	70	2190	100
Gürpınar Van-Et Lisesi	37	9,3	357	90,7	394	100
Genel Toplam	697	26,9	1887	73,1	2584	100

Kaynak: İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Verilerinden

Şekil 2.8. Gürpınar kasabasının ilköğretim ve lise okullarında cinsiyetlere göre öğrenci sayıları (2004–2005)

Ayrıca Van İl Merkezinin yakın (22 km) ve ulaşım imkânlarının da kolay olmasından dolayı, kasabada bulunan bazı öğrenciler il merkezindeki ilk ve ortaöğretim okullarında okumak amacıyla şehir merkezine gidiş-dönüş yapmaktadırlar. Bunların sayıları hakkında kesin bir bilgi yokken, yapılan anketler sonucunda bu öğrencilerin 5'i

kız, 20'si erkek toplam 25 öğrenci oldukları anlaşılmıştır. Bütün bu öğrencilerin %73,1'lik bir oranla yaklaşık 1887 kişi erkek, %26,9'luk bir oranla 697'sini de kız öğrenciler oluşturmaktadır.(Tablo 2.10, Şekil 2.8)

Araştırma sahasındaki okulların büyük bir çoğunluğu ilçenin Kiğzi mahallesindeki yeni yerine (Havasor Ovası) taşındığı yıllarda yapıldığı yani, 1954'lü yıllardan sonra anlaşılmıştır. Daha önceki yıllara ait 1949 ve 1951 yılında Mehmet Akif Ersoy ve Atatürk İlköğretim okulunun yapıldığı tespit edilmiştir. Bazı ilköğretim okullarında taşınalı eğitim yapılmaktadır. Atatürk İlköğretim Okulu'na 1990 yılında, Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulunda 1996 yılında ek binalar tamamlanarak faaliyete geçmiştir. (Fotoğraf 2.2)Atatürk ve Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okullarına ek binaların yapılmasıyla taşınalı eğitimin bu okullarda yapılması sağlanmıştır.

Fotoğraf 2.2. Kasabada taşınalı eğitimin yapıldığı Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu'ndan Bir Görünüm.

Kasabada bulunan Cumhuriyet İlköğretim Okulu, Bir Nisan İlköğretim Okulu ve Fatih Sultan Mehmet İlköğretim Okulu'nda birleştirilmiş sınıf uygulaması dediğimiz, birkaç sınıfın bir arada bulunmasıyla eğitim yaptıkları bir uygulama söz konusudur. Bunun sebebi, okulların fiziki yapısı, yani dersliklerin yeteri seviyede bulunmaması ve ayrıca öğrenci mevcutlarının yeterince olmamasıdır.

Kasabanın etki sahasında bulunan Erkaldi, Yolaşan, Çakınlı, Yatağan, Çavuştepe, Kuşdalı, Sakalar ve Bozyiğit köy okullarından ve kasaba merkezinden Cumhuriyet, Fatih Sultan Mehmet ve Bir Nisan İlköğretim Okullarının 6., 7., 8. sınıfları olmadığı için taşınmalı eğitim uygulamasıyla Atatürk ve Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu'na devam etmektedirler.

Araştırma sahasındaki öğrencilerin cinsiyetlerine göre incelendiğinde erkek öğrenci sayısının fazla olduğu görülmektedir. Bu dönemde ilköğretim okullarına devam eden öğrencilerin %70'i erkek, %30'u da kız öğrencilerden oluşmaktadır. Kasabadaki 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri dikkate alındığında erkek ve kız öğrenciler arasındaki cinsiyet farkının daha da arttığı ortaya çıkmaktadır. Nitekim, bu konuda kasabada 6.,7.,8. sınıfların bulunduğu Yatılı İlköğretim Bölge Okulu dahil 4 okulun verilerinden yararlanılmıştır. Bu verilere göre 6.,7.,8. sınıfta okuyan toplam 1350 öğrenciden 990'ı erkek öğrenci ile %73,4'ünü, 360 kız öğrencide %26,6'sını oluşturmaktadır. Erkek ve kız öğrenciler arasındaki bu farkın en büyük sebebinin, bölgenin genelinde olduğu gibi kız öğrencilerin 5. sınıftan sonra okutulmamasıdır. Bunda 1993 yılında geçilen 8 yıllık zorunlu eğitim sisteminin halen daha bazı kişiler tarafından kabul görmemesi ve bu sisteme henüz alışamamasıdır. Bütün bunlara rağmen ülke genelinde başlatılan “Haydi Kızlar Okula” kampanyasıyla kasabada 110 kız öğrencinin eğitim ve öğretime devam etmesi sağlanmıştır.

Araştırma sahasında yükseköğretim kurumu bulunmamaktadır. Bu sebeple yükseköğrenimine devam etmek isteyen öğrenciler tercihlerinin büyük çoğunluğunu yakın olması sebebiyle Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nden yana gerçekleştirmektedirler. Yapılan anket ve mülakat sonucunda kasabada üniversitede okuyan öğrenci sayısının 85 kişi olduğu, bu öğrencilerden 70 tanesi erkek 15 tanesi de kız öğrenciler oluşturmaktadır. Başka bir ifadeyle, yükseköğretimde okuyan öğrencilerin cinsiyet durumu incelendiğinde %83'ünü erkek, %17'sini kız öğrenciler oluşturmaktadır.

2.1.3.3. Sağlık durumu

Araştırma sahasındaki sağlık koşulları ve sağlık durumuna kısaca göz atacak olursak; Gürpınar kasabasında sağlık hizmetleri kasabanın 1954'te kurulduğu Kığzi mahallesinde P.T.T. caddesinde tek katlı bir binada toplanmış olan Gürpınar Sağlık Grup Başkanlığı ve Gürpınar Sağlık Ocağı'nda sürdürülmektedir. Sağlık faaliyetinde

Çalışanların toplam sayısı 33 kişi olup, hizmetler sektöründe çalışan nüfusun sadece %3'ünü oluşturmaktadır.(Fotoğraf 2.3)

Kasabada sağlık hizmetleri Grpnar Sağlık Ocağı'nda hasta muayenesi, tedavisi ile ağır olmayan yaralanma olayları gibi birinci basamak sağlık hizmetleri verilmektedir. Sağlık Ocağında poliklinik ve koruyucu (enfeksiyon, pansuman) hizmetlerinin yanında ana ocuk sağlığıyla ilgili hizmetler, aile planlaması gibi çalışmalar yapılmakta ve imkanları el verdikçe bağlı köylere kontrollere gidilmektedir. Sağlık Ocağında yatak bulunmamakta, il merkezlerinin yakın olması sebebiyle bu durumda hastalar mevcut olan 1adet ambulans ile Van Devlet Hastanesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Araştırma Hastanesi, Van Doğumevi gibi Hastanelere sevk edilebilmektedir. Sağlık Ocağı ve Grup Başkanlığında sağlık hizmetlerini veren personel sayısı 2005 yılı itibari ile 33 kişi olup bunlardan; 1 Doktor, 4 Hemşire, 4 Ebe, 2 Sağlık Memuru, 1 Laborant, 1 Tıbbı Sekreter, 1 Memur, 2 Yardımcı Hizmetli, 1 şoför görev yaparken 112 Acil Servisinde, 5 Doktor, 5 Acil Tıp Teknikeri, 5 Acil Tıp Teknisyeni, 1 şoför görev yapmaktadır.(Tablo 2.11)

Fotoğraf 2.3. Kiğzı mahallesinde yer alan Grpnar Sağlık Grup Başkanlığı ve Grpnar Sağlık Ocağı'ndan Bir Görünüm

Sağlık hizmetlerinin verilmesinde gerekli olan malzemenin yetersizliğinin yanı sıra en önemli sorunlarından biride sağlık muayenesi ve tedavisini sürdürecek uzman doktor bulunmamasıdır. Öyle ki, 2005 yılı itibariyle söz konusu sağlık kuruluşlarında

sağlık hizmetleri acil servis dâhil 6 tane pratisyen doktor tarafından sürdürülmektedir. Fakat bu doktorlar bile sayıca yetersiz kalmaktadır. Nitekim kişi başına doktor sayılarına bakıldığında Avrupa ülkelerinde doktor başına düşen hasta sayısı 200–500 arasındayken, Türkiye’ de 980’dir.⁴⁷ Kasabada ise 1075 kişiye 1 doktor düşmektedir. Kasabanın gelişmesi ve etki sahasını artırmak amacıyla doktor sayısını ve hastane donanımının iyileştirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Tablo 2.11.Gürpınar Kasabasında Sağlık Fonksiyonunda Çalışanların Dağılımı(2004)

Sağlık Birimi	Doktor Sayısı	Hemşire, Ebe, Sağlık Memuru Sayısı	Yardımcı Hizmetler	Toplam
Gürpınar Sağlık Ocağı	6	25	2	33
Güzelsu Sağlık Ocağı		2	1	3
Kırkgeçit Sağlık Ocağı		2		2
Yalınca Sağlık Ocağı		1		1
Tutmaç ve Öveçli Köyü Sağlık Evi		2		2
Toplam	6	32	3	41

Kaynak: Anket ve Mülakat Sonuçları

Gürpınar, yönetim bölgesi içersindeki kırsal nüfusun sağlık hizmetleri Gürpınar Sağlık Grup Başkanlığı tarafından yönlendirilmektedir. Öyle ki, bu merkeze bağlı olarak sağlık hizmetleri veren 3 yerleşme birimlerindeki (Kırkgeçit, Güzelsu, Yalınca) sağlık ocaklarında hizmet vermektedir. Bu sağlık ocaklarında doktor bulunmamakta, ebe, hemşire ve sağlık memuru görev yapmaktadır. Sağlık Ocaklarından Güzelsu Sağlık Ocağında 1 sağlık memuru, 1hemşire,1 hizmetli görev yapmaktadır. Bu sağlık ocağına bağlı Tutmaç ve Öveçli köylerinde Sağlık Evi bulunmaktadır. Bu sağlık evlerinde birer tane ebe görev yapmaktadır. Kırkgeçit Sağlık Ocağı’nda 1 sağlık memuru ve 1 ebe, Yalınca Sağlık Ocağı’nda ise 1 ebe görev yapmaktadır.(Tablo 2.11)

Araştırma sahasında ve yakın köylere hizmet veren özel sağlık kuruluşları bulunmamaktadır. Kasabadaki sağlık ocağındaki hasta sayıları 10–15 yıl öncesine kadar oldukça artmaktadır. Bunun en büyük sebebini nüfus artışı oluştururken 1995 yılında açılan Eczanenin de etkisi olmuştur. Eczanenin olmadığı zamanlar hastalar ilaçlarını İl

⁴⁷ TÜMERTEKİN, E., ÖZGÜÇ, N., 1998, a.g.e., s.271.

Merkezindeki eczanelerde temin etmek zorunda kalıyorlardı. Bu yüzden birçok kişi tedavilerini İl Merkezindeki sağlık kuruluşlarında olmaktadır. Eczanenin açılmasıyla bu sorun büyük ölçüde halledilmiştir.

Kasabada sağlık hizmetler verilmesi amacıyla oluşturulan sağlık birimlerinin etki sahası, kasabadaki bütün mahalleler ve yaklaşık 21 köy yerleşmesine hizmet vermektedir. Kasabada bulunan sağlık ocaklarının teşhis ve tedavilerinin ancak tam teşekküllü hastanelerde yapılabilmesi şehir ile olan ulaşımın kolay olması ve mesafenin kısa olması, kasaba nüfusunun hemen tamamıyla Van Kentinin sağlık fonksiyonu etki sahası içinde olmasına sebep olmuştur.

Gürpınar Sağlık Ocağı Kiğzi Mahallesi'nde bulunmaktadır. Tek katlı olan sağlık ocağı ihtiyaca cevap verememekte, aylık ortalama hasta sayısı 1572 kişi olmaktadır. Araştırma sahamızda yaşam koşullarının ve çevrenin etkisiyle meydana gelen hastalıklar görülür. Bunlar solunum yolu hastalıkları, çeşitli enfeksiyonel hastalıklar, romatizma hastalıkları, kronik hastalıklar ve hipertansiyondur.

2.1.3.4. Nüfusun sektörel dağılımı

Ülkemiz genelinde kasaba statüsündeki yerleşmelerde temel ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılıktır. Araştırma sahamızda da bu durum görülür. Kasabadaki Nüfusun %53' ünü faal nüfus (15–64) oluştururken geriye kalan % 45'lik bir kısmını bağımlı nüfus yani çocuk (0–14) ve 65 yaşın üzerindeki yaşlı nüfus oluşturur.

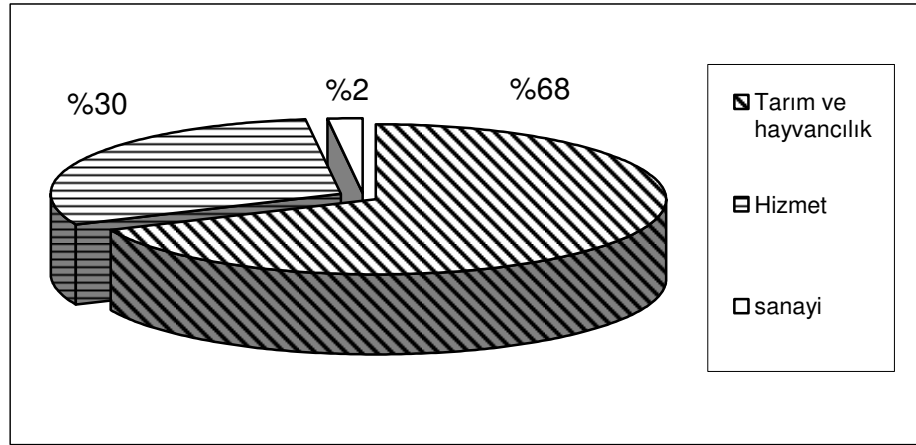
Nüfusun iş kollarına baktığımızda % 68' ini tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır.(Tablo 16, Şekil 19) Tarım ve hayvancılığın bu kadar yüksek olmasının sebebi Gürpınar Kasabasının verimli topraklara sahip Havasor ovası üzerinde kurulmuş olması ve halkın tarım dışında uğraşacak alternatif iş kollarının pek fazla olmamasından kaynaklanmamaktadır.

Araştırma sahamızda ikinci önemli iktisadi faaliyet türü hizmetler sektörüdür. Bu sektör faal nüfusun % 30 luk bir kısmı bu faaliyet türü ile uğraşmaktadır.(Tablo 2.12, Şekil 2.9) Hizmetler sektörünün bir alt dalı olan ticaret araştırma sahamızda halkın tarımdan sonra yöneldiği ikinci faaliyet türüdür. Bu faaliyetin önem kazanmasında sınır ticaretinin rolü büyüktür. Özellikle sınır ticareti ile ilçe halkı, sınırdan mazot getirerek bu sektörün önem kazanmasına neden olmuştur.

Tablo2.12. Gürpınar Kasabasında faal nüfusun çalıştığı fonksiyonlara göre dağılımı (2000)

FAALİYETİN TÜRÜ	KİŞİ SAYISI	% Sİ
Tarım ve Hayvancılık	2395	68,0
Hizmet	1045	30,0
Sanayi	65	2,0
TOPLAM	3505	100,0

Kaynak D.İ.E. 2000 YILI VERİLERİ

Şekil 2.9. Faal nüfusun çalıştığı iş kollarına göre dağılışı (2000)

Araştırma sahamız olan Gürpınar İlçe Merkezi'nde sanayi faaliyeti son sıralarda yer alır. Bu faaliyet nüfusun % 2' sini oluşturur.(Tablo 2.12, Şekil 2.9) Kasabada sanayi yok denecek kadar azdır. Mevcut % 2 lik nüfus ise kasaba içersinde çalışmaktadır. Bunlardan en önemlisi Van- Et'tir. Ayrıca 6 adet su değirmeni 1 un fabrikası ve kaynakçı, demirci gibi küçük çaplı atölyelerde bu gruba girer.

2.2.Yerleşme

Beşeri coğrafyanın bir dalı olan yerleşme coğrafyası yerleşmelerinin konumlarını, yoğunluklarını, fizyonomilerini (büyükliklerini) fonksiyon ve köklerini araştırır.

Yerleşme tarihi tarih öncesine dayanan Anadolu yarımadası uygun fiziki coğrafya şartlarını barındırması neticesinde çeşitli uygarlıklara sahne olmuştur. Yapılan çeşitli arkeolojik kazılarla Paleolitik ve Neolitik döneme ait yerleşmelere rastlanmıştır. Van ve çevresinde ilk uygarlıklar olarak Urartular hâkimiyet göstermektedir. Urartulara ait yerleşmelere Gürpınar'da da rastlanılmaktadır. Nitekim ilçe merkezine 6 km uzaklıkta bulunan Çavuştepe buna bir örnek oluşturmaktadır.

Yerleşmenin dağılışını ve yerleşmenin tipini etkileyen fiziki faktörlerden olan iklim, toprak, su kaynakları, bitki örtüsü, yüzey şekilleri iken beşeri faktörler, Teknoloji, İktisadi faaliyetin şeklin sosyal ve kültürel organizasyonlar yerleşmeler üzerinde etkili olmuştur.

Gürpınar İlçe Merkezi Havasor Ovası'nda kurulmuştur. Doğu-Batı uzanıslı bir şekle sahip olan Gürpınar 8 mahalleden olmuştur.

2.2.1.Yerleşmenin tarihi gelişimi

Gürpınar ve çevresi coğrafi özellikleri ve savunma kolaylığına sahip yerleşim birimlerinden oluşması nedeniyle çok eski dönemlerden beri değişik medeniyetlerin yerleşmesine neden olmuştur. Gürpınar ilçesi gibi çeşitli dönmlerde Anadolu' ya gelen devletlerin egemenliğine girmiştir ve bu şekliyle de Anadolu'nun en eski yerleşim alanlarından biridir. M.Ö. 9. yüzyılda tarih sahnesinde görülmeye başlayan Urartulardan öncede kasabada yerleşim olduğu bilinmektedir. Yedisalkım köyündeki mağara resimleri bunu en belirgin kanıtıdır. Araştırma sahamıza Urartulardan sonra sırasıyla Medler, Persler, Makedonyalılar, Partlar, Sasaniler, Müslüman Araplar egemen olmuş egemenlik daha sonra Bizanslıların eline geçmiştir. Malazgirt savaşıyla bölge Selçuklu Hükümdarlığına girmiş Selçuklulardan sonra sırasıyla İlhanlılar, Celayiroğulları, Akkoyunlular ve Safeviler egemenliklerini sürdürmüştür.⁴⁸

Bölge 1514 yılında yapılan Çaldıran Savaşıyla Osmanlı topraklarına katılmıştır. Osmanlılar döneminde Gürpınar'ın Van vilayetinin Hakkâri sancağına bağlı 34 köyde 16840 nüfusa sahip olduğu Şemsettin Sami tarafından zikredilmiştir. Eski adı Mamuret-ül Hamit (sağlam şehir) olan Gürpınar şimdiki ismini Yukarı Kaymaz mahallesinde Faki Musa Tepesinin eteğinde berrak ve bol suyu olan (Gür-pınar) Şamran kanalından almıştır. Kasabanın adı 2. Cumhurbaşkanımız İsmet İNÖNÜ tarafından Gürpınar olarak değiştirilmiştir. İlk yerleşim yeri şimdiki Sağlık Grup Başkanlığı'nın bulunduğu Kiğzi Mahallesi ve çevresi olup, daha sonra yayılarak bugünkü halini almıştır.

2.2.2. Yerleşmenin şekli

Yerleşme olayı çok geniş bir anlam taşır. Av peşinde dolaşan yahut meyve toplamakta geçinen ilkel gezici insanların topladıklarını yemek, dinlenmek ve bilhassa gece vakti sığınmak üzere, velev bir gecede olsa, tabi halde buldukları yahut yaptıkları

⁴⁸ Şen, S. M., 1993, a.g.e., s. 582.

barınaklar gibi, göçebe çoban kavimlerinin daha uzun zaman bir yerde kalan çadır toplulukları, mevsimlerin seyrine uyarak yer değiştiren yazın yaylaya, dağa çıkan, kışın ovaya inen yarı göçbeleri yılın bir kısmında oturdukları ve çeşitli isimlerle adlandırdıkları ova, yayla ve dağ eğriti yerleşmeleri, nihayet münferit mesken, çiftlik, küçük köy, köy kasaba ve şehir, geçici yahut devamlı, toplu yahut dağınık, büyük yahut küçük bütün bu yerleşmeler, yerleşme tesisleri, münferit ev ve ev toplulukları yerleşme olayına girebilir.⁴⁹

Yerleşmeler bulundukları jeomorfolojik ünitelere, dış görünüm şekil (fizyonomik) özelliklerine ve sahip oldukları fonksiyonlara göre ayrı ayrı tiplendirebiliriz. Bulundukları jeomorfolojik ünitelere göre, ova, plato, dağ eteği düzlüğü, yamaç, vadi içi veya vadi boyu, sırt, birikinti konisi, seki (taraça), kıyı fay basamağı düzlüğü yerleşmeleri gibi tiplendirme yapılabilir. Dokusal şekil özelliklerine göre Türkiye’deki yerleşmeler, toplu yerleşmeler, dağınık yerleşmeler ve ara şekilli (yarı dağınık) yerleşmeler olarak 3 şekilde tiplendirebilmekteyiz.⁵⁰

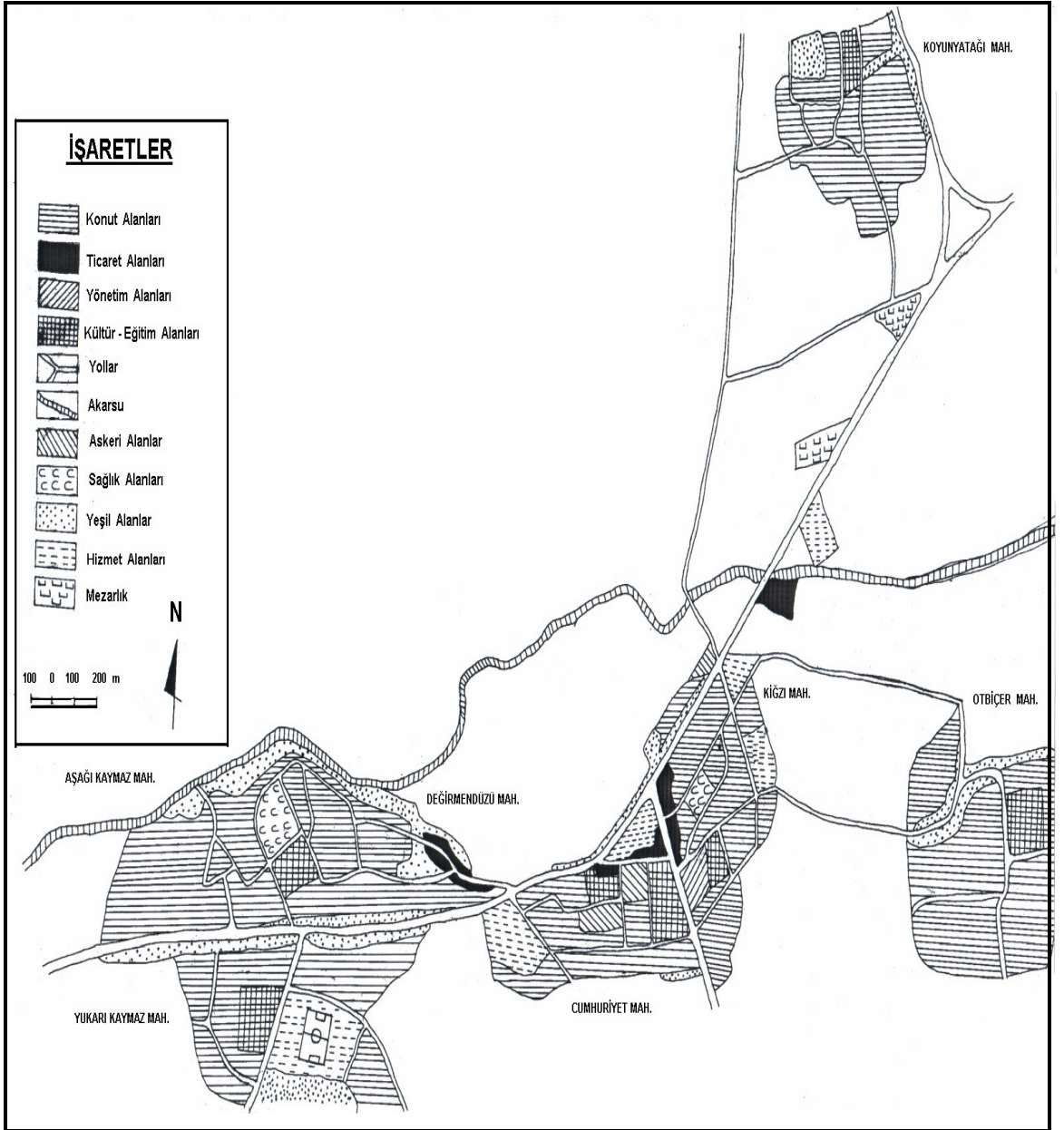

Fotoğraf 2.4. Gürpınar kasabasında, çarşının Kiğzi mahallesinden Cumhuriyet mahallesine doğru kaymasıyla, buradaki dükkânlar yıkılmaya yüz tutmuştur.

⁴⁹ TANOĞLU, A., 1954, Yerleşme Coğrafyası Esas Fikirler, Problemler ve Metod, Türkiyat Mecmuası, Cilt:XI, İSTANBUL, s. 1-32.

⁵⁰ ÖZÇAĞLAR, A., 1997, Türkiye’de Belediye Örgütlü Yerleşmeler, Ankara, s. 3-4.

Fonksiyonel özelliklerine göre yerleşmelerin tiplendirilmesine gelince insanlarda olduğu gibi yerleşmelerinde işlevleri bulunmaktadır. Her yerleşmenin birinci görevi her ne şekilde olursa olsun, insanları barındırmaktır. Yerleşmelerde barınan insanlar yaşamlarını sürdürebilmek için değişik türde ekonomik faaliyetlerde bulunmaktadır. Ekonomik faaliyetlerin yürütülebilmesi için yerleşmelerde ya sürekli olarak barınılmakta, ya da yılın belirli dönemlerinde dönemlik olarak kalınmaktadır. Bu duruma göre Türkiye’deki yerleşmelerin sürekli yerleşmeler ve dönemlik yerleşmeler olarak iki grupta toplayabilmekteyiz.

Şekil 2.10. Gürpınar Kasabasının Fonksiyonel Arazi Kullanılışı Haritası

Araştırma sahamız, bulunduğu jeomorfolojik ünitelere göre ova üzerinde kurulmuştur. Kasaba Güzelsu (Hoşap suyu) çayının aşağı yatağı boyunca Edremit (Gümüşdere) ilçesi sınırlarına dek uzanan yüzölçümü 190 km² olan Havasor Ovası'nın ortasında kurulmuştur. Kasaba Havasor Ovası'nda kurulmakla beraber Şamran kanallarının ve Güzelsu çayı'nın oldukları yerde yoğunluk kazanması sebebiyle vadi yerleşmesi olarak da adlandırabiliriz. Havasor Ovası doğu-batı uzanışlı olup dar ve uzun şekle sahiptir bu yüzden nüfus artıkça ovanın uzanış şekline bağlı olarak doğu-batı yönünde bir gelişme göstermektedir.(Şekil 2.10)

Kasabadaki yerleşmeler, dokusal şekil özellikleri bakımından toplu yerleşme özelliği gösterir. Gürpınar kasabası Kığzı mahallesi'nde kurulmuş fakat Cumhuriyet mahallesinde gelişme imkânı bulmuştur.(Fotoğraf 2.4) Kasaba; Cumhuriyet, Kığzı, Otbiçer, A. Kaymaz, Y. Kaymaz, Koyunyatağı, Değirmendüzü olmak üzere 7 mahalleden oluşmaktadır.(Tablo 2.13)

Tablo 2.13. Gürpınar Kasabasında Kurum ve Kuruluşların Mahallelere Göre Dağılımı (2004)

Mahalle	Nüfus	Konut Sayısı	Ticaret Hane	Lojman	Resmi Kurum	Eğitim Kurumu	Camii	Askeri Tesis
Cumhuriyet	552	103	113	4	10	2	3	1
Kığzı	734	115	39	6	3	1	1	1
Otbiçer	804	104	-	-	-	1	1	-
A. Kaymaz	980	161	-	-	-	2	2	1
Y. Kaymaz	722	92	1	3	1	2	1	-
Koyunyatağı	829	89	2	2	-	1	1	-
Değirmendüzü	392	56	19	-	1	-	1	-

Kaynak: Gürpınar Belediyesi Bina Sayım Cetveli

Yerleşmelerin dokusal ve plansal şekil özellikleri sonuçta dış görünüşleri itibari ile daire, elips, üçgen, kare, dikdörtgen, pamuk, deltoit ve yıldız benzeyen şekiller aldıkları veya çizgisel bir uzanışa sahip oldukları, ya da hiçbir geometrik şekle benzemedikleri ortaya çıkmaktadır.⁵¹ Bu açıdan bakıldığında araştırma sahasındaki yerleşmelerin şekli dikdörtgeni andırmaktadır. Kasabada yerleşmeler Gürpınar-Gevaş yolu çevresinde uzanış gösterirler.

⁵¹ ÖZÇAĞLAR, A., 1997, a.g.e., s. 5.

2.2.3.Fonksiyonel özelliklerine göre yerleşme

Araştırma sahasındaki yerleşmeler, daimi (sürekli) yerleşim yeri özelliği taşımaktadır. Gürpınar 1740 m yükseklikte Van Şehrine 22 km uzakta kurulmuştur. 1954'te Kırkgeçit'ten taşınarak Kiğzı mahallesinde kurulmuş, cezaevinin bulunduğu Cumhuriyet mahallesine doğru bir doğu-batı yönlü bir gelişme göstermiştir. Adını kasabadaki Gür akan pınarlardan alır. (Gür-pınar) 2005 yılı itibariyle Van'ın merkez ilçesi dâhil 12 ilçesinden (Edremit, Gevaş, Gürpınar, Çatak, Başkale, Merkez, Bahçesaray, Muradiye Çaldıran Erciş, Saray, Özalp) biridir. 720 konutun bulunduğu kasaba 2000 yılı nüfus sayımlarına göre 6211 kişiye sahiptir. Kasabada iş ve ticaret alanları Kiğzı mahallesindeki Hükümet konağı çevresine bulunmaktadır. Önemli bir sanayi kuruluşu Van-Et Hindi Yetiştirme çiftliği dışında bulunmamaktadır. Yönetim birimi bakımından Gürpınar İlçesinde 1 Belediye, 7 Mahalle, 3 Bucak, 71 Köy ve 81 Mezra olmak üzere 162 yerleşim biriminden ibarettir. Bir yönetim merkezi olması nedeniyle Gürpınar kasabası'nda Emniyet Amirliği, Adliye, İlçe Tarım Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü, Nüfus Müdürlüğü, PTT, Tapu Sicil ve Mal Müdürlüğü, Jandarma, Müftülük, Banka, Sağlık Grup Başkanlığı gibi birçok kamu hizmet birimi bulunmaktadır.(Tablo 2.14)

Tablo 2.14. Gürpınar Kasabasında Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışanların Sayısı (2004)

Kurum Adı	Çalışan Sayısı	Kurum Adı	Çalışan Sayısı
Türk Telekom	46	Emniyet Amirliği	17
Sağlık Ocağı	20	Ziraat Bankası	11
Belediye	64	Tarım Kredi Kooperatifi	4
Cezaevi	44	Kütüphane	3
Hükümet Konağı	23	Askeri Gazino	76

Kaynak: Gürpınar Belediyesi Bina Sayım Cetveli

Kasaba da bulunan Sağlık Ocağı'nın etki sahası Gürpınar İlçesi sınırlıdır. Yine kasabada bulunan 1 Lise, 2 İlköğretim Okulu'nun (Atatürk ve Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu) etki sahası Gürpınar İlçesi ile sınırlı kalmamakta, Kasabadaki Gürpınar Yatılı Bölge İlköğretim Okulu'ndan çevre köylerdeki öğrencilerin yararlandığı düşünülürse eğitim yönünden de bir fonksiyonel özelliğe sahiptir. Ulaşım imkânlarının

kolay ve mesafenin kısa olmasından ötürüde Kasaba Van Şehrinin fonksiyon alanında kalmaktadır.

Fotoğraf 2.5. Gürpınar Kasabasındaki Hükümet Konağından Bir Görünüm

720 konutun olduğu kasabada meskenler daha çok yatay yönde bir gelişme gösterirler bu durumu arazinin çok olması, yerel su seviyesi yüksekliğinden kaynaklanan deprem riskinden dolayıdır. 15 lojmanın bulunduğu kasabada bu lojmanların çoğu devletin yapmış olduğu Öğretmen, Adliye ve Sağlık lojmanlarıdır.

2.2.3.1.Oturma alanları

Gürpınar Kasabası'nda oturma alanları, sosyal grupların tercihleri ve ekonomik nedenlere bağlı olarak dağılım göstermektedir. Oturma amaçlı konut yoğunluğunun en fazla olduğu yerler; yönetim, ticaret, eğitim gibi fonksiyonların da yoğunlaştığı Cumhuriyet, Kığzı, Aşağı Kaymaz ve Otbiçer mahallelerinin bulunduğu kesimdir. Bu mahallelerdeki oturma alanlarında kasaba konutlarının %67'lik kısmı bulunmaktadır. Söz konusu mahallerden Cumhuriyet ve Kığzı mahallelerindeki konutlar, daha çok ticari amaca yönelik olanlardır. Aşağı Kaymaz ve Otbiçer mahallerindeki konutlar, ticari amaca yönelik olanlar daha az olmak üzere, farklı amaçlara yönelik konutlar bulunmaktadır. Bununla beraber geriye kalan üç mahalledekilerin neredeyse tamamı, aile konutu olarak kullanılmaktadır.

Gürpınar Kasabası'nda mahalleler dağınık olmasına karşılık bunlar içerisinde yer alan aile konutları oldukça toplu bir şekil göstermektedir. Yerleşmede dağılışı düzeni en gevşek olan mahalle, kırsal karakterini koruyan Koyunyatağı Mahallesi'dir.(Fotoğraf 2.6) Bunun nedeni de ekonomik yapıdan kaynaklanan ihtiyaçtır.

Fotoğraf 2.6. Kasabada kırsal karakterini koruyan Koyunyatağı Mahallesi'nden bir görünüm

Kasaba'da aile konutlarının dağılışı düzenini belirleyen faktörler; sosyal ve ekonomik nedenlerdir. Belediye hizmetlerinin alınabildiği merkezi yerlerde oturma alanları daha çok yoğunlaşmıştır. Buna karşılık, hizmetlerin ulaşmadığı ve ekonomik yapının tarım ve hayvancılığa dayandığı mahallerde, konutlar seyrek bir doku göstermektedir.

2.2.3.2. İş ve ticaret alanları

Gürpınar Kasabası'nda ticaret alanlarının yayılışı incelendiğinde, belli yerlerde toplandıkları görülmektedir. Gürpınar'da bulunan 155 işyerinin 72'si yani % 46,4'ü Askeriye Caddesi üzerinde toplanmıştır.(Fotoğraf 2.7) Bu caddenin doğu ve batısına eklenmiş olan PTT Caddesi ve Cumhuriyet Caddesi'ndeki işyerini sayacak olursak bu rakam 123'e yükselmektedir. Geri kalan işyerlerinden 21'i Aşağı Kaymaz mahallesinde 11 tanesi de diğer mahallerdeki küçük dükkânlardan ibarettir. İşyerleri Askeriye, PTT ve Cumhuriyet caddelerinden ayrı sayılamayacak kadar birbirlerine yakındır. Bunlar

Askeriye caddesinin hemen doğu ve batısında, onun etkisinde kalarak gelişen ve yine Askeriye caddesine bağlanan ticaret alanlarıdır. Gürpınar'daki işyerlerinin 79,3'lük bölümü söz konusu üç caddede kurulmuş demektir. Geriye kalan %20,7'lik bölümünde çoğunu değirmenler oluşturup Değirmendüzü ve Aşağı Kaymaz mahallelerinde yer almıştır.

Kasabada bulunan 155 işyerine karşılık kapladığı alanının nispeten az oluşunun nedeni; Askeriye, PTT ve Cumhuriyet caddelerindeki işyerlerinin bitişik olduğu ve genellikle yol kenarında bulunmasından ötürüdür. İşyerinin bitişik olması kullanılan arazinin düşük bir oranda kalmasında neden olmuştur.

Fotoğraf 2.7. İşyerlerinin yoğun olduğu Askeriye Caddesi'nden bir görünüm

Yukarıda belirtilen yerlerin dışında Van-Gürpınar karayolu üzerinde bulunan 2 benzin istasyonu, Otbiçer Mahallesi'nde bulunan bir hayvan pazarı yeri kasabanın başlıca ticaret alanını oluşturur. Yukarı Kaymaz, Koyunyatağı mahallelerinde perakende satış yapan birkaç işyerinin dışında (genellikle bakkallar) hemen hemen hiç ticaret alanı bulunmaktadır.

2.2.3.3.Yönetim alanları

Gürpınar Kasabası'nda, ilçe merkezi olmasından dolayı, çeşitli kamu kuruluşları yer almaktadır. Gürpınar'da yönetim fonksiyonu ile ilgili kuruluşların yanında DSİ tesisleri ve Gürpınar Sulama Birliği gibi kurumlarda bulunmaktadır. İlçe merkezinde

kaymakamlığa bağlı idari kuruluşlar (nüfus, adliye, tarım müdürlükleri gibi) aynı binada, yani hükümet konağında bulunmaktadır.(Fotoğraf 2.5) Kasabanın yönetim alanları Cumhuriyet ve PTT caddelerinin bulunduğu Kiğzi ve Cumhuriyet mahallelerinde yoğunluk kazanmıştır.

Gürpınar'daki yönetim amaçlı konutların belirli bir toplanma gösterdiği dikkati çeker. Ancak, kamuya ait hizmet binalarının günümüze önemli oranda yer ihtiyacı vardır. Özellikle tarım ve milli eğitim müdürlüklerinin ayrı bir binada bulunması, hizmetin daha verimli ve etkin olması sonucunu doğurabilecektir.

2.2.3.4.Sanayi alanları

Gürpınar Kasabası'nda modern sanayi faaliyetleri gelişme fırsatı bulamamış olup, herhangi bir modern sanayi tesisi bulunmamaktadır. Sanayi faaliyetleri atölye tipi sanayi ile temsil edilmektedir. Atölye tipi sanayi kabul edilebilecek işyeri sayısı 25'i bulmaktadır.

Genellikle düşük kapasiteli olarak çalışan atölyelerin dağılımı incelendiğinde çoğunlukla belli bir toplanmanın ve gruplaşmanın gerçekleştiği görülmektedir. Atölye tipi sanayi işyerlerinden 14'ü değirmen özellikle su değirmenleri olup Değirmendüzü mahallesinde yer alırken, diğer 11 işyeri Cumhuriyet Caddesi'nde bulunmaktadır. Cumhuriyet Caddesi'ndeki işyerleri ayakkabı imalatçıları, elektrikli alet tamircileri, sobacı, marangoz, kaynakçılık gibi meslekleri ihtiva etmektedir. Bu atölyelerde tamir ve aynı zamanda satış işleri yapıldığından insanların kalabalık olduğu caddede kurulmaları oldukça normaldir. Van şehrinin yakınlığı nedeniyle sanayi tesislerinin artması olanaksız gibi görünüyor, fakat kasabanın gelişimi göz önüne alınarak bu tesislerin Cumhuriyet caddesinden uzakta yapılması gürültü kirliliği açısından da daha akılcı olacaktır.

2.2.3.5.Eğitim ve kültür alanları

Gürpınar'da en geniş yer kaplayan alanlardan biri de eğitim ve kültür alanlarıdır. Kasabada hemen hemen her mahalleye dağılmış durumda bulunan eğitim kurumlarının az-çok toplu halde olduğu yer, Cumhuriyet Mahallesi'dir. İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, ayrıca 196 öğrenci kapasiteli ortaöğretim öğrenci yurdu ve Gürpınar Lisesi bu mahallede yer almaktadır.

Cumhuriyet Mahallesi'ndeki eğitim alanı dışında, Gürpınar İlçe Merkezi'nin dağınık yapısına uygun olarak, eğitim kurumları da oldukça dağılmışlardır. Merkezen uzak her mahalle, bir ilköğretim kurumuna sahiptir. Koyunyatağı, Otbiçer, mahallelerinde yer alan ilköğretim okulları sadece birinci kademe eğitim verebilmektedir. Bu okulları bitirip 6. sınıfa geçen öğrenciler, merkez mahallelerdeki ikinci kademe ilköğretim okullarına gelmektedirler. Bazılarında oldukça az sayıda öğrenci bulunan (Fatih Sultan Mehmet İlköğretim Okulu 2005'de 21 öğrenci) bu okulun kapatılarak öğrencilerinin merkezdeki okullara nakledilmesi daha rasyonel bir yol olacaktır.

Fotoğraf 2.8. Gürpınar Kütüphanesi'nin de yer aldığı belediye binasından bir görünüm

Gürpınar'da kültürel amaçlara hizmet eden alanlar, 1 kütüphane ve 6 camiden oluşur. Gürpınar Kütüphanesi Cumhuriyet Caddesi üzerinde Belediye binasının alt katında oldukça merkezi bir konumda yer alır.(Fotoğraf 2.8) Buna karşılık camiler nüfusun yoğun olduğu merkezi mahallelerde belli aralıklarla ve merkezden uzak olan büyük mahallerde bulunmaktadır.

2.2.3.6.Diğer kullanış alanları

Araştırma sahasında kullanış alanı ve fonksiyonel özellikleri bakımından daha az öneme sahip olan bazı arazi kullanışları da vardır. Bunlar sırasıyla sağlık alanları, yeşil alanlar, mezarlıklar ve askeri alanlardır.

Gürpınar'da sağlık alanları oldukça dardır. Kasabada bir tane sağlık ocağı bulunmaktadır. Gürpınar Sağlık Ocağı PTT Caddesi'nin kuzeyinde yer almakta olup, yeri belirlenirken kasaba halkının sağlık kuruluşlarına daha kolay ulaşması düşünülmüş olmalıdır. Çünkü Sağlık Ocağı resmi kurumların bulunduğu Cumhuriyet Caddesi'ne yaklaşık 300-400m uzaklıktadır.

Yerleşmede yeşil alanlar oldukça azdır. İlçe merkezi'nde 1 çocuk bahçesi 2 oyun alanı bulunmaktadır. Bunlar da ihtiyaca cevap vermekten uzaktır. Cumhuriyet Caddesi'nde belediye binasının yanında bulunan Atatürk Parkı kasabada dikkati çeken yeşil alanlardandır, ayrıca Aşağı Kaymaz ve Yukarı Kaymaz mahallelerinde bulunan alabalık yetiştirme çiftlikleri de kasabadaki yeşil alanlardandır.(Fotoğraf 2.9) Gürpınar Kasabası'nda yeşil alanları arttırmak mümkündür. Güzelsu Vadisi'nde yapılacak planlama ve peyzaj çalışması hem kasabanın yeşil alanını arttıracak hem de vadinin turizm sahası olarak gelişmesine neden olabilecektir. Kasabadaki tek spor alanı Yukarı Kaymaz Mahallesi'nde bulunan spor salonudur.

Fotoğraf 2.9. Kasabadaki yeşil alanlardan olan Atatürk Parkından bir görünüm

Gürpınar İlçe Merkezi'nin iki mahallesinde mezarlık bulunmaktadır. Yerleşmede Koyunyatağı Mahallesi'nde bulunan tamamen oturma alanı içerisinde kalmıştır. Kiğzi Mahallesi'nde bulunan mezarlık mahallenin kenarında olmasına rağmen yine de aile konutlarına çok yakındır. Mezarlıkların oturma alanları içerisinde kalmaları yerleşmenin

zamanla bu kesimlere yayıldığını göstermektedir. Mezarlıkların birbirine yakın olması Koyunyatağı Mahalle'sinin kasabaya uzak olması ve 1955 yılından önce köy yerleşmesi olmasının etkisi bulunmaktadır.

2.2.4. Mesken ve mesken tipleri

İnsanlar yaşadıkları her yerde varlıklarını hissettirdikleri bir manzara meydana getirir ki, bunun başlıca unsuru meskendendir. Bu sebeple mesken insan hayatına bağlı coğrafi bir olaydır.⁵²

Meskenlerin yapımında kullanılan malzemeler meskenin şekli, fonksiyonu, bölgeden bölgeye farklılıklar gösterir. Meskenlerdeki bu farklılığın sebeplerini doğal şartlar ve beşeri şartlara bağlı olarak incelemek mümkündür. Doğal çevre şartlarından, iklimi, malzemenin cinsini, ekonomik faaliyetlerin etkisi ve korunma ihtiyacı gibi faktörleri sayabiliriz. Beşeri faktörler ise, insanın kendisi, gelenek ve göreneklerin etkisi, kültürel etkileri, gelir düzeyi alışkanlıkları ve teknik seviyelerdir. Bu gün birçok meskenin yapımında saydığımız, doğal ve beşeri faktörlerden çok insanın etkisini görmek mümkündür. Nitekim insanlar günümüzde, tuğla, demir, çimento gibi malzemeleri kolaylıkla temin edebilmekte böylece evlerini bu yapı malzemeleriyle inşa edebilmektedir. Yapı malzemesi olarak demir, çimento, tuğlanın kullanılması insanların çevreye bağlılığını azaltmaktadır.

Araştırma sahasında gerek iklim şartları, gerek yeryüzü şekilleri, kültür ve ekonomik durumu gibi doğal ve beşeri çevre faktörlerinin etkisine bağlı olarak değişik yapı tipleri ve yapı malzemesi görülmektedir. Kasabadaki meskenleri belirtilen faktörler çerçevesinde klasik meskenler ve modern meskenler diye iki grupta incelemek mümkündür.

2.2.4.1. Geleneksel meskenler

Araştırma sahamızda görülen eski ev tipleri genellikle kerpiç evlerdir. Bunun yanında çok az sayıda taş mesken tipine rastlanır. Kerpiç evlerin yapı malzemesi

⁵² Tarkan, T., 1973, Orta ve Aşağı Çoruh Havzası Beşeri ve İktisadi Coğrafya Bakımından Bir Bölge Araştırması. Atatürk Üniv. Yay. No:166, Edebiyet Fak. Yay. No:37, Araştırma Serisi No:29, Ankara, s.83-84.

topraktır. Kerpiç evlerin daha iyi kavranılması amacıyla bazı terimlerin açıklanmasında fayda görülmektedir.

Kerpiç, yaygın bir organik yapı gerecidir. Bundan yapılmış konutlara ise kerpiç konutları denir. Hatırlanacağı üzere kil, kayaçların dış güçlerle parçalanması, eriyip dağılması sonucundan oluşur. Kilin, kum, toz ve diğer çamurlu maddeleri yapısına alarak suyun etkisi ile Kahverengi veya Kırmızıya dönüşmüş şekline balçık denir. Aslında kil ile balçık arasında fazla bir fark yoktur. Balçık veya kil, kum oranı yüksek olursa yağlı, azsa yağsız kil adını alır. (Aynı zamanda buna yağlı veya yağsız balçıkta denir) kısacası kil veya balçık, değişik kökenli kayaçların parçalanıp dağılmasından meydana gelen, doğal bir yapı gereci karışımıdır. Bu karışım içinde bulunan kum taneleri ve yer yer çakıl parçaları ya da parçacıklarının birleşip sıkışması, çimento ve kirecin rolünde olduğu gibi kil tarafından sağlanır. İşte kerpiç çamuru (veya lehm) ki buna kerpiç çamuru denir ve kerpiç yapı gerecinin esasını oluşturur.⁵³

Araştırma sahasında toprakla saman karışmasıyla harç oluşturulur. Elde edilen harç belli kalıplara dökülerek dikdörtgen şeklinin alır. Bu oluşan kerpiç kalıpları güneşte kurutulduktan sonra evlerin yapımında kullanılmaktadır. Isı yalıtımı özelliğinden dolayı bu evlere sıkça rastlanmaktadır. Kerpiç evlerin temeli taşlardan oluşmaktadır. Bunun nedeni yeraltı su seviyesinin düşük olması ve kerpicing toprak malzemeden yapıldığında evin etrafında birikecek kar ve yağmur sularından zarar görmesini ve çözülmesini önlemektir. İklim şartları meskenlerin yapımını büyük ölçüde etkilemektedir. Kışın soğuk, yazın sıcak ve kurak olduğu düşünülürse ısı yalıtımı amacıyla kerpiç duvarlar çift taraflı inşa edilmekte ve duvar kalınlığı 40- 50 cm kadar olmaktadır. Kerpiç araları yine çamurdan harçla sıvanır.

Kasabadaki meskenlerin pencere ve giriş kapısının yönü genellikle güneye doğrudur.(Şekil 2.10) Bunun sebebi, evin içinin gün boyunca daha fazla güneş ışığının almasını sağlamaktır. Kapı ve pencerelerin üzerinde meydana gelecek çökmelere engel olmak için bunların üzerine tahtalar konur, tavan ise ağaç gövdelerin belirli aralıklarla geçirilmek kaydıyla dizilmiş, böylece tavanın iskeleti oluşturulur. Sonra bu kütük aralarına tahtalar yerleştirilir. Bunların üzerine daha sonra kamışlar konulur. Son olarak tavan üzerine toprak atılarak sıvanır, böylece torak evlerin yapımı tamamlanmış olur.

⁵³ Doğanay, H., 1997,a.g.e., s. 331.

Kerpiç evler genellikle tek katlı olup iç ve dış kısımlar genellikle çamurlarla sıvanır.(Fotoğraf 2.10) Son yıllarda tarımda sağlanan olumlu gelişmeler ve refah düzeyinin geçmişe nazaran yükselmesinden dolayı geleneksel tip meskenler yerini modern tip konutlara bırakmıştır.

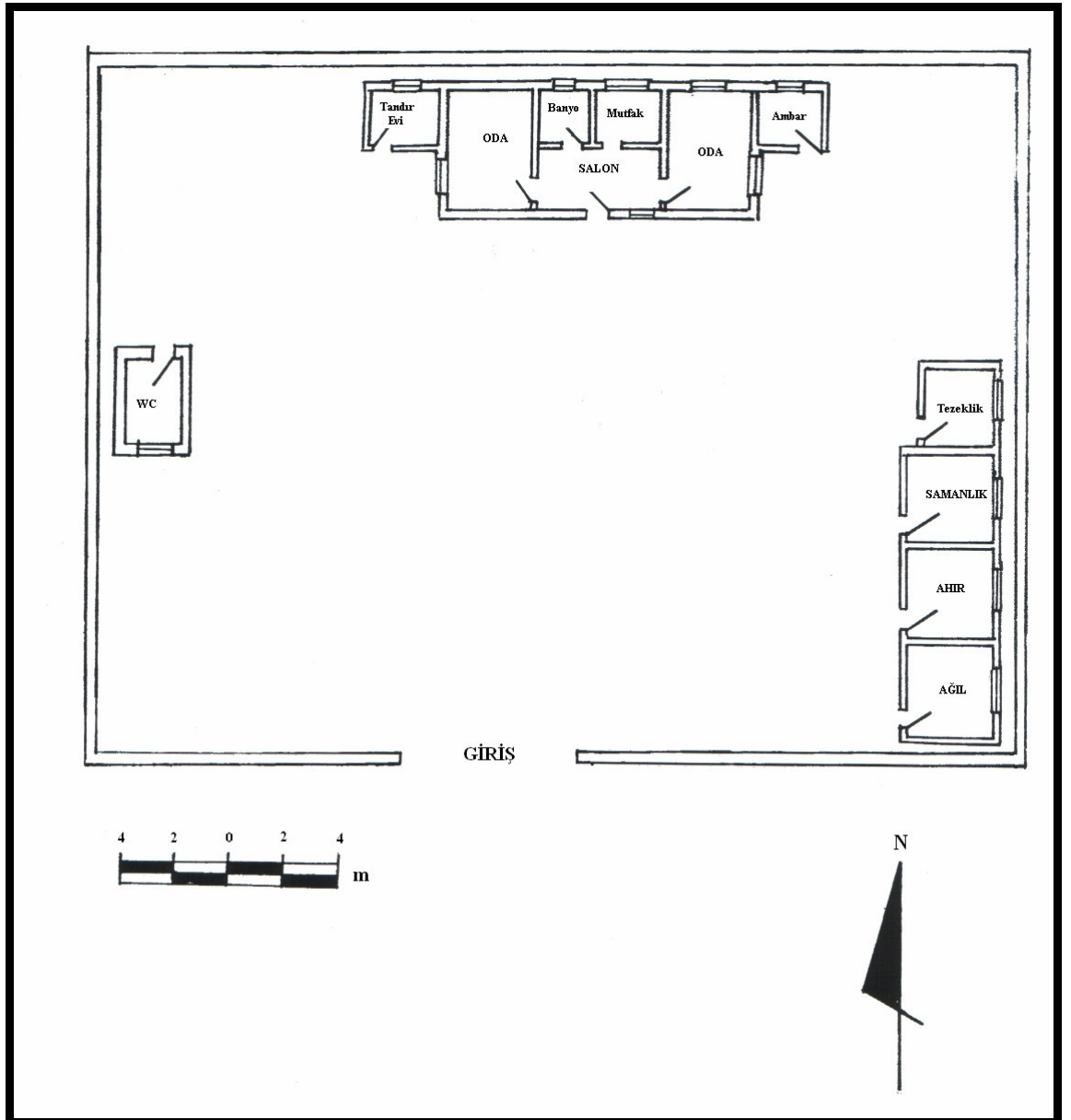
Diğer bir geleneksel ev tipi taş meskenlerdir. Bunlar Gürpınar kabrasında yaygın bir dağılışa sahip değildir. Bu evlerin yapılış tarzından pek farklı değildir, kapı ve pencere üzerine konan tahtalar yapıyı sağlamlaştırır. Taşlar çamur harcıyla bir biri üzerine dizilerek evler inşa edilmektedir. Son yıllarda çamur harcı yerine çimento ve kumdan oluşan harç kullanılmaktadır.

Fotoğraf 2.10. Gürpınar Kasabasında Görülen Geleneksel Evlerden Bir Görünüm

Klasik meskenlerin iç bölümleri ve fonksiyonları ve eklentileri halkın ekonomik faaliyetlerine (tarım ve havıacılık) bağlı olarak şekillenmiştir. Evler 2 oda, 1 salon, 1 tane mutfak, 1 tane banyodan oluşmaktadır. Ailelerin çok nüfuslu olmaları ve gelenek görenekleri dikkate alındığında bu odalar küçük gelmektedir. Ayrıca evlere bir de misafir odası eklenmiştir. Tuvalet evin dışında bulunmaktadır. Ekonomik durumun iyileşmesiyle odalarda eskiden minderlerde oturulurken, bunlar günümüzde yerini

kanepelere bırakmıştır. Klasik meskenler genişçe bir avlunun içinde bulunmaktadır. Avluda ayrıca büyükbaş hayvanların barındığı ahır, küçükbaş hayvanların barındığı ağıl ve oldukça geniş ve yüksek samanlık bulunmaktadır. Halkın ekmek pişirdiği tandır evi ve tezeklerin konulduğu tezeklik de meskenlerin eklentileri arasındadır. Ayrıca son zamanlarda hemen hemen her avlunun bir kenarında küçük bir kümeste yapılmaktadır.(Şekil 2.11)

Şekil 2.11. Gürpınar Kasabası'nda geleneksel tip bir ev planı

2.2.4.2. Modern meskenler

Modern meskenler, kullanıldıkları yapı malzemeleri itibari ile doğal ve beşeri çevre faktörlerinden çok ekonomik şartlara bağlı olarak inşa edilirler. Kasabadaki bu tür evler demir, çimento, tuğla ve biriketten oluşan betonarme evlerdir. Bunların yapısı sağlam olup bina kat sayısı fazladır. Bu evlerin tavanları geleneksel meskenlerde olduğu gibi düz damlı değildir, aksine eğimli şekilde yapılmıştır. Duvarların yapımında daha çok biriket kullanılmaktadır. Çünkü bölgede tuğla fabrikası bulunmamaktadır, dolayısıyla tuğla fiyatları birikete göre oldukça yüksektir. Fakat bu ekonomik durumu iyi olanların mesken yapımında tuğla kullandığı araştırmalar sonucunda görülmüştür.(Fotoğraf 2.11) Kış mevsiminin soğuk geçmesi nedeniyle dış cephe duvarı oldukça kalındır. (30-50 cm) yine iklimden dolayı kapı ve pencereler güneşe açılmaktadır. Kapı ve pencereler daha çok ahşap malzemeden yapılırken yine ekonomik durumu iyi olanlar, hazır plastik pencere kullanmaktırlar. Pencerelerin yüksekliği 1.20 m iken, yapay genişliği 1.60 m kadardır. Çatı malzemesi olarak saclar kullanılmaktadır. Bununla en önemli sebebi çatı kiremitlerinin yapıldığı bir fabrikanın bulunmamasıdır. Sacların paslanmasını önlemek için sac boyasıyla boyanmaktadır.

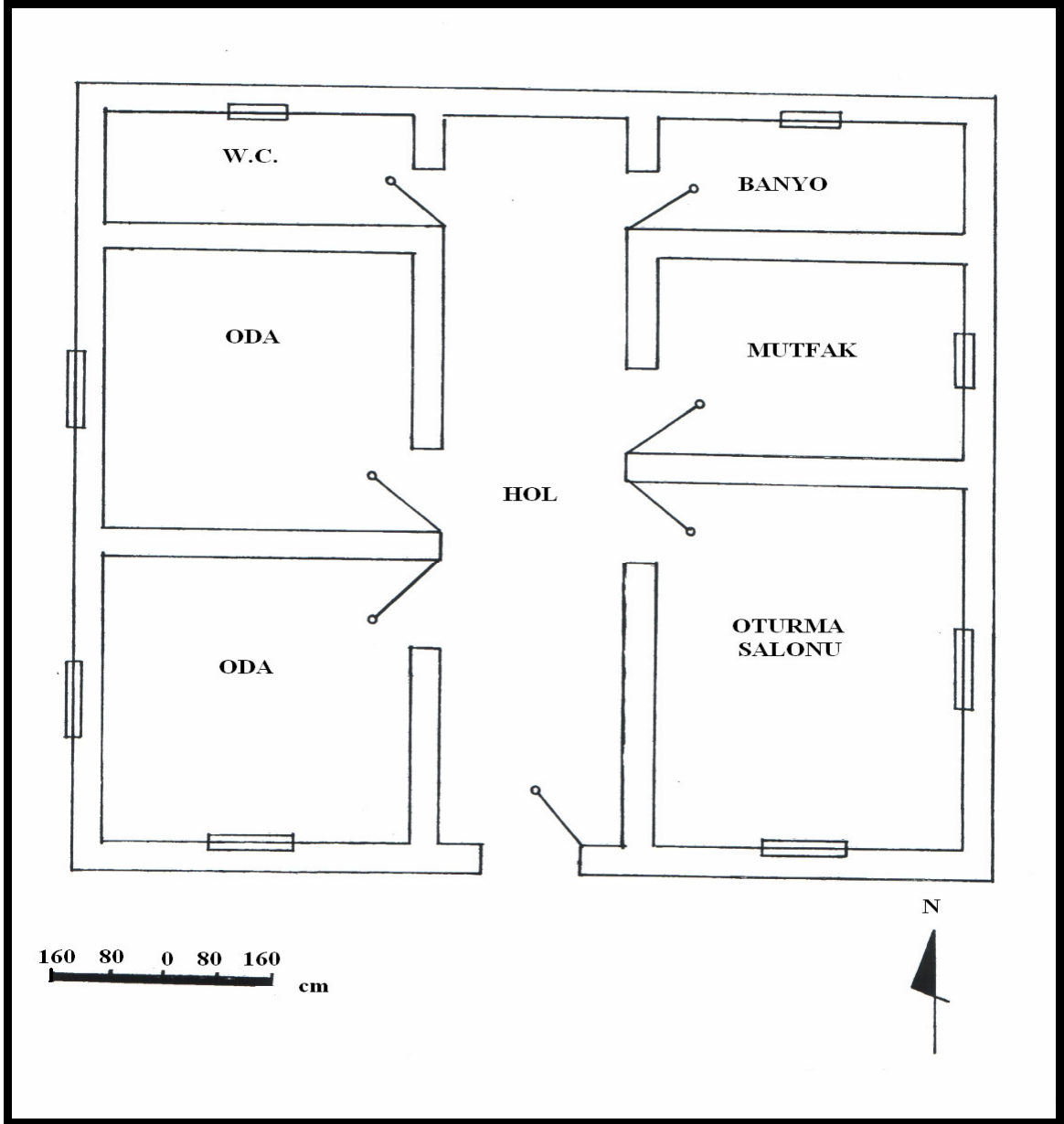

Fotoğraf 2.11. Gürpınar Kasabası'nda İnşa Halindeki Bir Modern Konut

Modern tip evlerde klasik tip evler gibi geniş ve avlunun içinde bulunmasına rağmen klasik evlerde bulunan ahır, ağıl, samanlık, tezeklik gibi bölümlerden genellikle

yoksundur. Son zamanlarda kasabada kümes hayvancılığının teşvik edilmesiyle bazı modern binaların yanında küçük kümesler de mevcuttur.

Araştırma sahasında bulunan bazı kamu konutları da modern meskenler sınıfı içerisinde incelenebilir. Bunlar genellikle 4 veya 5 katlı çift bloklu ve kaloriferli binalardır. Fakat bunların sayıları oldukça az olup, belediye verilerine göre 15 tanedir.

Şekil 2.12. Gürpınar Kasabası'nda modern bir ev planı

Kasabadaki modern meskenler plan itibariyle 2 oda, 2 salon, 1 mutfak, 1 banyo, 1 tuvalet ve bir de holden oluşmaktadır.(Şekil 2.12) Mutfak, banyo ve tuvaletleri daha modern ihtiyaca cevap verecek şekilde yapılmıştır. Sobalı binalarda ayrıca evin yanında bir de kömürlük bulunmaktadır.

Sonuç olarak, araştırma sahasında klasik ev tipleri bölgenin coğrafi özelliklerini yansıtmasına karşılık, modern meskenlerin coğrafi koşullarla ilgisinin bulunduğu fakat yeterince yansıtmadığı görülmüştür. Klasik meskenlerde kerpiç ve taş kullanırken, modern meskenlerde demir, çimento ve briket kullanılmıştır. Modern tip evlerde çok katlı apartmanlardan oluştuğu görülmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Tarihi boyunca, ekonomik coğrafya, nüfus ile ekonomi ve kaynaklar arasındaki ilişkiler, insanların hayatlarını kazanmaları bakımından yerden yere olan farklılık ve benzerlik, ekonomik faaliyetlerin yer seçiminde tercihleri belirleyen faktörler; bölgesel uzmanlaşmalar ve uzlaşmanın yarattığı ticaret akışlarının nedenleri ekonomik kalkınma ve hayat standartlarındaki farklılıkların açıklanması gibi birçok sayıda konu üzerinde durmuştur.⁵⁴

Araştırma sahamızdaki ekonomik faaliyetleri tarım, hayvancılık, ticaret, sanayi, ulaşım ve turizm olmak üzere 5 grupta inceleyebiliriz. Bu faaliyetler arasında ilk sırayı tarım ve hayvancılık alır. Bu münasebetle faaliyetleri önem sırasına göre incelemekte fayda görmekteyiz.

3.1. Tarım

3.1.1. Giriş

İnsanlık tarihine bakıldığında, ilk büyük devrim ya da keşif, tarım kültürü yani toprağı ekip-biçme, dikme ve hayvan yetiştirme faaliyetidir. Tarım sisteminin değişik aşamalardan sonra gelişerek günümüze gelmesi ve günümüzde entansif tarım tekniğı denen modern tekniklerin kullanılması bu alanda görülen teknolojik gelişmelerin göstergesidir. Makinenin tarıma girmesiyle daha az emekle daha çok arazinin ekilip biçilmesi, gübreleme ve tohumlama ıslahıyla daha fazla ürün elde edilmesi bu faaliyeti ekonomik bir hale getirmiştir. Bu tür faaliyet özellikle son yüzyılda gelişmiştir. Yakın zamana kadar yörede sabanın kullanıldığı görülmekteydi. Araştırma sahamızda halkın temel geçim kaynağı tarımdır. Tarımsal faaliyetler Havasor ovasında yoğunlaşmış ve özellikle tahıl yetiştirilir.

Gürpınar İlçesi'nde sulama işlerini DSİ ve Gürpınar Sulama Birliğı adlı özel bir kuruluşla birlikte yürütmektedir. Sulamada Güzelsu Vadisi'nden yararlanılmakta barajdan gelen su kasabadan başka yaklaşık 20-25 köyün de sulama ihtiyacını karşılamaktadır. Şamran kanalları sulama suyunda yine önemli bir konum arz etmektedir. Şamran kanallarının debisi yaklaşık 3 m³ olup kasabayla birlikte 4-5 köyün sulama ihtiyacını da karşılamaktadır.

⁵⁴ TÜMERTEKİN, E., ÖZGÜÇ, N., 1998, Ekonomik Coğrafya, İstanbul, s. 2-3.

Gürpınar ilçesinde sulama sorununu gidermek amacıyla 2000 yılında Gürpınar Sulama Birliği kurulmuştur. Özel bir kuruluş olan birlik dönüm başına 7 YTL'lik bir ücret karşılığında köylerin sulama ihtiyacını karşılamaktadır. İki kişinin çalıştığı kuruluştaki köylere sağlanacak su Zerneke Barajı'ndan gelen Güzel-su ve Şamran suyundan ve ayrıca artezyen kuyularından faydalanılmaktadır.

3.1.2. Tarımın doğal çevre ilişkisi

Araştırma sahasımız olan Gürpınar kasabası konumu itibariyle Havasor Ovası'nın üzerinde kurulmuştur. Bu ovanın verimli toprakları üzerinde kurulmuş olan Gürpınar'da faal nüfusun yarısından fazlası tarımla uğraşmaktadır. Kasabada bir takım doğal çevre koşulları tarım üzerinde etkili olmaktadır. Gürpınar iklim özelliklerine gözden geçirildiğinde kış aylarında sıcaklıkların 0 °C altına düşmesi kasabada birçok tarım ürününün yetişmesine engel olmaktadır. Kasabada yükseltilerin fazla olması ayrıca ovanın hemen itibaren dağların yükselmesi, eğimin fazla olması gibi jeomorfolojik unsurlar tarım üzerinde olumsuz rol oynar. Yaz devresinin kısa olması bitki gelişmesi üzerinde olumsuz rol oynamaktadır. Toprak özellikleri bakımından genellikle kasaba toprakları Hoşap suyunun taşıdığı alüvyon malzemeden oluşmaktadır. Bu topraklar verimlilik açısından elverişlilik özelliği gösterir.

3.1.3. Genel arazi kullanışı

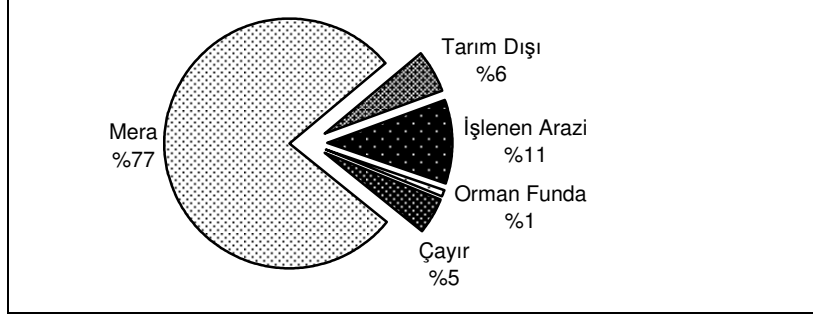
Tablo 3.1. Gürpınar Kasabasının Genel Arazi Kullanılışı

Kullanış Durumu	Alanı (ha)	%'si
İşlenen Arazi	44231	11
Orman Funda	3307	1
Çayır	18973	5
Mera	316648	77
Tarım Dışı	23134	6
Toplam	406293	100

KAYNAK: İlçe Tarım Müdürlüğü

Araştırma sahasımızın arazi kullanımına baktığımızda Gürpınar kasabası alanı 406293 hektardır. Ekili dikili alan ise 44231 hektardır. Bunun tümü araziye oranı %11'dir. Araştırma sahasımızda orman ve fundalık alan 3307 hektara sahiptir. Bunun

toplam araziye oranı %1'dir. Çayır alanlarına baktığımızda 18793 hektarlık bir araziye sahip olduğu görülür. Bunun toplam araziye oranı %5'dir. Araştırma sahasında mera sahaları en geniş alana sahip olmaktadır. 316648 hektar arazi olan meralar toplam araziye oranı %77'dir. Tarım dışı arazi 23134 hektar olup genel arazinin %6'sını oluşturur.(Tablo3.1, Şekil 3.1)

Şekil 3.1. Gürpınar Kasabasının Genel Arazi Kullanılışı

3.1.4. Tarımsal organizasyon

Araştırma sahasında faal nüfusun en önemli ekonomik faaliyeti tarımdır. Kasabada ve yönetim bölgesi içinde yer alan köylerin ilkel yollarla uyguladığı ürün elde etme yerini entansif tarım yöntemleri almıştır. Çifçiler eskiye oranla ilaçlama, gübreleme, tohum ıslahı gibi çalışmalara daha fazla önem vermekte buna bağlı olarak da arazi başına alınan verim diğer yollara oranla artmaktadır. Gürpınar çiftçisi tarım faaliyetlerini sınırlı bir arazide sürdürmektedir. Gürpınar'da ekili dikili alan toplam arazinin %11'ini oluşturmaktadır. Bunun nedeni sulanabilir arazinin azlığıdır.

Araştırma sahasında tarlalar sürülerek toprağın havalandırılması sağlanır. Azot-oksijen dengesi sağlanmaya çalışılır. Tarla bundan sonra kışa yakın bir zamanda (Ekim-Kasım) ekime hazırlanmış olur. Özellikle kışlık ekimin yapıldığı ürünler buğday ve arpadır. Buna kışlık tahıl ekimi denir.

Başka bir ekim devresi de havaların ısınmaya başlamasıyla Mart ayının sonu Nisan ayının başında ekim yapılır. Bu ekime bahar dönemi ekimi denir.

Hasat dönemi önce yem bitkilerinden (Yonca-Korunga) başlanmaktadır. Yem bitkileri ve tahıl bitkilerinin hasadı arasında yaklaşık 20–30 gün vardır. Buğday ve arpa eskiden bütünüyle orakla yonca, korunga, çayır gibi yem bitkileri tırpanla biçilirdi. Günümüzde arızalı araziler hariç tümü biçerle hasat edilir. Biçme işi bittikten sonra harmanlanarak ayıklanır.

Araştırma sahamızda tarım ve hayvancılığı teşvik amacıyla Tarım Bakanlığı tarafından çalışmalar yapılmaktadır. Bunların en önemlileri Bakanlık tarafından arazi sahiplerine doğrudan para yardımı yapılmasıdır. Ülke çapında yapılan bu yardımdan kasabada tarımla uğraşan çiftçiler de büyük ölçüde yararlanmaktadır. Yıllık yaklaşık olarak 5–6 milyon YTL’lik bu yardımdan ilçe genelinde 5000–6000 arasında çiftçi yararlanmıştır. Ayrıca İlçe Tarım Müdürlüğü bünyesinde Gürpınar çiftçisini eğitme amaçlı toplantılar da yapılmaktadır.(Tablo 3.2)

Tablo 3.2. Gürpınar İlçe Merkezinde Çiftçi Bilinçlendirme Toplantıları

Toplantı Adı	Toplantı Sayısı	Katılan Çiftçi Sayısı
Bitki Bakım ve Beslenme Konusunda	4	45
Kaynak Kullanımı ve Destekleme Fonu	2	30
Hayvan Hastalık Zararlılarıyla Mücadele	3	70
Ambar Zararları	7	120
Kuru Tohum İlaçlamanın Önemi	11	210
Hayvan Hastalık ve Zararları	13	270
Suni tohumlamanın Önemi	4	55
Tarla Faresiyle mücadele	6	75
Arıların Kışlık Bakımı	5	18
Hayvanların Bakımı ve Beslenme Yöntemleri	12	160
Meyve Bahçelerinde Kışlık Bakım İşleri	5	30
Silav ve Silavlık Yem Bitkilerinin Önemi	4	20
Sulama Tekniği	5	125
Arıcılık Kursu	1	10
Süt İneklerinin Bakım ve Beslenmesi	2	15
Sebzecilik Üretimi	5	20
Arı Hastalık ve Zararları	2	15
Bitki Hastalık ve Zararları	5	30
Sebzede Çapalama ve Boğaz Doldurmanın Önemi	4	100
Dane Kaybının Önlenmesi	5	85
Arıların Sonbahar Bakımı	4	50

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü

Tablo 3.3. Gürpınar Kasabasında Bulunan Tarımsal Araç ve Gereçler

Kulaklı Traktör Pulluğu	360
Diskli Traktör Pulluğu	79
Anız Pulluğu	31
Sap Keser	3
Pulverizantör	10
Motorlu Pulverizantör	1
Krema Makinesi	1650
Römork	332
Su Tankerleri	55
Çayır Bıçme Makinesi	11
Bıçer Bağlar Makinesi	63
Harman Makinesi	197
Orak Makinesi	13
Kültivatör	208

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü

3.1.5.Tarla tarımı

Kasabada tarıma elverişli olanların büyük kısmı tarla tarımı yapılmaktadır. Yağışın ilk yıllık toplamının azlığı ve mevsimlere göre dağılışındaki dengesizlik nedeniyle kuru tarım sistemi hâkimdir. Bitkisel üretim tahıllar üzerinde yoğunlaşmış olup, tahıl yetiştirmede nadas tarım sistemi uygulanmaktadır. Hububat üretimi içinde ekim alanı en fazla buğdaydır. Buğdayın araştırma sahasında 13402 hektarlık bir alanda tarımı yapılmakta ve 10253 ton ürün elde edilmektedir. Bu üretimiyle Van İlinin buğday üretiminin (2003 yılı itibariyle 131205 ton⁵⁵) yaklaşık % 8'lik bir bölümünü karşılamaktadır. Yörede tahıllar içinde en fazla ekilen buğday olması, kuşkusuz bazı önemli ekonomik nedenlerden ileri gelir. Bunlardan bazıları öncelikle buğdayın beslenmedeki önemi, ekmek üretiminde temel madde olması, bazı gıda maddeleri üretiminde temel hammadde olması, iklim şartları elverişli olması, stoklanıp uzun yıllar saklanabilir olmasıdır. Ekili arazileri yaklaşık %57' si buğday ekim alanlarını meydana getirmektedir. Buğdaylar türlerinden en çok halk arasında kırmızı buğday denilen

⁵⁵ Van İli Tarım Master Planı, 2003, Van, s. 55.

buğday ekilir.(Fotoğraf 3.1) Araştırma sahasında ekimi yapılan buğdayın ekildikleri mevsimlere göre de sınıflandırmak mümkündür. Buğday yaz ve kış buğdayı diye ikiye ayrılmaktadır. Sonbaharda ekilerek kışı kar örtüsü altında geçiren ve yazın hasat elden yetiştirme şekline kış buğdayı, İlkbaharda ekilerek yaz sonlarında ve sonbaharda hasat edilen buğdaya yaz buğdayı denir.⁵⁶ Kış buğdayı özellikle Eylül’ ün başlarında başlanır, Ekim’ in sonlarına kadar buğday ekimi sürer. Yaz buğdayı ise Nisan ayları içinde ekilmektedir. Araştırma sahasında daha çok kış buğdayı ekilmektedir. Çünkü kışın kar altında kalan buğday, ilkbaharda karların erimesiyle ve ilkbahar yağmurlarıyla su ihtiyacını büyük ölçüde karşılar, böylece sulama ihtiyacı yaz buğdayına göre daha azdır.

Araştırma sahasında buğdaydan başka tahıl grubu tarım ürünleri içerisinde arpa ikinci sırada gelmektedir. Buğdaya göre ekimi daha azdır. Ekili alanların % 9’u civarında arpa ekilmektedir. Gürpınar İlçesi, 2007 hektarlık bir yayılış gösteren arpadan 2208 ton üretim alınmaktadır. Bu üretimiyle ilçe, Van ilinin arpa üretimini (2003 yılı itibariyle 29539 ton)⁵⁷ %7’lik bir oranını karşılanmaktadır. Arpa hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Arpa da buğday gibi başaklar şeklinde yetiştir, daha sonra harman üretimiyle samanından ayrılır. Böylece elde edilen arpa makinede kırılarak hayvanlara yem olarak verilir.

Fotoğraf 3.1. Gürpınar Kasabasındaki Buğday Tarlalarından Bir Görünüm

⁵⁶ Doğanay, H., 1997,a.g.e., S. 96.

⁵⁷ Van İli Tarım Master Planı,2003, Van, s. 55.

Araştırma sahasında tarım ürünleri geniş yer kaplamasının sebebi temelde coğrafi koşullarıdır. Tahıl tarımı daha çok kasabanın kuzeyinde bulunan sahaya göre yüksekte kalan alanlarda ve batısında yapılmaktadır.

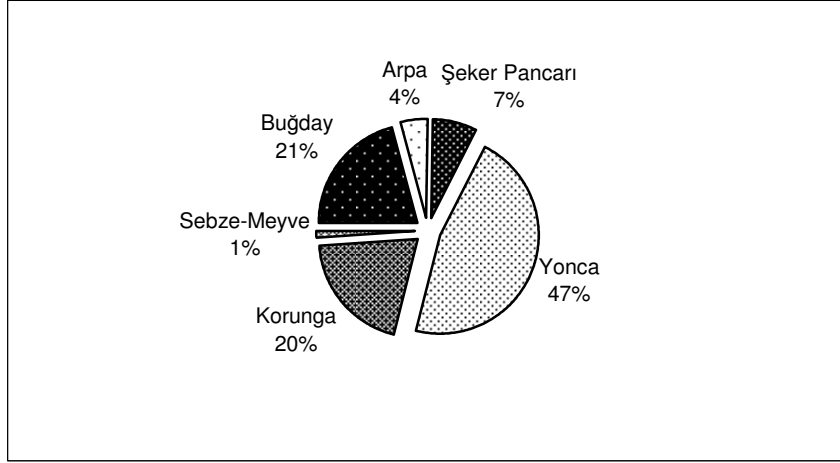
Ülkemiz genelinde olduğu gibi araştırma sahasında da endüstri bitkilerinin tarla bitkileri içerisindeki payı oldukça düşüktür. Ülkemizde endüstri bitkilerinin tarla bitkileri içerisindeki payı ekilen alanın % 7,6 iken, Van ili genelinde bu oran % 44, ilçede ise % 1,6'sını oluşturmaktadır. Endüstri bitkilerinin içinde en fazla şeker pancarı ekimi yapılmaktadır. Şeker pancarı araştırma sahasımızda 399 hektarlık bir arazi ekimi yapılmaktadır. Şeker pancarının üretimi ise 2208 ton' dur.(Tablo 3.4, Şekil 3.2) Şeker pancarı kasabanın düzlük kısımlarında özellikle Şamran deresi ve Hoşap çayının geçtiği sulanabilir sahalarda ekimi yapılmaktadır. Sulama imkânının ve verimli toprakların bol olmasına karşılık şeker pancarı ekiminin sınırlı olmasının en önemli sebebi kota uygulanmasıdır.

Araştırma sahasında en önemli ekonomik faaliyetlerinden biri de hayvancılıktır. Hayvancılığın gereği olan yem bitkilerin üretimi de bölgede önemli bir yere sahiptir. Kasaba da yem bitkilerinden özellikle yonca ve korunga ekilmektedir. Bu mahsuller sonbaharda ekilir ve yazın hasat edilir. Özellikle Temmuz ayının başlarında hasat işlemleri başlar. Bu bitkiler hayvan yemi temin etmek amacıyla üretilir. Son yıllarda uygulanan yonca bitkileri geliştirme projesi çerçevesinde yonca üretimi oldukça artmıştır. Yonca 4798 hektarlık bir arazi üzerinde ekimi yapılmakta ve 22760 ton ürün elde edilmektedir. Korunga ise 2591 hektarlık arazi yayılışına sahiptir, üretimi ise 9939 ton'dur.(Tablo 3.4, Şekil 3.2)

Tablo 3.4. Gürpınar İlçesinde Tarımsal Arazi Kullanışı

Hububat	Yüzölçümü (ha)	Üretim/Ton	%'si
Buğday	13402	10253	21
Arpa	2007	2208	4
Şeker Pancarı	399	3506	7
Yonca	4978	22760	47
Korunga	2591	9939	20
Sebze-Meyve	60	498	1
Toplam	23437	49164	100

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü

Şekil 3.2. Gürpınar İlçesinde Tarımsal Arazi Kullanışı

3.1.6. Bahçe (meyve ve sebze) tarımı

Araştırma sahasındaki meyve sebze üretimi daha çok evlerin önündeki bahçelerde yapılır. Bu Bahçelerde Elma, Erik, Kayısı, Zerdali Kiraz, Vişne, Ceviz gibi meyveler ile Fasulye, Salatalık, Domates, Biber, Soğan gibi sebzelerde yetiştirilir. Bahçe tarımı Kasabada hemen hemen her evin kendi ihtiyacını karşılayacak şekilde yaptığı bir faaliyettir. Bahçe tarımında üretiminde meyveciliğe oranla geri kalmıştır. Sebze üretimi ticari amaç güdülmeden ziyade küçük çapta kasabadaki ailelerin kendi ihtiyaçlarını gidermeye yönelik yaptığı bir geçim tipi tarım faaliyetidir. Ancak yine de üretilen sebze ve meyveler az da olsa yol kenarlarında kurulan küçük barakalarda pazarlanmaktadır. Araştırma sahasında 17, 57 hektarlık alanlarda yetiştirilen sebzeler fasulye, soğan, salatalık, biber ve domatestir. Bu alan içinde en fazla alanı 14 hektarlık fasulye almaktadır. Bunda fasulye fiyatının yüksek olması ve veriminin fazla olmasının etkisi büyüktür. Soğan ise 2 hektarlık alanla ikinci sıradadır. Araştırma sahasında en az salatalık yetiştirilir. Kasabada 0,2 hektarlık alanda yetiştirilen salatalığın yıllık üretimi de 5 tondur. Bununla birlikte, salatalığın hassas bir sebze olması, sulama ve güneşlenme şartlarına çok dikkat etmekten kaynaklanmaktadır. Yetiştirme şartlarına dikkat edilmediği zaman yeterli verim alınamamakta ve rengi sarı-yeşil karışımı bir görüntü almaktadır. Ayrıca yaz aylarında fiyatların düşük olması da üretimin az olmasının sebepleri arasındadır.

Araştırma sahasındaki meyveler evlerin önündeki küçük parsellerde karışık olarak yani sebze bahçesinin içinde meyve ağaçlarını göre bilmekteyiz. Buna rağmen Aşağı

Kaymaz mahallesinin Arkboyu mevkisinde 50 dekarlık alanda geçim tipi meyvecilik yapılmaktadır. Bunun dışında genelde kasabada hane halkının ihtiyaını karşılamaya yönelik yapılan meyvecilik söz konusudur. Erik ve elma en fazla yetiştirilen meyveleri oluşturmakta olup Gürpınar meyve üretiminin % 78' ini teşkil etmektedir. Meyve üretiminin geriye kalan % 22'lik kısmını da kayısı, zerdali, kiraz, vişne ve ceviz oluşturmaktadır. Yaklaşık 42 hektarlık meyve ekiliş alanından toplam 268,8 tonluk bir meyve üretimi söz konusudur. Meyve retimi yapılan ekili tarım alanının %0,1'lik gibi çok düşük bir kısmını oluşturmaktadır. Kasabada 28,6 hektarlık alanla elma üretimi meyvecilikte birinci sırada yer alır. Bu alan meyvecilik ekim alanını % 68' ini oluşturmaktadır. Verim olarak ta 107,7 ton retimiyile erik birinci sırayı almaktadır. Toplam meyve üretiminin % 40'ını oluşturmaktadır.

3.1.7. Bitkisel retimde verimlilik

nemli miktarda ekim ve üretim potansiyeline sahip tahılların ortalama verim değerleri incelendiğinde, araştırma sahasında yetiştirilen korunga dışında diğer ürünlerin verimi Türkiye ortalamasından düşüktür.

Fotoğraf 3.2. Gürpınar Kasabasında Az da Olsa Bulunan Seralardan Birinin Görünümü

İlçedeki tahıl tarımından birim alana elde edilen verim Van ili genel ortalamasıyla karşılaştırıldığında arpa (1,100 kg/ha) ve yonca (4,572kg/ha) dışındaki ürünlerin veriminde Van ilinden düşük olduğu görülmektedir.(Tablo 23) Bu da hayvancılık faaliyetlerinin önem kazanmasına yol açmıştır. Ayrıca kasaba topraklarının % 77'sini çayır- mera alanlarıyla kaplı olması kaba yem ihtiyacının karşılanması açısından hayvan yetiştiriciliği için bir avantaj olarak değerlendirilebilir.

Tablo 3.5. Gürpınar-Van ve Türkiye Geneline Yetiştirilen Bazı Ürünlerin Verim Değeri

ÜRÜNLER	GÜRPINAR(Kg/ha)	Van (Kg/ha)	Türkiye (Kg/ha) ⁵⁸
Buğday	0,765	1,087	2,234
Arpa	1,100	1,087	2,400
Şekerpancarı	8,786	21,370	42,603
Yonca	4,572	4,318	6,739
Korunga	3,835	4,835	3,773

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Verilerinden

Araştırma sahasında seracılıkta önemli bir faaliyet kolunu oluşturmaktadır. Yıllık güneşli gün sayısı 100 günün üzerindedir. (yılda 2000saatten fazla güneş almaktadır.) Kasaba (yılda 2000 saat ve veya daha fazla güneş alan) Ege ve Akdeniz Bölgesi ile karşılaştırıldığında güneş enerjisi bakımından oldukça yeterli kalmaktadır. Bu özelliğinden dolayı kasabada seracılık yapılabilmektedir(Fotoğraf 3.2). Seracılığın olumsuz şartları ise kış mevsiminin çok soğuk geçmesidir. Dolayısıyla kışın sınırlı olsa seranın ısıtılması gerekmektedir. Buda üretimde maliyeti artırmaktadır. Buna rağmen yapılan mülakatlardan seracılığın karlı bir iş olduğu görülmektedir. Fakat kasaba halkının bu konuda bilgi sahibi olmaması ve sermaye yetersizliğinden dolayı seracılık gelişmemektedir. Kasaba halkının bu konuda bilinçlendirilerek ve kredi imkânı sağlayarak bu faaliyetin artırılabilceğine inanmaktayız.

3.2. Hayvancılık

Araştırma sahasında hayvancılık önemli bir geçim kaynağıdır. Araştırma sahasının iklimi dolayısıyla topraklarının büyük bir kısmı tarımsal faaliyetler için uygun

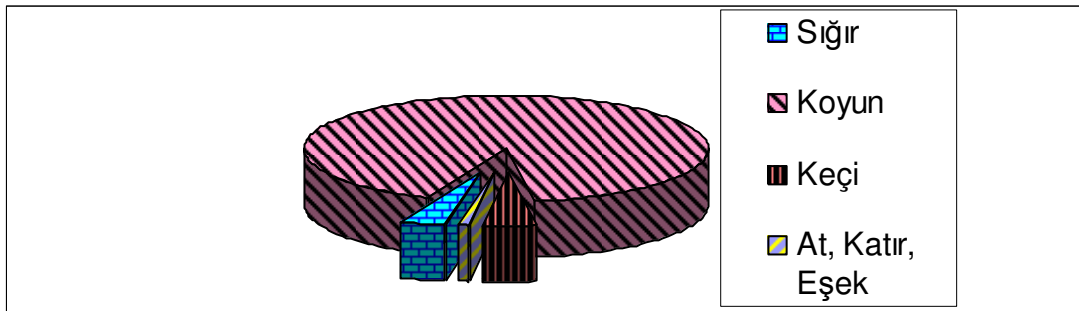
⁵⁸ Van İli Tarım Master Planı, 2003, Van, s. 60.

şartlar taşımaz. Burada yaşanan uzun, soğuk ve sert kış şartları ile kısa yazlar tarım üzerinde olumsuz etkiler yapmakta ve tarımı ekonomik bir uğraş olmaktan çıkarmaktadır.

Tablo 3.6. Gürpınar İlçesi'nde Hayvan Varlığının Türlerine Göre Dağılımı

Hayvan Türü	Sayısı	% ' si
Sığır	17803	3,7
Koyun	439243	91,8
Kıl Keçisi	19996	4,2
At	365	0,07
Katır	48	0,01
Eşek	1060	0,22
Toplam	478515	100,0

KAYNAK: İlçe Tarım Müdürlüğü

Şekil 3.3. Gürpınar İlçesi'nde Hayvan Varlığının Türlerine Göre Dağılımı (2004)

Bu açıdan baktığımızda araştırma sahamızda bütün Doğu Anadolu'da görülen hayvancılık faaliyeti yoğunluk kazanmıştır. Ayrıca kasaba genelinde toplam arazinin %77'sinin meralardan oluşması hayvancılığın gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Fakat güvenlik probleminden ötürü yaylacılık faaliyetlerinin gelişmesini engellemiştir. Gürpınar kasabası Van ili ve yöresinde hayvancılık faaliyetlerinde hep başı çeken bir kasaba görünümündeydi. Özellikle Norduz mıntıkası kasaba ve yöre ekonomisinde çok önemli bir yere sahipti. Bu bölgede yapılan hayvancılık bölge ekonomisine katkısı üst seviyede idi. Bu bölge köylerinin güvenlik nedeniyle boşaltılması Gürpınar'ın hayvancılık merkezi olan Norduz mıntıkasından yaklaşık 10.000 nüfus göç etmiş ve böylece Gürpınar hayvancılığına büyük darbe vurmuştur. Bu nedenlerle meşhur Norduz koyununun sayısı her geçen gün azalmaktadır. Bu bölgenin eski canlılığına kavuşması

için devlet bu bölgeden göç eden nüfusu tekrar çekebilmek için köye dönüş projesini uygulamaktadır.

3.2.1. Küçükbaş hayvancılık

Araştırma sahasında hayvancılık kolları arasında en önemlisi küçükbaş hayvancılıktır. Hayvan sayısı olarak da birinci sıradadır. Son zamanlarda yetiştirme ortamlarının (yaylaların) ortadan kaldırılması küçükbaş hayvan sayısının hızla düşmesine neden olmuştur. Çünkü Doğu Anadolu Bölgesi'nde kar örtüsünün yerde kalma süresi 120–160 gün kadar ve bu süre boyunca hayvanların ahırda hazır yemlerle beslenmesi maliyeti yükseltmiş dolayısıyla kazancı azaltmıştır. Kış devresinin bitmesiyle küçükbaş hayvanlar meralara otlatmak için götürülür. Özellikle Gürpınar kasabasının güneyindeki bazı yaylaların kiralanmasıyla hayvanlar 3–4 ay boyunca bu yaylalarda otlatılırdı. Günümüzde bu durumda değişiklik olmuştur. Yöre halkının yaylalara çıkmaması köylerde de maliyetin yükselmesi nedeniyle küçükbaş hayvanlarına rağbeti azaltmış küçükbaş hayvan türü hızla düşmekte bu durum karşısında halk büyükbaş hayvanlara yönelmiştir. Araştırma sahamızda 439243 adet küçükbaş hayvan bulunmakta bu sayı toplam hayvan sayısının % 91,8 gibi yüksek bir değere karşılık gelmektedir.(Tablo 3.6, Şekil 3.3)

Fotoğraf 3.3. Gürpınar Kasabasına Özgü Norduz (Akkaraman) Koyunları

Kasabada önemini kaybetmeye başlayan küçükbaş hayvancılığı tekrar canlandırmak için bir takım çalışmalar yapılmakta bunlardan bir tanesi daha önceden belirttiğimiz köye dönüş projesidir. Ayrıca Gürpınar'a mal olmuş Norduz (Karakaraman) koyunu yetiştirilir.(Fotoğraf 3.3) Bu hayvan türünün eskiden olduğu gibi canlılığına kavuşturmak için bu yıl beşincisi düzenlenen “en güzel Norduz koyunu” yarışması düzenlenmiştir.

3.2.2. Büyükbaş hayvancılık

Araştırma sahasında yetiştirilen hayvan cinslerinden bir diğerini büyükbaş hayvanlar oluşturmaktadır. Yörede son zamanlarda küçükbaş hayvanlarının sayılarındaki azalma büyükbaş hayvanlara rağbeti artırmıştır.

Vangölü ve çevresinde yetiştirilen sığır türleri araştırma yöresinde de bulunmaktadır. Doğu Anadolu'nun karakteristik türü olan Doğu Kırmızısı hâkim olan türdür. Sığırlar içerisinde yabancı (Montafon, Simental) türleri de görülmektedir.(Fotoğraf 3.4)

Fotoğraf 3.4. Şamran Kanalı Sularından Su İçen Büyükbaş Hayvanlardan Bir Görünüm

Yetiştirilen dişi sığırlar yaz ve kış boyunca hemen bütün yıl her gün sabah ve akşam olmak üzere günde iki defa sağılırlar. Laktasyon devresi (hayvanların süt verimlerinin olduğu devre) 8–9 ay kadardır. Kasabadaki dişi sığırlar günde ortalama 8–10 litre süt vermektedir. Büyükbaş hayvanlarda yem fiyatlarının yüksek olması, yaylacılık faaliyetlerinin durdurulması, ekstansif beslenme yöntemleri vb. faktörler et ve süt verimini düşürmektedir.

Yöredeki hayvanlarda yaygın hastalık şap hastalığıdır. Bunun dışında yaygın olan diğer hastalıklar, kuraklık ve otlardan kaynaklanan bağırsak parazitleridir. Hayvanların sonbaharda biçilen yoncaların yeniden filizlenen otları yemeleri sonucunda şişerek ölmeleri hayvancılığın yaşamış olduğu diğer bir sorundur.

Gürpınar kasabesindeki hayvancılığın yaşadığı sorunları şöyle sıralayabiliriz:

- 1- Beslenme ve ıslah etme konusunda çiftçilerin bilinçsiz olması,
- 2- Hastalıklara karşı her yıl yapılan aşılarla halkın ilgi duymaması,
- 3- Tohumlanma için uygun zamanın seçilmemesi,
- 4- Devletin çiftçiye uzun vadeli ve düşük faizli kredi sağlayamaması.

3.2.3. Kümes hayvancılığı

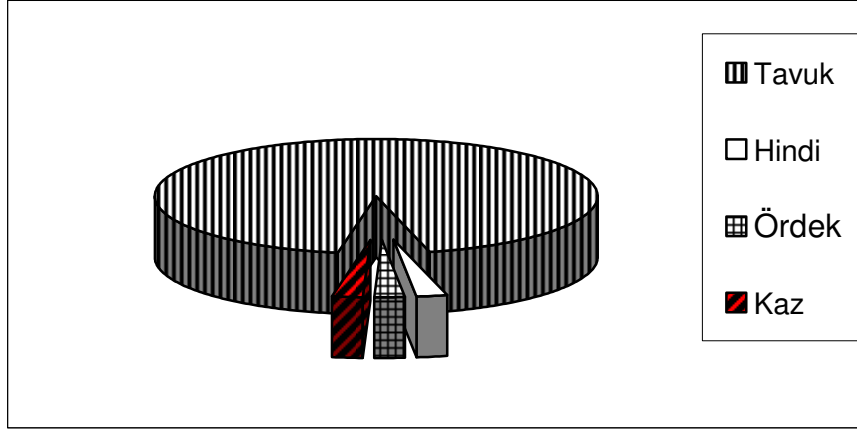
Araştırma sahasındaki kümes hayvancılarının sayısı incelendiğinde en fazla tavuk yetiştirilir. Tavukçuluk sektörü Türkiye’de 1960 yıllardan sonra hızlı ve sürekli büyüme göstermiştir. Bu büyümede sektöre yapılan büyük yatırımlar kadar sektörün mukayeseli avantajları da rol oynamıştır. Tavukçuluğun bu avantajlarından yararlanarak geliştirilmesi yeni istihdam olanaklarının yaratılması yoluyla ekonomik ve göçün azaltılması yoluyla da sosyal yararlar sağlayacaktır.⁵⁹

Tablo 3.7. Gürpınar İlçesinde Kümes Hayvanları Sayısı

HAYVAN TÜRÜ	SAYISI	ORANI (%)
Tavuk	42000	93,4
Hindi	1000	2,2
Ördek	1000	2,2
Kaz	1000	2,2
Toplam	45000	100,0

Kaynak; İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri (2004)

⁵⁹ Van İli Tarım Master Planı, 2003, Van, s. 64.

Şekil 3.4. Gülpınar İlçesinde kümes hayvanlarının sayıları

Kasabada Van-Et' in açılmasıyla kümes hayvanlarının sayısında bir artış görülmektedir. Araştırma sahamızda kümes hayvanlar genellikle her ailenin kendi yumurta ve et ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak beslenir. Genelde üretim iç tüketime yöneliktir. Araştırma sahamızda hemen hemen her evin 5–10 arasında değişen kümes hayvanları vardır.

Araştırma sahasında kümes hayvanların toplam sayısı 45000 iken, bu hayvanları % 93,4'ü (42000) tavuklarda oluşmaktadır.(Tablo 3.7, Şekil 3.4) Bunun nedenlerinden biride Van-Et' in kasabada yaptığı uygulamadır. Van-Et şirketi civciv alımı yapmakta civcivlerin 45 günlük bakımlarını kendi kümeslerinde yapmaktadır. 45 günden sonra yetiştiricilere bu tavuk ve hindiler tartılarak teslim edilmekte yem ve veterinerlik hizmeti Van-Et tarafından yapılmaktadır. Yetiştirici dişi hindileri 75 gün, Erkek hindileri de 90 gün bakım yaptıktan sonra hindileri Van-Et' e teslim etmekte, Van-Et şirketi de artan et miktarı kadar canlı kg. üzerinden bakım parası ödemektedir. Bu uygulama yavaş yavaş araştırma sahasında yaygınlaşmaktadır.

Kümes hayvancılığındaki bu gelişmeler 15 farklı virüs çeşidinin genel adı olan kuş gripinin ortaya çıkmasıyla azalmaya başlamıştır. İlk önce Rusya ve Sibirya'da görülen virüs, Ural dağlarına oradan Moğolistan'a ve Kazakistan'a ulaşarak Güney Asya'yı tehdit etmiştir. Göçmen kuşların göç yolu üzerinde bulunan ülkemizde, kuş gripine ilk kez 5 Ekim 2005 tarihinde Balıkesir'in Manyas ilçesine bağlı Kızıksa beldesinde rastlanmış, hastalık 27 Aralık'ta bu kez de Iğdır'ın Aralık ilçesinde yeniden ortaya çıkmış. Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesinde aynı aileden dört çocuğun virüs yüzünden hayatını kaybetmesinden sonra Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından kuş gripinin görüldüğü illerde itlaf çalışmaları yapılması kararı alınmış. Gülpınar Kasabası

da kuş gripi şüphesinin bulunduğu yerler arasında olmasından dolayı kasaba genelinde 4066 tavuk, 653 horoz, 215 ördek, 157 kaz, 1048 hindi, 179 güvercin olmak üzere 6735 kümes hayvanı itlaf edilmiştir. Bu da ülkemizde olduğu gibi kasabanın kümes hayvancılığını olumsuz yönde etkilemiştir. (Tablo 3.8)

Tablo 3.8. Gürpınar Kasabası'ndaki İtlaf Çalışmaları

Mahallenin Adı	Yetiştirici Sayısı	İtlaf Edilen Tavuk Sayısı	İtlaf Edilen Horoz Sayısı	İtlaf Edilen Ördek Sayısı	İtlaf Edilen Kaz Sayısı	İtlaf Edilen Hindi Sayısı	İtlaf Edilen Güvercin Sayısı	Toplam
Aşağı Kaymaz	107	918	245	37	16	285	26	1634
Otbiçer	64	763	59	8	7	165	-	1066
Kığzı	68	752	92	49	37	213	51	1262
Koyunyatağı	49	308	11	9	24	93	-	494
Cumhuriyet	34	293	29	28	69	109	5	567
Yukarı Kaymaz	53	687	119	6	2	118	92	1077
Değirmendüzü Mahallesi	42	345	98	78	2	65	5	635
Toplam	417	4066	653	215	157	1048	179	6735

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü (2006)

3.2.4. Balıkçılık

Gürpınar Kasabasındaki bir başka faaliyeti balıkçılıktır. Kasabada su kaynaklarının bolca olması balıkçılık faaliyetlerini desteklemektedir. Pek yaygın olmamakla beraber yapılan balıkçılık faaliyeti iç Pazar ihtiyacını karşılayacak düzeydedir. Kasabada Şamran Deresinden ayrılmış kanallar üzerinde 2 adet balık çiftliği bulunmaktadır. Bu balık çiftliklerinde alabalık yetiştiriciliği yapılmaktadır. Bunlardan Yukarı Kaymaz Mahallesi'nde yer alan Şifa Alabalık Üretim Çiftliği 24 havuzdan ibarettir.(Fotoğraf 3.5) Başbulak suyu adı verilen Şamran Deresi'nin bir kolu üzerinde, kurulan çiftlikte günlük üretim söz konusu olup, günlük olarak yaklaşık 30–35 kg alabalık pazarlanmaktadır. Bu alabalıklar Van ve ilçelerine gönderilerek pazarlanmaktadır. 1985 yılında kurulan bu tesis 20 yıldır, hizmet vermektedir. Kilosu 4–5 YTL'den pazarlanmaktadır.

Fotoğraf 3.5. Kasabada bulunan Şifa Alabalık Üretim Çiftliği havuzlarından bir görünüm

Araştırma sahasında bir diğer alabalık tesisi Gürpınar Alabalık tesisidir. Bu tesis sadece üretim yapmamakta aynı zamanda lokanta, şifalı suyu, ocakbaşı, alabalık ve ızgara çeşitleri, çocuk parkı, voleybol sahası, çardak ve kamelyalarla mesire imkânı sağlanmaktadır. Toplam 10 havuzu bulunan yaklaşık olarak 4000m² alanda kurulmuş olan tesisin üretimi yaklaşık yıllık 3–4 ton kadardır. Üretilen balıklar tesise gelen müşterilere yöneliktir. Aşağı Kaymaz Mahallesi'nde bulunan tesis çok sayıda yerli ve yabancı turist çekmektedir.

Kasabanın etki sahasında bulunan diğer bir balık üretimi alanı da 1991 yılında faaliyete geçen ve bu dönemde 500.000 bin aynalı sazan sularına bırakılan Zerneke Baraj Gölüdür. Bu barajda balıkçılık faaliyeti yoğun olarak yapılmaktadır. Ayrıca Kasabadan geçen Şamran ve Hoşap Çayı'ndan da azda olsa balık avlanmaktadır.

3.3. Ticaret

Kazanç sağlamak amacıyla mal alıp satma faaliyetine, ticaret denir.⁶⁰ Araştırma sahasımızda ihtiyaç fazlası mallar dışarı satılırken eksik mallar dışarıdan satın alınır. Gürpınar Kasabasında en yaygın ekonomik faaliyeti olan tarımdan sonra ticaret halkın en fazla uğraştığı ikinci iktisadi faaliyettir. Ticaret sahaları Kızı Mahallesi ve Cumhuriyet Mahallesi'nde toplanmıştır.

Tablo 3.9. Gürpınar Kasabasında Ticarethanelerin Dağılışı

İŞYERİ ADI:	SAYISI:	İŞYERİ ADI:	SAYISI:
Dükkan	90	Ayakkabı Tamircisi	1
Kahvehane	11	Sobacı	2
Berber	3	Benzin İstasyonu	2
Lokanta	3	Sigortacı	1
Camcı	1	Kasap	3
Marangoz	1	Kunduracı	1
Boyacı	1	Kaynakçı	2
Terzi	2	Lastikçi	1
Değirmen	14	Beyaz Eşya Mağazası	1
Fırın	3	Fotoğrafçı	3
Hamam	1	Çivici	1
Mandıra	1	Eczane	1
Toptancı	1	Elektrikçi	1
İnternet Cafe	1	İpragaz Bayii	2
Toplam		Genel Toplam	155

Kaynak: Gürpınar Belediyesi Bina Sayım Cetveli (2004)

Araştırma sahasında 155 ticarethane bulunmaktadır.(Tablo 3.9) Kasabadaki ticaret faaliyetleri daha çok günlük ihtiyaçları karşılanmasına yönelik perakende ticaret şekli yapılmaktadır. Öyle ki, 155 iş yerinin %58'i (90 iş yeri) günlük ihtiyaçları karşılamak amacıyla bakkallardan oluşmuştur. Buna günlük ihtiyacı karşılamak amacı güden fırın, lokanta, kahvehaneler de eklenirse iş yerlerinin %69' u (107 iş yeri) günlük ihtiyaçları karşılamak amacı gütmektedir. Kasabadaki ticarethanelerin içinde % 9'luk (14 iş yeri) bir orana sahip değirmenlerde önemli bir yer tutar. Bu değirmenlerin birçoğu su

⁶⁰ Doğanay, H., 1998, Türkiye Ekonomik Coğrafyası, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi., Erzurum, s. 557.

değirmenidir.(Fotoğraf 3.6) Şamran Kanalları üzerinde kurulan bu değirmenler, bulundukları Değirmendüzü mahallesine de adını vermişlerdir. Kasaba da sadece bir toptancı bulunmakta fakat çok fazla bir satış yapamamaktadır. Dükkân ve iş yerlerinin çoğu Van'dan satın aldıkları malları pazarlamaktadır. Bunun en büyük sebebi kasabanın Van Şehrinin fonksiyonel etki alanında bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Fotoğraf 3.6. Değirmendüzü Mahallesinde Bulunan Su Değirmenlerinden Bir Görünüm

Araştırma sahamızda sınır ticareti; Kasaba'nın İran'a yakın olması sebebiyle, önem arz etmektedir. Fakat sınır ticaretinin durdurulması, İran'dan alınan mallara kota konulması yöre ticaretini olumsuz olarak etkilemektedir. Daha önceleri kasabada sınır ticareti ile mazot ve hayvan ticareti yapılmaktaydı.

Kasabada ticaretin istenilen düzeyde olmasının nedenleri arasında; kasabanın Van'a çok yakın olması (22 km) ve ulaşım kolaylığının nedeniyle halkın ihtiyacını Van'a gidip karşılamaları ve burada Kamu Kurumlarında çalışan birçok memurun konut ihtiyacının karşılanmaması nedeni ile Van İl Merkezinde ikamet etmelerinden kaynaklanmaktadır. Başka bir ifadeyle Van şehrinin etkisi altında kalması etkili olmaktadır.

Kasaba da en önemli ticari ürünlerden biri de hayvan ve hayvan ürünlerinin satılmasıdır. Ayrıca İlçe de halı, kilim, el dokuma ürünlerinin büyük çoğunluğu Van'a ve diğer büyük şehirlere (İstanbul, Ankara, Konya gibi) gönderilerek pazarlanmaktadır. Buda bölge halkına önemli miktarda maddi destek sağlamaktadır.

Araştırma sahasında önemli bir ticaret kolunu da otlu peynir ticareti oluşturmaktadır. Peynire katılan özel otlar, özel bir koku ve tat vermekle, peynirin besin değerini artırmaktadır. Otlı peynir, koyun sütü ve özel olarak hazırlanmış peynir mayasıyla çeşitli otların karışımından yapılmaktadır. Kullanılan otlar çiçekleme zamanında dağ ve yaylardan toplanan yabani sarımsak (sırma), dağ nanesi, Mustafa çiçeği (mendo), kekik, helis (çaşur) gibi türlerdir. Bir miktarda Van il merkezine götürülüp satılır. Son yıllarda öbür illerde de tanınması, kasabadan göç eden ailelerin talepleri ile Gürpınar kasabasından pazarlamaya yönelik olarak ta otlu peynir üretilmektedir.

3.4.Sanayi

Araştırma sahasında sanayi faaliyeti gelişmemiştir. Büyük çapta sanayi kuruluşları yoktur. Yöre halkı daha çok tarım, hayvancılık ve ticaretle uğraşmaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsü' nün 2000 yılı verilerine göre faal nüfusta sadece 65 kişi sanayi sektöründe çalışmaktadır. Bu da faal nüfusun % 2 gibi çok düşük bir oranına tekabül etmektedir. Sanayi'nin gelişmesinin en büyük nedeni de gerek özel, gerekse devlet yatırımlarının olmaması ve Van İl Merkezine yakın olması etkili olmuştur.

Kasabada orta ölçekte bir un fabrikası bulunmaktadır. Bunun dışında en önemli sanayi tesisi Van-Et' in tavuk ve hindi tesisleridir. Araştırma sahamızda kasaba halkı ve çevre köylülerin ihtiyacını karşılamaya yönelik 6 adet su değirmeni faal durumdadır.

Kasabada daha çok küçük çaplı atölye tipi sanayi kuruluşları mevcuttur. Kasaba da sanayi sitesinin olmaması nedeniyle bu atölyeler kasabada düzensiz bir şekilde dağılmıştır. Kasabada marangoz, demir doğrama, kaynak işleri, mandıra, soba imalatçıları gibi küçük atölyeler sanayi faaliyetlerini meydana getirirler. Bu atölyelerde daha çok tamirat işleri yapılmakta olup, üretilen mallar kasaba halkının ihtiyacını bile karşılayamayacak kadar azdır.(Fotoğraf 3.7)

Fotoğraf 3.7. Cumhuriyet Caddesi’nde bulunan atölye tipi sanayi kuruluşlarından bir görünüm

3.5. Ulaşım

Genel anlamı ile insan ya da eşyanın bir yerden diğer bir yere hareket etmesini ifade eden ulaşım faaliyeti yeryüzünde çeşitli “yer” ler, “bölge” ler arasındaki ilişkilerin kurulmasında, ölçülebilmesinde ve de coğrafi bölümlerin şekillenmesinde önemli rol oynamakta olması nedeniyle coğrafyanın başlıca konuları arasındadır.⁶¹

Araştırma sahamızın ulaşım konularına bakıldığında inceleme alanımızda tren yolu ve havayolu ulaşımı bulunmamaktadır. En yakın tren ve hava ulaşımı Van il merkezinde bulunmakta ve bu konuda Van şehrinin etki alanı içinde kalmaktadır. Bu sebepten dolayı kasabada en etkili ulaşım, karayolu ulaşımı olmuştur. Ülkemizde olduğu gibi karayolu sisteminin niteliğinin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yük ve yolcu taşımacılığında karayolu egemen duruma gelmiştir. Kasabada demir yolu hattının bulunmaması ve Van Gölü’ne sınırı olmadığından karayolunun kasabanın ekonomisi ve kalkınması açısından önemi gün geçtikçe artmıştır. Van il merkezine bağlı olması

⁶¹ TÜMERTEKİN, E., 1987, Ulaşım Coğrafyası, İstanbul Üniv. Yay. No:2053, Coğrafya Enst. Yay. No:85, İstanbul, s. 1.

nedeniyle askere göndermeler, hac ziyareti ve hasta sevki gibi durumlarda Van'daki havayollarının da kullanıldığı anket ve mülakatlar sonucunda tespit edilmiştir.

Fotoğraf 3.8. Güzelsu Çayı Üzerinde Yapılmış Gürpınar Kasabası İle Van İl Merkezi Arasında Ulaşımı Sağlayan Köprü

Araştırma sahasındaki karayollarının fiziki standartları ve üst yapısının mevcut trafik yükünün tam anlamıyla kaldıracak kapasite de değildir. Ayrıca yörede kış mevsiminin uzun olması çalışma mevsimini kısaltmaktadır. Çalışma mevsiminin kısa olması ve arazi şartlarının yeterince elverişli olması asfaltlama faaliyetlerini sınırlandıran ve aynı zamanda yol yapımı maliyetinin artıran faktörler olarak görülmektedir.⁶²

Gürpınar Kasabası' nın Van merkezine olan uzaklığı 22 km' dir. Van merkez ile olan ulaşımı 22 km'lik asfalt Karayolu ile yapılabilir. Gürpınar – Van ulaşımını 63 tane transit minibüs seferler düzenleyerek sağlamaktadır. Van – Hakkâri karayolu da kasabanın 2 km kuzeyinden geçmektedir. Ayrıca 1 adet Belediye Otobüsüyle de sabah ve akşamları Van Şehrine ulaşım sağlamaktadır.

Van – Hakkâri karayolu üzerinde bulunması kasabanın ulaşımı açısından ayrı bir önem kazanmaktadır. Fakat Hakkâri ilinin sınır ilimizden olduğu ve ondan ötede başka bir ilin olmadığı ve ayrıca yolun kısa mesafeli olması gibi sebeplerde göz önüne

⁶² T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Karayolları Genel Müdürlüğü 11. Bölge Müdürlüğü Kayıtları

alındığında bu ulaşım avantajının kasabanın ekonomisi açısından fazla bir önem arz etmediği anlaşılmaktadır.

Tablo 3.10. Gürpınar İlçe Merkezinin Diğer Yerleşmelere Olan Uzaklığı

YERLEŞME	UZAKLIK (KM)
GÜRPINAR-BAŞKALE	95
GÜRPINAR-ÇATAK	72
GÜRPINAR-ERCİŞ	117
GÜRPINAR-MURADIYE	105
GÜRPINAR-ÖZALP	85
GÜRPINAR-GEVAŞ	28
GÜRPINAR-GÜZELSU	39
GÜRPINAR-KIRKGEÇİT	31
GÜRPINAR-YALINCA	78

Yukarıdaki tablo incelendiğinde Gürpınar Kasabasına en yakın yerleşme yeri Van il merkezidir. (22 km). En uzak yerleşme yeri ise 117 km ile Erciş ilçesidir.(Tablo 3.10)

Araştırma sahasında ulaşım açısından stratejik öneme sahiptir. Çünkü ilimizde kaçakçılık ve uyuşturucu ticaretinin en fazla kullandığı Esendere-Yüksekova Başkale ilçelerini Van il merkezlerine bağlayan karayoluna çok yakın (2 km) bir yerde bulunmaktadır. Ülkemizde yakalanan uyuşturucular daha çok Uzakdoğu'dan, Afganistan ve İran üzerinden Esendere-Yüksekova ve Başkale İlçelerinden ülkemize girmekte, buradan Gürpınar Kasabasından geçerek ya Gevaş İlçesi veya Van il merkezi kuzeyinden İstanbul iline ve oradan Avrupa' ya geçirilmektedir. Bundan dolayı kasaba da yapılacak güvenlik önlemlerinin artırılması, gerek uyuşturucu kaçakçılığının ve gerekse de diğer kaçakçılıkların (Sigara, Hayvan, Akar-Yakıt v.b.) önlenmesi açısından önemli bir konudur.

3.6. Turizm

Araştırma sahamız son zamanlarda gelişme göstermiş bir yerleşim yeridir. Kasabada tarihi nitelik taşıyan kayda değer bir mimari eser sayısı fazla değildir. Sadece Urartu Kralı Menua tarafından yaptırılan yaklaşık 80 km'lik bir kanal aracılığıyla Urartuların Başkenti Tuşpa'ya (Van) su taşınabilen Şamran kanalları turistler açısından

ilgi çekmektedir(Fotoğraf 3.9). Şamran Suyu ve kanallarını görmeye gelen turistlere Aşağı ve Yukarı Kaymaz Mahalle’lerinde bulunan alabalık çiftlikleri ve dinleme tesisleri mesire imkânı sağlamaktadır(Fotoğraf 3.10). Ayrıca bu dinlenme tesislerine çevre işlerinden, köylerden ve özellikle Van il merkezinden çok sayıda yerli turiste gelmektedir.

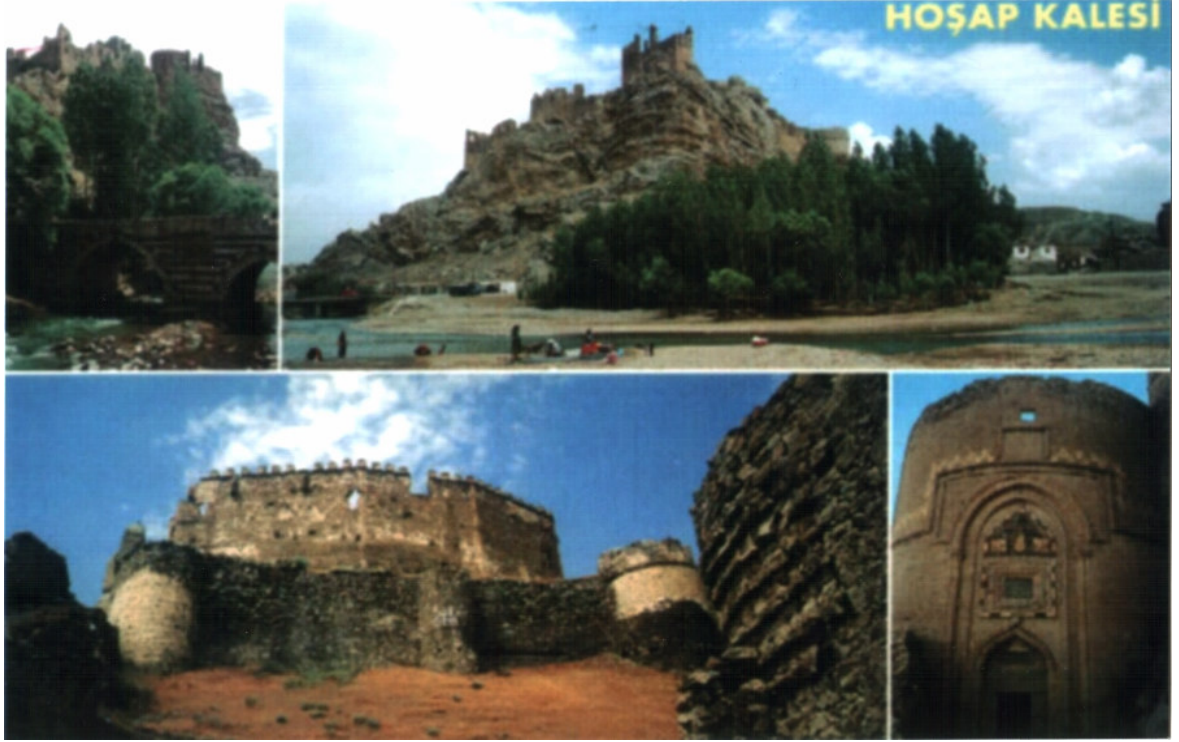

Fotoğraf 3.9. Urartular Döneminden Kalan Şamran Su Kanallarından Bir Görünüm

Araştırma sahasının çevresinde ise çok sayıda tarihi eser mevcuttur. Bunların başlıcaları; Çavuştepe Kalesi, Hoşap Kalesi, Hoşap Köprüsü ve Yedi Salkım Mağara resimleri’dir.

Tarihi turistik değerlerden bir diğerini de Hoşap Kalesi oluşturur. Hoşap Kalesi Van – Hakkâri karayolu üzerinde Hoşap (Güzelsu)’ da yer almaktadır. Kasabaya yaklaşık 40 km uzaklıktadır. Dik bir kaya kütlesi üzerine kurulan kale iç kale ve bunun kuzeyindeki dış kaleden oluşur. Geçmişî Urartu devletine uzanan kale Osmanlı devletine tabi Mahmudi Bey’inin yaptırdığı şekliyle günümüze ulaşmıştır. Kitabeye göre Mahmudi Süleyman Bey tarafından M.S. 1643 (Hicri 1052) tarihinde yaptırılmıştır. Gözetleme kulesi, surları, burçları, beden duvarları, mescit, fırın, zindan,

seyir köşkü, harem odası ve orijinal demir kapı kanatları kalenin önemli yapılarıdır.⁶³(Fotoğraf 3.10)

Fotoğraf 3.10. Hoşap Kalesi’nden Görünüm

Araştırma Sahasının etki sahasında bulunan ve en eski tarihi kalıntılarından birisi de Yedisalkım Mağara Resimleri’dir. Bu mağara kasabanın 54 km güneydoğusunda bulunan Yedisalkım Köyünde bulunmaktadır. Köyün hemen batısında 100–150 m derinliğinde ve 8–9 km uzunluğunda bir kanyon kapatmıştır. Kanyon içinde 60–70 mağaradan yalnızca dört tanesinde boyalı resim bulunmaktadır. Dört mağaranın duvarlarında toplam olarak yüz elliden fazla resim vardır. Resimler yaklaşık olarak 8000 yıl öncesine aittir. Genellikle resimler Güneş Motifleri, Geyik ve Dağ keçisi resimleri, dans eden Tanrıçaya ait figürler, hayvan üzerinde ayakta duran Tanrı ve Tanrıça Motifleri, av dansı sahneleri, avda uygulanan tuzak sahneleri ile günümüzde nesli tükenen hayvan figürlerinden oluşmaktadır.⁶⁴ Bölgeye gelen özellikle yabancı turistler bu mağarayı da ziyaret etmektedirler.

⁶³ Şen, S. M., 1993, a.g.e., s.163.

⁶⁴ Belli, O., 1979, Van Bölgesinde Boyalı Mağara Resimleri “Kızların Mağarası” Arkeoloji ve Sanat Bölümü, İstanbul, s. 74.

Fotoğraf 3.11. G r pınar Kasabasındaki Rekreasyon Alanlarından Biri Olan Alabalık Aile Dinlenme Tesislerinden Bir Görünüm

Araştırma sahasında pek fazla tarihi eser bulunmamakta fakat etki sahasında bulunan eserler yakın oluşu ve kasabanın yönetim bölgesi içerisinde bulunması kasaba açısından değerlendirilebilir bir fırsattır. Dinlenme ve Alabalık  iftliklerinin yanında Turistlerin konaklayabilece i tesislerin kurulmasıyla turizm' in daha da gelişebileceğini muhtemeldir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gürpınar Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Murat-Van bölümünde Van iline bağlı bir ilçe merkezidir. Son nüfus sayımı (2000 yılı) itibariyle nüfusu 6211 olup, bu yerleşme coğrafyası açısından kasaba yerleşmesi hüviyeti göstermektedir.

Yaklaşık olarak 1740 m yükseklikte Havasor Ovası'nda Güzelsu (Hoşap suyu) vadisi yakınlarında kurulan kasaba, doğu-batı doğrultulu bir uzanış göstermektedir.

İklim özellikleri bakımından Gürpınar kasabası Vangölü Havzasında hâkim olan karasal iklimin tesiri altındadır. İlçe merkezinin etrafının yüksek dağlarla çevrili olması da iklim üzerinde etkili olmuştur. Kışlar uzun soğuk ve kar yağışlı, yazları da sıcak ve kurak geçmektedir. Kasaba da görülen karasal iklimin etkisiyle bitki örtüsü bozkır (step) dir. Bölgede stepin türleri olan geven (astragalus) geniş yer kaplamaktadır.

İklim şartlarından dolayı, özellikle kışın uzun ve çok soğuk geçmesinden ve yeryüzü şekillerinin yüksek ve dağlık olması (kasabanın kuzey ve güneyi), sulama kanallarının yetersizliğinden kaynaklanan bazı sebeplerden ötürü tarımdaki ürün çeşitliliği fazla gelişmemiştir. Hayvancılık sektöründe de henüz yerli ırkların yetiştirilmesi, hayvansal ürünlerin pazarlama problemleri, düzenlenen ırkların eksikliği ve yetersizliğinden dolayı yeterince gelişmemiştir. Bölgenin en önemli ekonomik kaynağı olan tarım ve hayvancılıktaki bu olumsuzluklardan dolayı bölgedeki işgücü dışarıya göç etmektedir.

Araştırma sahasının nüfus piramidi incelendiğinde doğum oranlarının ülke ortalamasının üzerinde olduğu bunlarında kızların küçük yaşta evlendirilmesi ve çok evlilik gibi kültürel faktörlerin etkisi bulunmaktadır. Küçük yaştaki çocuklar nüfusun % 45'ini, yaşlı dediğimi 65 yaş üzerindeki nüfusun payı % 2'lik bir orana sahiptir. Nüfusun %53' ünü de aktif nüfus oluşturmaktadır. Çocuk ve yaşlı nüfusun fazlalığı bağımlılık oranı %88,2' lik gibi çok yüksek bir değer göstermesine neden olmuştur.

Araştırma sahasında yerleşme tarihi M.Ö. 9.yy'a dayanmaktadır. Van – Hakkâri karayolu üzerinde bulunması ve Hoşap(Güzelsu) vadisi gibi su kaynağına yakınlığı ve verimli topraklar sayesinde birçok medeniyetin egemenliği altına girmiştir. Şu anda ulaşım açısından stratejik konumda bulunmakta ve yönetim bölgesi içerisinde eski medeniyetlere ait birçok tarihi eser bulunmaktadır.

Gürpınar kasabasındaki nüfusun %68' i tarım, % 30' u hizmetler, % 2'sini de sanayi sektöründe çalışmaktadır. Kasaba yönetim merkezi olmasına rağmen hizmetler

sektöründe çalışanlar % 30' bir paya sahiptir. Bunun sebebi etki sahasının azlığından kaynaklanır.

Araştırma sahasının etki sahasının darlığı, halkın alım gücünün düşüklüğü gibi sebeplerden ötürü kasabada, küçük atölye tipi iş yerlerinin oluşmasına ve perakende satışların yapılmasına neden olmuştur. İş yerleri kasabada özellikle hükümet konağının bulunduğu Kığzı Mahallesi ve Cumhuriyet Mahallesinde bulunmaktadır. Kasabada önemli ticaret kollarından olan değirmenler ise Değirmendüzü mahallesinde Şamran su dereleri üzerinde kurulmuştur. Bölgede bulunan otlu peynir ticareti, halı, kilim, el dokumaları, hayvan ve hayvan ürünleri ticareti de bölge de önem taşımakla beraber yetersizdir.

Kasabadaki fonksiyonel sahaların büyük çoğunluğu hükümet konağının çevresindedir. Yerleşmeler doğu-batı yönünde yatay olarak genişlemektedir. Fakat mahalleler arasında herhangi bir minibüs hattı bulunmamaktadır. Hükümet konağının önünde bulunan yaklaşık 9 taksi istek halinde mahallere ulaşımı sağlamakta, fakat maddi imkânsızlık ve yakınlığından dolayı hastalık dışında taksiler pek rağbet görmemektedir. Daha çok Van şehrine yolcu taşımaktadırlar.

Araştırma sahamızdaki en büyük sorunlardan biri, yerleşmelerin yatay yönde hızla gelişmesi ve bu yatay yönde gelişme esnasında birçok tarım arazilerinin de yerleşim alanı haline getirilmesidir. Araştırma sahasında fabrika, sanayi ve turizmin geliştirilmesiyle halkın uğraşı bu alanlara çekilirse yatay yönden ziyade dikey yönde gelişmeler yaşanabilir, çok katlı binaların yapımı sağlanabilir.

Yerleşme alanlarının tarım arazilerine doğru gelişmeleri sınırlandırılmalıdır. Yerleşim alanlarının yatay yönde gelişmesi alt yapı yetersizliğini de beraberinde getirmiştir. Kasaba ikinci derece deprem kuşağı içerisinde yer almasına rağmen su seviyesinin yüksek olması konutların depremde zarar görme riskini artırmaktadır. Bu yüzden konutların yapı malzemeleri ve miktarları standartlara uygun olarak yapılması gerekir.

Kasabada kanalizasyon sistemi bulunmamaktadır. Ulaşım ve altyapı hizmetlerinin eksikliği görülmektedir. Kanalizasyon bulunmayışından ötürü lağımlar belediyenin vidanjör aracılığıyla Hoşap Deresine arıtılmadan bırakılmasıyla çevre kirliliğine neden olmaktadır. Ayrıca çöplerinde aynı şekilde açıkta bulunması yağmurlarla yakın olan yeraltı suyunun kirlenmesine de neden olmaktadır. Bunları önlemek için yeni bir çöp

döküm alanının seçilmesi gereklidir. Çöpler özelliklerine göre ayrılarak imha edilmelidirler. Aşağı ve Yukarı Kaymaz, Kiğzi ve Cumhuriyet Mahallelerinin, bir kısmının yolları asfaltlı iken diğer mahallerin yolları asfaltlanmamıştır.

Araştırma sahasında sadece bir çocuk parkı bulunmakta o da Kiğzi Mahallesiindeki Atatürk Kültür Parkı'dır. Bunun dışındaki Mahallelerde de çocuk parkı ve yeşil alanlar oluşturulmalıdır. Böylece Gürpınar fizyonomik açıdan daha güzel bir görünüm kazanacaktır.

Bölgedeki en büyük sorun istihdam sorunudur. Araştırma sahamızda herhangi bir fabrika kuruluşu yoktur. Van il merkezine yakınlığı nedeniyle buraya özel yatırımcılar teşvik edilmek suretiyle özellikle un ve yem fabrikaları açılabilir. Turistik amaçlı alabalık dinlenme tesisleri desteklenmeli bunun yanına konaklama imkânı sağlayacak bir otel açılmalıdır. Ayrıca Kamu Kuruluşlarında çalışanlara lojman imkânı sağlanarak Gürpınar'da ikamet etmeleri sağlınırsa kasabadaki ticaret hayatının biraz daha artacağı muhakkaktır. Bütün bunların yanında kasaba verimli topraklarıyla ve geniş mera alanlarıyla tarım ve hayvancılık için uygun şartlara sahiptir. Tarım ve hayvancılık konusunda karşılaşılan en büyük sorunlar kooperatifler kurulmasında halkın isteksiz davranması, saf, kültür ve melez ırkı hayvanlarının azlığı sebebiyle et ve süt veriminin düşük olması, tarım arazilerinin büyük bir bölümünün nadasa bırakılması, tarım arazilerinin parçalı ve dağınık olması, ürünlerin pazarlanma problemleri, yeni çıkarılan şeker yasasından dolayı şeker pancarı ekiminin azalması gibi sorunlar mevcuttur. Bu sorunların yanında fırsatlarda bulunmaktadır. Bunları; şeker pancarı yerine ayçiçeği ve yem bitkileri üretim merkezi haline getirilebilir. Arıcılık teşvik edilebilir, çayır mera varlığı açısından küçükbaş hayvancılık geliştirilebilir. Akkaraman (Norduz) koyununun yaygınlaştırılması çalışmaları desteklenebilir. Süt üretimine yönelik mandıra tipi küçük işletmelerin kurulması koyun, keçi sütünden peynir, yoğurt yapacak kooperatifler teşvik edilmelidir. Sulama yatırımları artırılarak sulanabilecek alanlar genişletilebilir. Özellikle erozyon riski olan yerlerde ağaçlandırılma yapılmalı ve ağaç dikme konusunda başta Resmi Kurumlar olmak üzere tüm halk teşvik edilmelidir.

Ayrıca güvenlik nedeniyle köyleri boşaltılan halkın kasaba ve göç etkileri diğer yerlerde barınma sorunları, işsizlik ve yerleştikleri yerlerde alt yapı sorunları ile kültür uyumsuzluğu gibi birçok sorun yaşanmaktadır. Bu gibi sorunların çözümü için köye dönüş projelerinin desteklenmeleri ve teşvik edilmeleri gerekmektedir.

Kasabanın gelişip kentleşmesinin sağlanması amacıyla iş gücü göçünün önlenmesi gereklidir. Kasabadaki büyük sorunlardan olan eğitim ve sağlık sorunu da üzerinde önemle durulması gereken konulardandır. Okur- yazarlık oranı çevre ilçelere göre yüksek olmasına rağmen yinede yeteri seviyede olmadığı, kız öğrencilerin sayısının da oldukça düşük olduğu, “haydi kızlar okula kampanyası”nın desteklenmesi ve bütün çocukların okullaştırılması gerekir. Ayrıca Halk Eğitim Müdürlüğü’nün açmış olduğu okuma-yazma kurslarının devam etmesi gereklidir. Sağlık Ocağı hem teknik hem de personel açısından yetersizdir. Sağlık kuruluşlarının iyileştirilmesi ve yönetim bölgesinin etki alanının genişletilmesi açısından tam teşekküllü bir devlet hastanesinin yapılması gereklidir. Ayrıca doktor ve öğretmenlerin buralarda çalışmaları maddi desteklerle teşvik edilmelidir.

Araştırma sahasında yapılacak çalışmaların başarılı olması ancak rasyonel ve bilimsel bir etüt ışığında yapılmasına bağlıdır. Araştırma sahasında yapmış olduğumuz bu bilimsel sonuçların yapılacak çalışmalarda dikkate alınacağı umudunu taşıyoruz.

KAYNAKÇA

Akkayan, T., 1979, Göç ve Değişme, İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No:2573, İstanbul.

Atalay, İ., 1989, Türkiye Coğrafyası, Ankara.

.....,1994, Türkiye Vegetasyon Coğrafyası, Ege Üniv. Basımevi, Bornova, İzmir

Belli, O., 1979, Van Bölgesinde Boyalı Mağara Resimleri “Kızların Mağarası” Arkeoloji ve Sanat Bölümü, İstanbul.

Çakır, Y., 1998, Gürpınar (Van) Belediyesi İçme Suyu Projesi Hidrolojik-Hidrojeolojik Etüt Raporu, İller Bankası, Van.

Doğanay, H., 1983, Erzurum’un Şehrsel Fonksiyonları ve Başlıca Planlama Sorunları. Atatürk Üniv. Fen-Ede. Fakültesi Coğrafya Bölümü (Basılmamış Doçentlik Tezi), Erzurum.

....., 1987, Türkiye Ziraat Coğrafyası, Atatürk Üniv. Kazım Karabekir Eğt. Fak., Erzurum.

.....,1997, Türkiye Beşeri Coğrafyası, Milli Eğitim Bakanlığı Yay. No:2982, İstanbul.

....., 1997,Türkiye Ekonomik Coğrafyası, Atatürk Üniv. Kazım Karabekir Eğt. Fak., Erzurum.

Doğanay, S.,1998, Aşkale’nin Fonksiyonel Özellikleri, Atatürk Üniv. Sos. Bil. Enst. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum.

Erinç, S.,1957, Türkiye’de Akarsu Rejimlerine Toplu Bir Bakış, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:17, İstanbul.

.....,1965, Doğu Anadolu Coğrafyası, İstanbul Üniv. Coğ. Enst. Yay. No:15, İstanbul.

Erzen, A., 1984, Doğu Anadolu ve Urartular, Ankara.

Göney, S., 1994, Van Gölü Çevresinin Coğrafyası (Beşeri ve İktisadi Coğrafya Açısından) İstanbul Üniv. Coğ. Enst. Yay., İstanbul.

Gürbüz, O., 1994, Van Gölü Çevresinin Coğrafyası, İstanbul.

Hadimli, H., 2001, Hınıs Kasabası’nın Coğrafyası, Atatürk Üniv. Sos. Bil. Enst.

(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum.

- İzbirak, R.**, 1951, Cilo Dağı ve Hakkari ile Van Gölü Çevresinde Coğrafya Araştırmaları, Anıl Matbaa, İstanbul.
-, 1992, Coğrafya Terimleri Sözlüğü, Öğretmen Kitapları Dizisi 157, M.E.B. İstanbul.
-, 1996, Türkiye I-II, Öğretmen Kitapları Dizisi, M.E.B. İstanbul.
- Kayaçelebi, K.**, 1990, Tüm Yönleriyle Doğunun Yıldızı Van, İstanbul.
- Koçman, A.**, 1993, Türkiye İklimi, Ege Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No:72, İzmir.
- Koday, S.**, 2000, Murgul Çayı Havzasının Coğrafyası, Fen Edebiyat Fakültesi Yay. No:245, Erzurum.
- Köse, A.**, 1997 İvrindi ve Çevresinin Coğrafi Etüdü, Atatürk Üniv. Yay. No:837, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yay. No:76, Araştırma Serisi No:17, Erzurum.
- Özçağlar, A.**, 1997, Türkiye’de Belediye Örgütlü Yerleşmeler, Ankara.
- Saraçoğlu, H.**, 1989, Doğu Anadolu Bölgesi, Öğretmen Kitapları Dizisi 176, MEB. İstanbul.
-, 1990, Bitki Örtüsü, Akarsular ve Göller, Öğretmen Kitapları Dizisi 177, MEB. İstanbul.
- Sever, R.**, 1996, Aşkale Yöresi’nin Fiziki Coğrafya Etüdü, Atatürk Üniv. Sos. Bil. Enst. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum.
- Sındır, R.**, 1996, Van Ovası ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojisi, Elazığ.
- Şen, S. M.**, 1993, Van Kütüğü, Yüzüncü Yıl Üniversitesi yayın No.8, Ankara
- Tandoğan, A.**, 1994, Türkiye Nüfusu, Eser Ofset Matbaacılık Yay., Trabzon.
-, 1998, Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu, Eser Ofset Matbaacılık Yay., Trabzon.
- Tanoğlu, A.**, 1954, Yerleşme Coğrafyası Esas Fikirler, Problemler ve Metod, Türkiyat Mecmuası, Cilt:XI, İstanbul.
- Tarkan, T.**, 1973, Orta ve Aşağı Çoruh Havzası Beşeri ve İktisadi Coğrafya Bakımından Bir Bölge Araştırması, Atatürk Üniv. Yay. No:166, Edebiyat Fak. Yay. No:37, Araştırma Serisi No:29, Ankara.
- Talay, A.**, 1988, Bizimeller Van, İstanbul.
- Tümertekin, E.**, 1987, Ulaşım Coğrafyası, İstanbul Üniv. Yay. No:2053, Coğrafya Enst. Yay. No:85, İstanbul.
- Tümertekin, E., Özgüç, N.**, 1998, Beşeri Coğrafya, Çantay Kitabevi, İstanbul.

....., 1998, Ekonomik Coğrafya, s.2-3, İstanbul.

T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Karayolları Genel Müdürlüğü 11. Bölge Müdürlüğü Kayıtları

Van İli Tarım Master Planı, 2003, Tarım İl Müdürlüğü, Van.

Yazıcı,H.,1997, Orta Sakarya Vadisi'nin Coğrafi Etüdü(Yenice-Alpagut Arası), Atatürk Üniv. Yay. No:839, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yay. No:78, Araştırma Serisi No:19, Erzurum.

Zaman, M., Doğanay, S., 2000,Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Gümüşhane, Atatürk Üniv. Doğu Coğrafya Derg. Sayı:3, Erzurum.

www.van.gov.tr

D.İ.E., 1940, Genel Nüfus Sayımı-İdari Bölünüş, Ankara.

D.İ.E., 1945, Genel Nüfus Sayımı-İdari Bölünüş, Ankara.

D.İ.E., 1950, Genel Nüfus Sayımı-İdari Bölünüş, Ankara.

D.İ.E., 1955, Genel Nüfus Sayımı-İdari Bölünüş, Ankara.

D.İ.E., 1960, Genel Nüfus Sayımı-İdari Bölünüş, Ankara.

D.İ.E., 1965, Genel Nüfus Sayımı-İdari Bölünüş, Ankara.

D.İ.E., 1970, Genel Nüfus Sayımı-İdari Bölünüş, Ankara.

D.İ.E., 1975, Genel Nüfus Sayımı-İdari Bölünüş, Ankara.

D.İ.E., 1980, Genel Nüfus Sayımı-İdari Bölünüş, Ankara.

D.İ.E., 1985, Genel Nüfus Sayımı-İdari Bölünüş, Ankara.

D.İ.E., 1990, Genel Nüfus Sayımı-İdari Bölünüş, Ankara.

D.İ.E., 1997, Genel Nüfus Sayımı-İdari Bölünüş, Ankara.

D.İ.E., 2000, Genel Nüfus Sayımı-İdari Bölünüş, Ankara.

D.İ.E., 2000, Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri-Van, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

1979 yılında Van’da doğdu. Sırasıyla Van Merkez Şehit İbrahim Karaoğluoğlu İlkokulu, İrfanbaştığ İlköğretim Okulu ve Van Endüstri Meslek Lisesi Elektrik Bölümünü bitirdi.

Yüksek Öğrenimine 1996 yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Bölümü’nde başladı. 2000 yılında bu fakülteden mezun olarak, Van iline öğretmen olarak tayin edildi.

Halen Van Merkez İsmail Hakkı Tonguç İlköğretim Okulu’nda öğretmen olarak görevini sürdürmektedir.